

344

10

€

strada Le Havre

Paul Guimard

bunurile vieții

Gazetar și romancier, Paul Guimard (n. 1921) este unul dintre scriitorii francezi cei mai reprezentativi ai generației de după război. Inspirându-se adesea dintr-un fapt trăit, relatat în ziare, Guimard posedă arta de a ridica banalul și anecdoticul la dimensiunile parabolei, ale unui eveniment exemplar pentru condiția umană.

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

6 lei

PAUL GUIMARD

strada Le Havre

Colecția GLOBUS / Editura Univers

bunurile vieții

Clubul cărții digitale 2024

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE

Grafica de Viorel Popescu ; Ilustrația de Vasile Kazar

GLOBUS

Paul Guimard

**strada Le Havre
bunurile vietii**

Traducere de
MATILDA BANU si GEORGE ANANIA

EDITURA UNIVERS

București

1980

STRADA LE HAVRE

PARTEA ÎNTÎI

JULIEN LEGRIS

...observatorul imobil are avantajul de a surprinde obiceiurile vieții.

MARCEL AYMÉ, *Iapa verde*

Paul Guimard
RUE DU HAVRE
© Éditions Denoël, 1957

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate
Editurii UNIVERS

Capitolul I

Julien Legris nutrea din nou gânduri de evadare. Zorile favorizează visurile deșarte, pentru că speranța este matinală. Deseori, la această oră incertă, îl ispitea dorința de a îndrăzni gestul care i-ar fi permis să scape de condiția lui de matricolă. Cîteva clipe se lăsa legănat de cutezanța anodină a veleităților, apoi capitula în fața evidenței că nici o fugă nu era posibilă.

Ca în fiecare dimineață, își privi tovarășii de nefericire, căutînd în jurul lui o scînteie omezească. I-ar fi fost de ajuns cît de puțin pentru a-i încălzi sufletul ; în această privință avea un apetit de pasăre ; dar și acest puțin însemna prea mult. Julien știa că nu trebuie să aștepte nici o încurajare la revoltă din partea turmei posomorîte și cenușii care înainta cu pași mărunți alături de el, nici măcar un amical sau complice semn din ochi. Enorma construcție apăsa cu toată forța zidurilor sale groase, și turma știa că într-un asemenea loc noțiunea de escapadă e bizară.

„Totuși, șoptiră demonii dimineții, ar fi poate de ajuns un gest ca să...”

O bruftuluială îl readuse pe Julien la realitate. Și se supuse legii acestui univers concentraționar căruia îi cunoștea mecanismul, mișcă-

rile secrete și mirosul puternic, inimitabil. Încet în mulțime, parcurse un culoar format din două șiruri de gratii masive. Un megafon lătra ordine îninteligibile, amestecate cu cifre înformate. Turma defila între două cuști din oțel și sticlă, de unde doi oameni în uniformă scrutați cu o privire atentă spinările gîrbovite ce lunea pe dinaintea lor. Urmară apoi o scară, un alt culoar întunecos, fără ieșire, unde răsună tumultul surd al miilor de pași. Peste tot pancarte: Oprit... Este interzis... Se sancționează...

În curtea mare lumina era crudă. Și acolo existau zăbrele, ziduri negre ; dar deasupra proiecțiilor lor oblice, un colț de cer albastru lăsa să se ghicească promisiunea deșartă a unei zile frumoase.

Julien Legris aprinse prima țigară din ziua aceea. Lîngă el fură strigate niște numere și, în bună rînduială, o parte a turmei se înghesui în lungi furgoane verzi ale căror uși se încuiară automat. Cîțiva polițiști asigurau cu îngăduință paza.

„Într-o închisoare adevărată, își zise Julien, n-aș fi avut dreptul să fumez.”

Încetă să se mai joace de-a prizonierul și ieși din gara Saint-Lazare. Furgoanele verzi redeveniră ceea ce erau cu adevărat : autobuze închizîndu-și ușile glisante peste încărcătura de locuitori ai suburbiilor. Pe scările marelui oraș, mulțimea care venea din Saint-Germain, din Pecq sau din Maison-Laffitte se răspîndi ca bilele dintr-un sac aruncat pe trotuar.

Părăsind Cour de Rome, Julien Legris se lăsa purtat de mulțime către strada Le Havre. În apropierea Liceului Condorcet făcu o manevră ca să se refugieze în spațiul dintre clădire și imobilul vecin. Acest adăpost derizoriu e suficient pentru ca un om nu prea voluminos să poată staționa în marginea valului fără a fi luat de el. Julien deschise o valijoară și-și începu ziua de lucru.

— Încercați-vă norocul... poimîine tragerea...

Meseria asta nu i se potrivea. Poți crede în promisiunile unei țigănci mizerabile și suverane, chiar ale unui mutilat, pentru că, în afară de cocoșați, unii oameni bătuți de soartă — fiecare o știe — aduc noroc ; dar cei șaizeci de ani ai lui Julien Legris nu erau împodobiți cu nici o infirmitate spectaculoasă. Nimic din înfățișarea lui nu atrăgea atenția. Numai vederea acestui negustor mohorît era suficientă pentru a îndepărta orice idee de noroc posibil sau de aventură imaginabilă. Vînzînd prost, vindea puțin. Puținul acesta nu-l ajuta să trăiască, dar îl împiedica să moară.

— Încercați-vă norocul...

O femeie grasă trecu prin fața lui. Julien auzi:

— I-am răspuns : Nene, n-am obiceiul să mă las călcată pe bătăturei...

„Ora opt și patruzeci și două !” gîndi mașinal Julien.

Diminețile, la Saint-Lazare, poți să deduci cît e ceasul după figura fiecărui trecător și această particularitate dă împrejurimilor gării un caracter aparte. Cartierul Saint-Lazare este supus

mareelor. Valul în creștere se revarsă în fiecare dimineață. Fluxul care urcă Sena sau Couesnon se prelungește în talazul enorm al suburbiilor din vest, ca și cum, prin corespondențe nebănuite, toate acele linii de tren care vin dinspre mare i-ar transmite pulsațiile. Amplitudinea mareelor nu variază deloc. Cu excepția echinocțiului de vară, cînd valul urcă mai sus pe peroanele gării, în fiecare zi se păstrează același volum, același nivel și aceeași culoare tristă a oceanelor Nordului.

Mareea spumegă toată ziua. Și odată cu seara, refluxul degolește cartierul la fel cum ar degoli o plajă. Talazul se retrage, lăsînd pe țărmul gol cîteva bălți cu creveți, băltoace cu vînzătoare de la „Printemps” prinse în capcana refluxului. Străzile frenetice devin canale goale sub balizajul inutil al firmelor de neon.

Nimeni nu locuiește în Saint-Lazare. Este un cartier de trecere. Restaurantele pun cu dragă inimă accentul pe extrema rapiditate a serviciului ; friptura la minut, cafeaua expres sînt la ele acasă. Negustorii ambulanți, profitînd de anonimul mulțimii, lunecă de-a lungul curenților cu agilitatea unor crabi. Pînă și dragostea se supune legii orarului. În radele înguste ale porților, porturile lor obișnuite, fetele cu moravuri îndoielnice, cu încălțările într-o stare îndoielnică și cu sănătate îndoielnică propun, cu voci triste, fericiri expeditiv, care țin cont de plecarea ultimului tren. Uneori din val se detașează cîte un om destul de ostenit ca să se lege de aceste trupuri moarte. Se știe dinainte

că escala va fi scurtă și cîntecul de sirenă nu va acoperi fluierul șefului de gară...

— Încercați-vă norocul...

Prin fața lui Julien, ca prin fața unei borne kilometrice, defila o omenire indiferentă, eteroclită, pe care zi de zi el învățase s-o descifreze, s-o cunoască și, în lipsă de ceva mai bun, s-o iubească. În zece ani de staționare imobilă, ridicase masca multor dintre acești roboți care, la ore invariabile, îl atingeau în trecere, fără să-l vadă. Poziția sa strategică, în colțul unui magazin de noutăți, îl ajuta mult în această muncă perseverentă, pentru că cele două vitrine gemene, unde se învecinau cămașa bărbătească și bluza de damă, rețineau bărbații, femeile și perechile. Timp de cîteva secunde, trecătorii uitau să mai fie automate grăbite, pentru a redeveni oameni. Julien putea atunci să surprindă un cuvînt, o atitudine, un gest prin care se dezvăluia cite un colț de suflet. Punînd cap la cap aceste materiale furate, observatorul clandestin ajunsesese la o cunoaștere profundă a personajelor sale. Mai întîi, ascultase și privise, fără scop, fără metodă, neavînd ce face. Apoi unele figuri i se impuseseră. Julien își constituise astfel, fără știrea celor interesați, un grup de prieteni. Nu le spusese niciodată altceva decît „încercați-vă norocul !” Nu-i avusese alături mai mult de un minut. Dar aceste scurte contacte, înmulțite cu zece ani, dobîndiseră o densitate surprinzătoare. Julien știa că, în fiecare zi, membrii familiei sale mitice se vor înfățișa dinaintea lui fără să-i dea mai multă atenție decît dacă ar fi fost făcut

din fum, dar fiecare lăsîndu-i o parte din adevărul său intim care se va alătura, pe niște fișe imagine, masei de mici detalii prinse în zbor. Totul se desfășura ca și cum trenurile suburbane ar fi fost create ca să-i depună în față, cu o regularitate infailibilă, pe actorii universului său.

Astfel, femeia grasă de la ora opt și patruzeci și două... „N-am obiceiul să mă las călcată pe bătăturei”. Părul îi atîrna peste ochi, ochii peste obraji, obraji peste gît, gîtul peste pîntece, pîntecele peste coapse. Această enormă masă de carne cu toate planurile înclinate spre pămînt dădea impresia că se topește. Julien a așezat-o în galeria sa de persoane familiare pentru că îi servea drept semn prevestitor. Cînd trecea prin fața lui, mestecînd revendicări amare, el știa că François nu e departe. Or, François era perla colecției sale, prietenul său cel mai bun.

— Încercați-vă norocul... poimîine tragerea ! Julien adăugă : Aici, cîștigătorul lozului cel mare. Dar o spuse cu o voce vinovată și scăzută. Dealtfel, la ce bun această îndrăzneală ? Prima oră de vînzare era proastă, o știa. O singură preocupare anima fiecare mișcare a mulțimii : ora.

La brațul unui bluzon de piele dezinvolt și flusturatic, o brunetă întirzie în fața podoabelor din vitrină.

— Găsești că Miss Franța are sîni formidabili ?

Bluzonul de piele șopti un răspuns care o făcu să gungurească pe bruneta de la ora opt patruzeci și trei.

Julien decise că el prefera bluzonul de căprioară care o însoțise pe fată săptămîna trecută. Acela părea mai tandru, mai romantic și în același timp mai puțin naiv decît bluzonul de scai de acum o lună. Dar se pare că pe brunetă puțin o interesa conținutul, cu condiția ca el să fi fost acoperit de un bluzon. Fidelitatea are forme multiple.

Opt patruzeci și patru : François. Julien deosebi de departe părul aspru, blond al băiatului căruia îi acorda o atenție scrupuloasă pentru că recunoscuse în el inimitabila melancolie a solitarilor. Tot așa drogații, misticii, tuberculoșii se depistează între ei prin semne mărunte pe care oamenii obișnuiți le ignoră.

Julien îl privi pe François trecînd prin fața lui cu același mers lent dar imponderabil care părea insolit în viltoarea mulțimii. Cunoștea bine această figură depărtată, fiindcă o studiasese zi de zi, în timpul cît băiatul parcurgea anii esențiali care duc către vîrsta bărbăției. Julien văzuse tandrețea adolescenței făcînd loc acelei expresii emoționante pe care tinerii o păstrează puțin timp : aceeași expresie ca și cea a cîmpurilor la începutul lunii iunie — înainte de pragul tristei maturități, a prea marii exuberanțe care este începutul morții — dar degajată deja din dulcegăria primăverilor. Văzuse formîndu-se puțin cîte puțin, adîncindu-se, ridurile care adăugau o ușoară severitate frunții pînă atunci copilărești. Văzuse împovărîndu-se de greutatea cunoașterii privirea ochilor cenușii în care anevoie pătrundeai dincolo de suprafață.

François dispăru către bulevardul Haussmann. — Dați-mi un bilet, zise o voce, și Julien descoperi lîngă el un om vesel, robust și bine îmbrăcat. Unul care să se termine cu 4. Din cauza asta — zise omul arătînd cele patru degete de la mîna dreaptă al cărei policar era retezat. L-am pierdut la Mains de Massiges, pe cînd aruncam o grenadă.

Și, cum Julien întîrzie să înțeleagă, omul preciză :

— Mi-am lăsat degetul mare la Mains de Massiges... Înțelegeți ? E culmea, nu ? Dar de atunci, cu numărul 4 dau lovitura de fiecare dată.

Julien îi înmînă biletul și, în timp ce ezita între compasiune și amuzament, clientul plecă, nemulțumit că istoria lui n-a obținut succesul obișnuit. Încă unul care nu va mai reveni !

Opt și cincizeci și șase : Catherine.

Purta o rochie de pînză ce se potrivea genului de frumusețe pe care o au uneori fetele de pe Meuse : o frumusețe zgribulită, fricoasă, dulce. Mergea repede. Întotro ? Catherine nu se oprise niciodată în fața magazinului de cămăși în răstimpul cît să-i spună unei prietene : „Sînt așa, fac așa...” Dădu colțul, pe dreapta străzii Provence, dar Julien nu știa unde duce acest drum zilnic al fetei.

„Lui François i-ar plăcea rochia asta”, își zise el.

În mintea lui Julien, tot ce-o privea pe Catherine trebuia să-l intereseze pe François, și invers. Era sigur că cei doi tineri sînt făcuți unul

pentru celălalt, cum e făcut vîntul pentru mare și o mină pentru alta. Luni de observație întăriseră această convingere. Dar trenul lui François sosea la ora opt și patruzeci și unu, cel al Catherinei la opt și cincizeci și două. În fiecare zi, Julien vedea trecînd prin fața lui aceste două ființe complementare, despărțite de o veșnicie de unsprezece minute, a cărei dimensiune tragică îl consterna. François și Catherine aveau între ei și posibila lor fericire o serie de bariere de bronz : spiritul de punctualitate al Societății Naționale a Drumurilor de Fier cei trei opt¹, productivitatea — divinități mai puțin flexibile decît cele ale mitologiei. Celebrii îndrăgostiți din antichitate luptau împotriva unei fatalități pe care putea s-o răstoarne bobîrnacul unor zei tocmiți la prețuri convenabile. În timp ce ofranda unui borcan cu miere, sau chiar a unui berbec adusă unui șef de gară...

Julien știa că mai degrabă s-ar urni munții din loc decît un tren să-l ajungă din urmă pe celălalt. Mult timp își pusese speranța în cețurile și poleiurile perturbatoare de orare. Cîteodată crezuse că își atinge scopul aflînd, în unele dimineți cu ninsoare, că trenul lui François avea o întîrziere însemnată. Dar trenul Catherinei avînd invariabil o întîrziere asemănătoare, prăpastia nu fusese niciodată acoperită. Ca apa Stixului la marginea buzelor osînditului, două ființe făcute

¹ Opt ore de muncă, opt ore timp liber, opt ore de odihnă.

una pentru alta rămîneau la o depărtare de 11 minute de întîlnirea lor.

Ora nouă... oră moartă. Julien traversă strada Le Havre ca să se ducă să bea o cafea cu frișcă. Față de bugetul lui, această obișnuință era un lux bizantin ; dar ea reprezenta efortul tenace al unui om singur de a intra în comunicare cu restul lumii. Efort întotdeauna zadarnic ! și totuși Julien s-ar fi mulțumit cu puțin : ca băiatul de la cafea, de exemplu, să manifeste față de el altceva decît interesul abstract al vînzătorului pentru cumpărător. Alți clienți, mai noi decît el, erau salutați, la intrarea în local, cu acea familiaritate deferentă care constituie o promovare socială și omenească :

— Și astăzi, domnule Paul, tot la fel ?

De cincisprezece ani, în fiecare dimineață, Julien cumpăra de treizeci de franci speranța că privirea oamenilor în negru și alb va întîrzia asupra lui cu simpatie. Cum i-ar mai fi plăcut atunci să-și pună coatele pe tejghea și să arunce fraze banale și călduroase care se rostogolesc atît de bine pe tabla de zinc !

Vai ! De cincisprezece ani, toți vînzătorii succesivi ai localului nu spuneau decît :

— Și pentru domnul, ce să fie ?

O singură dată îndrăznise să răspundă : „Același lucru“.

Cel care servea îl privise cu un ochi întrebător și Julien adăugase foarte repede, pentru a preveni întrebarea :

— O cafea cu frișcă.

Niciodată nu și-a mai asumat riscul unui asemenea afront.

— O cafea cu frișcă, îi spuse băiatului.

Ultimul întârziat de la Condorcet, cu fruntea grea de rădăcini cubice prost mistuite, ieși pe poarta tristă a liceului. Marea grabă matinală se potoli. Curenții de pe strada Le Havre, care se revărsau pe șosea, reintrară cuminți în matca trotuarelor. Apărură primii hoinari.

— Unsprezece minute, gândi Julien, nu înseamnă totuși un capăt de țară.

Capitolul II

Nefericit devii, dar singuratic te naști. Singurătatea e o boală cu virus necunoscut și evoluție ireversibilă. Cîteodată, în camera sa mobilată (atît de sărăcăcios) din Ville d'Avray, Julien Legris, în căutarea somnului milostiv, încerca să refacă drumul care îl condusesese la acest deșert înghețat de la șaizeci de ani. Dar oricît de departe în urmă îl ducea memoria, nu-i apărea în fața ochilor decît o întindere plată. Nici un eveniment capital, nici o dată memorabilă nu ieșeau din ceață ca să-i arate drumul. Julien putea străbate dintr-o singură privire toată această mare întindere de timp, fiindcă ea se desfășura, monotonă, pînă la destrămarea amintirii.

Pe deasupra, grijile lui nu căpătau nici una dintre culorile teatrale care, prin chiar excesul lor, l-ar fi consolat. Sentimentele îi rămîneau la scara unui vocabular măsurat, în care se întrezărea timiditatea celor umili în fața cuvintelor. Cînd vorbea despre necazuri, spunea : „neplăcerile mele“. Spunea „era greu“ vorbind despre Verdun și „sînt obosit“ cînd era bolnav. Trebuie să ai timp liber și o oarecare avere pentru „a adora“ sau „a suferi atroce“.

Într-adevăr, Julien nu se găsisese niciodată în situația de a înfrunta o mare nenorocire. Viața

se mulțumise să-l împingă pe tușă, să-l elimine progresiv, cum face organismul cu un corp străin. Era născut la 2 ianuarie 1893 la Sillé-sur-Lure, un ținț măricel, trist și curat care își ru-mega pretenția de capitală de canton la frontie-rele Vandei, Bretaniei și Anjou-ului. Această poziție geografică făcea din Sillé o răspîntie unde se amestecau trei influențe puternice ale Istoriei : blîndețea angevină, așa cum au exaltat-o maroticii, asprimea armoricană și, misticismul vandeian care a traversat Loara alături de șuanii domnilor de Charette și compania, pe vremea cînd fiecare își mai lua cu sine mica patrie pe virful saboților.

Pe planul mai apropiat vieții de toate zilele, tot trei influențe condiționau starea populației bărbătești din Sillé : noah-ul, vinul de Anjou și muscatul, trei vinuri albe foarte vioaie, ale căror efecte sînt diverse. Astfel, noah-ul, drag vandeienilor, le produce băutorilor săi ferveți o demență funestă, care îi împinge să-și spintece familiile cu lovituri de săpăligă și să incendieze locuința ancestrală și dependențele ei înainte de a se duce să se spînzure de mărul cel mai apropiat. Vinul de Anjou, cu o dispoziție mai blîndă, invită la senzualitate asociată deseori cu exhibiționism, ba chiar cu ultragii, ale cărei victime sînt, de obicei, micile ciobănițe. În Anjou, sticla de o jumătate se cheamă „o fetiță”. „A face amor cu o fetiță” nu înseamnă nimic altceva decît a-ți potoli setea ; dar cînd un vajnic tată de familie ia expresia în sensul cel mai propriu, tribunalele știu să fie indulgente. Cît despre muscatul

breton, el lasă celor care obișnuiesc să-l bea o gamă întreagă de nuanțe între furie și tandrețe excesivă. Este aristocratul vinurilor albe de regiune. Dar la Sillé, oricare ar fi fost opțiunea, doza zilnică de zece pînă la doisprezece litri era o regulă pentru autohton.

Julien fu zămislit la un vin de Anjou. După întoarcerea de la o reuniune amicală a veteranilor din al 65-lea regiment de infanterie, moș Legris își supuse soția unui tratament atît de viguros, încît urmarea era previzibilă. Totuși, cînd află, o lună mai tîrziu, că damblaua lui va avea urmări, simți o mare amărăciune. Să-ți fluturi sabia mai treacă-meargă, dar să faci copii la vîrsta asta ! Cea mai mare dintre fete era măritată... O să-i umfle rîsul pe vecini și prieteni.

Tatăl își înecă necazul în noah. Cu alte cuvinte, viața de făt a lui Julien fu agitată. Dar scenele de violență, îmbinate cu lovituri perfide în pîntecele mamei nu dădură rezultatul scontat. Copilul își continuă liniștit micul său drum și, în zorii Anului nou, un băiat dolofan își marcă intrarea în lume cu un țipăt victorios. Fu singurul strigăt de victorie pe care avu ocazia să-l scoată. Cel puțin ursitoarele sărace care se aplecară asupra leagănului său îl dăruiră cu un mare capital de resemnare.

În familia aceasta care nu-l dorise, tinerețea lui Julien nu fu prea veselă, fără ca el să poată totuși avea pretenții la condiția de copil martir. Făcu Marele Război fără altă acțiune strălucită decît aceea de a supraviețui. Pe Marna, la Che-

min-des-Dames, la Verdun, la cotele 183, 209 și următoarele, suferite de divizii bavareze se înversunară zadarnic împotriva acestei ținte umile. Julien nu avu parte nici de o zgîrietură. Se întoarse la vatră fără vreun galon, nici vreo medalie, ceea ce păru suspect și fu singurul care cunoștea înspăimîntătoarea cantitate de curaj pe care o cheltuiuse pentru a străbate coșmarul fără prea mult eroism dar și fără lașitate vizibilă. Nimeni nu-și dădu seama că el era adevăratul Erou Necunoscut ; dar un Necunoscut viu n-are valoare de exemplu. Neînsemnat actor de epopee, aducea un ulcer stomacal și varice, răni fără glorie, pentru a căror desăvîrșire îi trebuiseră patru ani.

În 1920, Julien se căsătorii, fără dragoste și fără bătaie de cap. În 1922, soția lui muri de cancer, după ce medicul familiei repetase de o sută de ori că tulburările de care suferea erau de origine nervoasă. Această moarte îl aruncă pe Julien într-o toropeală din care se trezi cu prilejul celui de al doilea război. Anii trecuseră foarte repede, cum se întâmplă atunci cînd sînt pustii.

În timpul ocupației, Julien se înrolă în rîndurile Salvării naționale, deoarece fabrica de ciorapi de mătase, al cărei reprezentant era, sucombise din cauza penuriei de materii prime și secundare. Trebui să părăsească satul natal, și această plecare îl salvă, fiindcă Eliberarea i-a fost fatală tîrgușorului Sillé-sur-Lure — care se felicita totuși că trăiește fericit, pentru că trăia ascuns, departe de orice obiectiv strategic. Ger-

manii mirosiră că un stat major al aliaților era instalat în primărie și în același timp americanii bănuiau că o divizie SS se camuflează sub teii de pe alee. De fapt, nici un militar nu manifestase vreodată nici cea mai mică veleitate de a se interesa de Sillé : dar în momentul acela al războiului, frontul era de o mobilitate surprinzătoare, serviciile de informații erau în întîrziere cu o patrulă, și strategii, sub orice drapel ar fi luptat, socoteau că două măsuri de siguranță valorează mai mult decît una singură. Drept care valuri amestecate de Messerschmitt și de Bristol-Havilland reduceră Sillé-sur-Lure la starea de teren viran, în timpul record de 12 minute 45 secunde.

Pînă la acest episod neplăcut, care nu făcu mare vîlvă în tumultul tragediei înconjurătoare, Julien avea încă o familie, cîțiva prieteni, o meserie, pe scurt, un fel de context care îl lega de timpul lui. Desigur, totul de calitate mediocră. Familia nu constituia un cămin, prietenii nu erau decît niște camarazi și meseria îi ocupa prea puțin spiritul ; dar oricît de neîndestulător ar fi fost fiecare element luat în sine, ansamblul putea, la rigoare, să mobilizeze o existență nu prea ambițioasă. Toate acestea dispărură sub dărîmăturile din Sillé.

Pe plan strict profesional, Eliberarea nu-i aduse lui Julien compensațiile sperate. Desigur, mătasea reveni odată cu libertatea, dar în același timp și nailonul, acesta din urmă făcînd-o pe cea dintîi derizorie și anacronică. Grație carnetului de vechi combatant, Julien obținu privi-

legiul de a vinde bilete ale Loteriei Invalizilor în colțul de la nr. 6 al străzii Le Havre.

Ora treisprezece : calm al refluxului la Saint-Lazare. Julien închise valijoara și se duse să prînzească. Oazele sînt rare în acest cartier lipsit de distracții, și Julien aprecia verdeața din scuarul Ludovic al XVI-lea. Nu s-ar putea spune că frunzișurile sînt abundente pe aici. Fumul locomotivelor nu încurajează creșterea vegetației. Dar, atîta cîtă este, această grădiniță melancolică îngăduie o haltă la marginea freneziei de pe bulevardul Haussmann.

Julien se așază pe banca obișnuită, în fața capelei expiatoare, consacrate memoriei sărmanului rege-lăcătuș și își începu masa.

Mult timp se jenase să-și deschidă gamela într-o companie atît de funebră, inchipuindu-și că Ludovic al XVI-lea și Maria Antoaneta, cîopîrțiți în sensul Istoriei, se odihneau cu capul între picioare, la cîțiva metri de bancă lui. Un paznic binevoitor îl lămurise, pînă la urmă, cum stau lucrurile ; dar de atunci Julien regreta că monumentul era fals și mormîntul gol. În fața acestui mausoleu înșelător, simțea aceeași senzație ca și în ziua cînd se întorsese la Sillé-sur-Lure pentru a rezolva niște probleme cu privire la mormîntul alor săi. Îi fuseseră arătate, într-un colț al cimitirului, cîteva dale pe care citise numele cunoscute ; dar el știa că aceste pietre marcău numai un loc abstract și nu locul precis unde corpurile sfîrșeau prin a se întoarce în pămîntul care le-a hrănit. Identificarea vic-

timelor dovedindu-se imposibilă din cauza eficacității extreme a bombardamentului, municipalitatea, în lipsa oricăror rămășițe utilizabile, luase hotărîrea să construiască simulacre de morminte. Acest procedeu împăca, în mod evident, imperativele unei stări de fapt inedite cu regulile de bună-cuviință tradițională. Dar Julien, în fața dalelor deșarte, înțelesese că familia sa era realmente *dispărută*, pentru că nimic nu mai rămăsese din ea, nici măcar niște oseminte strînse cu pietate. Se simțise de două ori orfan.

Cît despre sat, nici o piatră nu îngăduie evocarea vreunor amintiri din copilărie. Sillé-sur-Lure fusese reconstruit în întregime grație donațiilor unor bătrîne doamne canadiene. Tîrgul ce se întindea altădată la răsîpîntia drumurilor naționale se trezise redus la două clădiri uriașe făcute din vitriplex și oțel laminat. Țăranii, buimăciți, trebuiră să se inițieze în utilizarea instalațiilor pentru gunoi și a bucătăriei funcționale. Adaptarea la radiațiile infraroșii a rețetelor de gastronomie locală se dovedi delicată, și multe feluri de mîncare suferiră de pe urma întrebuintării nesăbuite a termostatului. După eforturi penibile, supraviețuitorii bombardamentului se deprinseseră cu acest modernism care li se împunea.

Preotul, printre alții, văzu cu stupoare ridicîndu-se zidurile asimetrice ale noii biserici, și puțin lipsi ca slujba inaugurală să nu se transforme în răzmeriță. Un dominican venit din Paris se strădui în zadar să explice enoriașilor

că reprezentarea schematică a simbolurilor creștine ține de cea mai înaltă spiritualitate și că iconografia modernă impune ca Sfântul Duh să fie redus la câteva linii violente și concise. Femeile însărcinate abandonară biserica după ce una dintre ele aduse pe lume un monstru bicefal din pricină că se rugase prea îndelung în fața unui Sfânt Iosif realizat într-o tehnică derutantă. Nici distribuitorul automat de anafură nu obținu succesul pe care îl sconta generosul donator american.

Totuși, influența mediului este atât de puternică, încât supraviețuitorii din Sillé-sur-Lure întineriră mintal în acest cadru cu totul nou. Văzînd cum farmacistul austeră se bălăcește, în bikini, prin piscina care înlocuia piața acoperită, Julien înțelese că nimic din viața lui de odinioară nu mai există, nici morții, nici viii. Se înapoie la Paris, conștient de dispariția iremediabilă a trecutului său și lipsit de orice speranță într-un viitor care nu putea să-i aducă decît o și mai grea singurătate.

— Poftă bună ! zise paznicul scuarului.

Nu de poftă ducea lipsă Julien, și frugalitatea îi fusese impusă de imperative economice foarte precise, pe lîngă faptul că gamela de aluminiu invita doar în chip mediocru la gastro-nomie. În această amiază, o altă preocupare contribuia să împrăstie mireasma de jambon cu cartofi în ulei. Trecînd, dimineața, prin fața lui Julien, Catherine părea strălucitoare, și el se neliniștise închipuindu-și niște amenințări obscure sub forma unor filfizoni. Dintre toate

obstacolele răspîndite în drumul care trebuia să-i conducă pe François și Catherine unul către celălalt, întîlnirile nefaste erau cele mai de temut. Julien primise o lovitură în inimă de fiecare dată cînd descoperise la orizontul străzii Le Havre o fată atîrnată de brațul lui François și pe al cărei chip crezuse că recunoaște în trecere expresia plăcerii. Din fericire, aceste alarme nu durau cîne știe cît. După puțin timp, fetele zburau către brațele altora, de care Julien le vedea, cu ușurare, agățîndu-se. François manifesta uneori, pe furiș, o ușoară melancolie, dar Julien nu-și făcea griji, pentru că aceste neazuri mărunte îl călăuzeau pe prietenul său, fără ca el să bănuiască, spre fericire. De câteva săptămîni, o oarecare Irène se înscria prea des în cîmpul vizual al lui Julien, dar, în mod inexplicabil, acesta nu se temea deloc de ea.

În schimb Catherine era prea evident disponibilă și vulnerabilă pentru ca Julien să nu fi fost tulburat de bucuria pe care o citise pe fața ei și a cărei origine amoroasă îi părea, din păcate, verosimilă. Bătrînul nu se putu împiedica să nu evoce, încă o dată, posibilul faliment al operei sale. Prea multe fire îi scăpau în intriga asta pe care se străduia s-o înnoade, și destinul risca să se împlinească fără el. Blestema zonele obscure ce dăinuiau în cunoștințele lui despre fată. Ce știa, în fond, despre Catherine ? Ora trenului ei, un prenume, umbra unui suflet nesigur și tandru, care uneori îi trecea ușor peste

obraz. E puțin pentru a ghici o viață. Alături de ea nu erau niciodată băieți.

„La drept vorbind, se întrebă Julien, ce te face să crezi că ar fi fericită cu François ?“

Alungă din minte acest gând nelegiuit. Destinul nu putea fi atît de crud încît să-l facă să rateze și viața altora după ce-i răvășise propria lui existență. Trebuia să urmeze pornirile inimii și să creadă că François și Catherine erau făcuți unul pentru celălalt. Poate că, dovedind o credință destul de puternică și de îndelungată, va izbuti să provoace dispariția celor unsprezece minute fatale, într-o a patra dimensiune, pe care și-o imagina asemănătoare genunii unde se pierd visele treze. Dar cei doi tineri vor avea oare norocul și răbdarea să aștepte apropierea aceasta pe care o ignorau ?

— Atenție, zise paznicul scuarului, fără hîrtii murdare pe jos ! Sînt coșuri pentru asta !

În realitate, niciodată în cei cinci ani de cînd frecventa acest loc, Julien nu se făcuse vinovat de un asemenea delict, dar paznicul simula convingerea că gamela meticulosului vizitator constituie un pericol permanent. Zi de zi îl privea pe bătrîn virîndu-și în valijoară resturile dejunului, cu speranța secretă că un ambalaj uitat ar justifica o predică despre murdăria lăsată de cei care trec pe acolo.... „E foarte franțuzească chestia asta !“... și despre responsabilitățile celor însărcinați cu ordinea în grădinile publice. Pentru că, din exces de scrupule, nu știuse să-i procure paznicului această satisfacție, Julien nu izbutise să-și atragă prietenia lui.

— Nu vă temeți, domnule, zise, sînt totdeauna foarte atent.

— Așa spun toți și pe urmă, într-o bună zi, aruncă un os de pește... și pe urmă îl găsește un copil... și pe urmă îl înghite ! Și cine o încurcă ? Paznicul !

Omul în uniformă plecă, cu suspiciunea în bandulieră.

Julien se pregătea să-și reia meditația, cînd îl tulbură un element insolit. François mergea de-a lungul împrejurii scuarului. Alături de el păsea Irène. Julien văzu, cu o tainică ușurare, că fata avea ochii triști.

Capitolul III

În dimineața zilei de 1 decembrie se petrecu un miracol. Totuși nimic nu arăta că această zi ar fi trebuit să fie ieșită din comun. Începuse fără nimic neprevăzut, după o noapte proastă. Ca întotdeauna, Julien dormise rău. Ore în șir se răsucise în patul care îi refuza evadarea în somn : un pat-cușcă. Știa prea bine mecanismul nopților albe, care seamănă între ele: orele trec, Julien își pune întrebări despre singurătatea lui, dar degeaba caută motivele răului, nu găsește nici unul. N-a trădat nici prietenia, nici dragostea, totuși și dragostea, și prietenia s-au îndepărtat de el ; orele trec, zorile agață la ferestrele camerei o lumină posacă, sau tandră, după toanele zilei ; Julien, care n-a găsit răspuns la întrebările nopții, suspină și se scoală. E momentul armistițiului, când încă nu s-a arătat dacă ziua ce vine nu va avea o tragică identitate cu cea precedentă. Julien se scoală, suspină și se îmbracă cu grijă. Cum spunea tatăl lui : „Cine poate vedea, sub pantalonii bine călcați, izmelele murdare ?“

În dimineața asta, nici un semn prevestitor nu apăruse la orizontul trenului suburban. Julien se lăsase prins în mecanismul orarului care alungă gândirea și inițiativa.

Ora opt și treizeci și unu, Cour de Rome... praful de cărbune plutea cu sutele de kilograme peste Saint-Lazare.

„Vântul de nord-vest“, gîndi Julien.

Într-adevăr, celelalte vînturi poartă norul de funingine către Clichy sau Asnières.

Julien făcu pluta, și curentul îl duse în strada Le Havre pînă la numărul 6, unde acostă în unghiul protector înainte de a-și deschide valiza.

— Încercați-vă norocul !

Opt și patruzeci și două : doamna cea grasă. Julien auzi :

— ...totuși, tot ce făceam era spre binele lui !...

Enorma persoană dispăru în mijlocul mulțimii.

Opt și patruzeci și trei : micuța brunetă la brațul bluzonului de piele. Se împlineau trei săptămîni întregi de cînd nu-și schimbase cavalierul. Celelalte bluzoane nu rezistau mai mult de zece zile. Adevărat că pielea e un articol rezistent la uzură.

Opt și patruzeci și patru : François... Atunci se întîmplă acel lucru neverosimil. François își opri ochii asupra bătrînului, pîru că-l vede pentru prima oară și, ca și cum l-ar fi asociat unei idei nedeslușite, încetini pasul. Julien avu impresia ciudată că François, trecînd pe lîngă el, îl măsura minuțios, dar cu o privire impersonală. Apoi, după cîțiva metri, tînarul reveni. Cu un gest automat, Julien îi întinse carnetele de bilete.

— Mulțumesc, zise François, nu cred în noroc. Cel puțin nu sub forma asta.

Ca să scape de vîltoarea mulțimii, se refugie în unghiul imobilului, foarte aproape de Julien.

— Iată, zise el. Am nevoie de un Moș Crăciun și m-am gândit că, poate, dacă ați avea timp...

Julien auzi ca prin vis bizara propunere. Era în situația naufragiatului care a postit multă vreme : primul prînz pe care îl vede după ce a fost salvat îl minunează și îl îngrijorează. După ani de singurătate, Julien șovăia în pragul căldurii omenești. Începu să-i fie frică de acest tînr care îi vorbea.

— ...veți vedea, munca este foarte simplă, cît despre condiții...

Julien își dădu seama de fragilitatea legăturilor pe care îndelung și tandru le înnodase. Atîta timp cît François nu fusese decît o siluetă îndepărtată, bătrînul putuse să și-l apropie și să creeze între ei o intimitate imaginară. Dar iată că echilibrul precar se rupsesse și, încetînd să mai fie un mit familiar, François devenea un străin.

— Desigur, nu vă cer un răspuns imediat.

Julien se strădui să judece cu obiectivitate oferta și să răspundă afirmativ, dar brutalitatea evenimentului îl înmărmurea. Singur faptul că o ființă omenească recurgea la el și însemna o minune, dar că această ființă era tocmai François întrecea măsura. Nu reușea să încorporeze în intriga vieții cotidiene acest episod inimaginabil.

Și totuși figuranții dimineților lui defilau în jur cu punctualitate, fideli orarului lor invariabil, dovedind astfel că nimic nu se schimbasese în mersul lumii : agentul de poliție de la opt și patruzeci și șase, femeia însărcinată de la opt și patruzeci și nouă (era însărcinată de șapte ani, cu scurte întreruperi, și Julien o remarcase după această trăsătură...), încasatorul de la Curtea de Scont de la opt și cincizeci... Peste cîteva minute, Catherine.

Ideea trecu brusc prin mintea bătrînului. Cum de nu se gîndise mai devreme ? În chiar momentul cînd François se oprise în fața lui, ceva se dereglase în mecanismul fatalității. Prăpastia de unsprezece minute care o separa pe Catherine de François începuse să se umple pe nesimțite. În timp ce François vorbea, trenul Catherinei se năpustea către Saint-Lazare, fiecare învirtitură a roților modificînd cu o fracțiune de secundă contabilitatea care tindea către punctul de echilibru — acela al contopirii celor două coloane de cifre într-un total comun.

Cu ochii ridicați spre marele ceas luminos, Julien uită că era el însuși implicat și că la propriul său orizont se anunța un avatar binefăcător. Toată puterea lui de imaginație se concentra asupra cifrelor jucăușe care regizau cursul celor două destine.

Ora opt cincizeci și două : trenul Catherinei trebuia să intre în gară.

— Dacă acceptați, zise François, veți fi angajat pentru trei săptămîni.

E nevoie de aproape două minute ca să treci de control, la capătul peronului, să traversezi Sala Pașilor Pierduți, să cobori scările, să mergi de-a lungul Galeriei Negustorilor și să ajungi la Cour de Rome.

— Iată adresa mea de la birou, zise François, dați-mi răspunsul înainte de sfârșitul săptămânii.

Trecerea de pietoni de pe strada Saint-Lazare e o ecluză dificilă pe care pietonii o străbat încet. Ora opt și cincizeci și patru. Catherine trebuia să fie prizoniera stopului care, la cîțiva zeci de metri, blochează valul de călători.

— E nevoie să-mi explicați, zise Julien. Nu știu dacă m-aș descurca...

Stopul trecu pe verde, François întinse mîna.

— Pe curînd. Vom discuta detaliile, o să vedeți, e foarte simplu.

Ora opt și cincizeci și cinci... Julien simțea încă în căușul palmei căldura strîngerii de mîna cînd apărură Catherine. Dimineața asta era hărăzită minunilor. Catherine își vopsise părul în roșu arzător, gura îi era ciudat de grea și ochii mari; dar Julien nu stătu să pătrundă acest mister; tulburarea excesivă îi dădu îndrăzneala să spună:

— Grăbiți-vă, domnișoară, n-aveți nici o clipă de pierdut.

La granița bulevardului Haussmann, apăsarea din mulțime silueta înaltă a lui François. Cu o expresie de surpriză, instinctiv, Catherine grăbi pasul.

— Încercați-vă norocul, murmură Julien cu atîta patimă, încît un preot, înduișat de fervoarea îndemnului, ceru un bilet din seria B, terminat cu 22.

François coti la stînga. Catherine la dreapta. În ultima clipă, fatalitatea luase din nou hățurile în mîna.

Pe trotuarul înțesat de lume, Julien rămase gînditor. Pentru prima oară, cumplitul meca-nism al existenței zilnice arătase o slăbiciune. Pentru prima oară se petrecuse ceva.

Fericire? Nenorocire? Viața nu dă cărțile pe față atît de repede.

Capitolul IV

O anume doamnă Benett-Desbordes îl învăța pe Julien noțiunile elementare ale meseriei de Moș Crăciun. Îl conduse la postul său de luptă : Casa Fericirii, construită la ultimul etaj al Galleriilor Lafayette. Arhitecții adunaseră acolo cele mai impresionante invenții ale tehnicii. Toate greutățile, toate grijile vieții își găseau rezolvarea în mod științific grație mașinilor electrocasnice, ori erau ascunse în dulapuri invizibile. Nefericirea, ca și praful, nu putea rezista inginerilor autori ai acestei minunății.

„Căsătoriți-vă, de rest avem noi grijă“, proclamau prospectele.

De fapt, totul era prevăzut, pînă la viitoarele camere de copii, cărora un ingenios sistem de prefabricate permitea să li se adauge încăperi noi pe măsura nașterilor.

— Este foarte simplu, zise doamna Benett-Desbordes, francezii au obiceiul să-și pună ghețele în fața căminului ; trebuie să le arătăm că-și pot pune un cămin în ghete.

Julien se acoperi cu o mantie, o perucă, o barbă argintie. Doamna Benett-Desbordes îl postă la ușa Casei Fericirii.

— Nu faceți nimic, zise ea, nu spuneți nimic, mărginiți-vă să stați acolo.

Ca la atingerea unei baghete magice, bătrînul străveziu deveni un simbol strălucitor, în jurul căruia se aglomerară nenumărate dorințe. Julien fusese, toată viața, spectatorul unei omeniri indiferente. Iată că într-o clipă rolurile se inversaseră.

Sub șocul acestei metamorfoze, nu izbuti la început decît să rămînă nemișcat, prizonier al noului său personaj, ca un cavaler închis în armură, așezat în mijlocul mulțimii, în centrul miilor de priviri. Brutalitatea contrastului îl paraliză și, în seara primei zile, cînd se găsi din nou singur, i se păru că e beat. Insensibil la frigul din cameră, medită asupra descoperirii că lumea poate fi și altceva decît o înșiruire de ziduri și bariere. O cheie neobișnuită deschisese ușa care îi permitea lui Julien să se apropie de semenii lui. Își dădu seama că i se ofereau orizonturi pînă atunci interzise.

Ne obișnuim repede cu fericirea. De-a lungul zilelor, Julien își ajustă cutele noii piei, își croi rolul după măsurile intime și în curînd deveni Moș Crăciun pînă în străfundul sufletului. Cincizeci de ani de visuri neîmplinite îl făceau apt să înțeleagă cele mai mici nuanțe ale acestei hore a dorințelor pe care mulțimea o dansa în jurul lui. Marile magazine sînt locuri magice. Fiecare își poate găsi acolo o întruchipare a visurilor, oricare ar fi ele. și nimic nu e mai puțin ridicol decît staționările mute ale unor grupuri eteroclite în fața cîte unui obiect care rezumă speranțe nutrite îndelung. Între un sac cu bile și Casa Fericirii, nu există, în mod fun-

damental, vreo diferență de scară. În unele țări ale Africii vezi frigidere electrice în fața colibelor care nu vor avea niciodată electricitate.

Julien Legris simțea asta mai bine decât oricine. Braconierii sînt cei mai buni paznici.

Oprindu-se în fața Casei Fericirii, mulțimea devenea tăcută. Perechile se înlanțuiau mai strîns, Julien vedea trecînd raze de soare peste chipuri.

„Găsiți o inimă, spuneau reclamele, căsuța e aici.“

Inimile veneau la întîlnire, inimi prost cazate, care își dădeau suflarea bătînd în camere de servitori. Bărbați și femei se țineau de mîină în pragul Edenului și, prin comparație, realizau cît e de greu să trăiești o dragoste mare cînd trebuie să gătești, să speli vasele, rufele și pe tine însuși în chiuveta unei camere mobilate.

Înfololit în mantaua lui, Moș Crăciun asculta cu lăcomie frazele pe care le schimbau perechile iluminate. De cele mai multe ori, confidențe incomplete și mediocre, dar dincolo de care Julien se pricepea să descifreze cele mai tainice gînduri, exersat cum era, și de atîta timp, să reconstituie un plesiozaur dintr-un fragment de molar. Această știință e consolarea celor care, voit sau nu, întrețin cu ceilalți legături rare sau prea pudice.

Cînd vedea, în ochii visătorilor, neîncrederea făcînd loc speranței, Julien oferea prospectul consacrat „facilităților de plată“.

Atîta pe lună... atîția ani... atîta la livrare... La fel a instituit și biserica indulgențele, care scur-

tează drumul spre paradis. Douăzeci de rate, douăzeci de indulgențe pentru a ți se ierta sărăcia și a te bucura de Țara Făgăduinței înainte de a fi meritat-o.

Și perechile plecau murmurînd cifre mai frumoase decât poemele.

După ce atît de mult timp se obișnuise cu un simulacru de existență, Julien se îmbăta de savoare complexă a vieții duble. Dimineața, continua să vîndă bilete de loterie. Era bătrînul de culoarea zidului, care stătea pe trotuarul străzii Le Havre, ignorat de toți. La ora treisprezece, trecînd pragul marelui magazin, devenea centrul lumii. Aceleași priviri care, dimineața, nu-l băgaseră în seamă, se agățau în chip fermecător de el și, la căldura lor, Julien simțea topindu-i-se zidurile singurătății. Grație acestor după-amiezi, diminețile, ele însele, se luminau. De acum, trecînd prin fața lui Julien, François se oprea preț de un bună ziua și de o frază a cărei exegeză bătrînul și-o făcea îndelung sie însuși.

O singură umbră, dar foarte neagră, pe acest tablou : Catherine. Mai întîi, Julien se neliniști din pricina lipsei de exactitate a protejatei sale. Din cauze necunoscute, fata se elibera de disciplina orarului, dînd peste cap legea dimineților de la Saint-Lazare. Julien trebuia uneori să aștepte pînă la ora zece sau unsprezece înainte ca ea să apară la orizontul străzii Le Havre. Aceste dereglări, la urma urmei anodine, erau însoțite și de alte semne, mai grave. Mai întîi îmbrăcăminte, apoi părul, machiajul începură să se schimbe într-un ritm tot mai accelerat. Ca în coșmaru-

rile în care personajele se modifică în mod absurd, Julien vedea prelungindu-se pe gura grea a unei Catherine brune surîsul pe care îl văzuse apărînd cu o zi înainte pe gura fină a unei Catherine blonde. Aceste transformări țineau de o magie nefastă.

După o lungă eclipsă, Catherine reapăru, dar atît de schimbată, încît Julien ezită s-o recunoască. Succesele chirurgiei estetice fiindu-i străine, privi stupid la nasul refăcut care punea sub semnul întrebării totalitatea figurii. Pericolul depășea cele mai funeste presimțiri ale lui Julien ; îi dădu forța să îndrăznească a se pune de-a curmezișul hazardului.

Dimineața aceasta părea propice inițiativelor îndrăznețe. În aerul uscat, de decembrie, oamenii mergeau cu un pas mai puțin împovărat. Femeia grasă de la opt și patruzeci și două părea aproape vîoaie. Vitrinele de Crăciun, cu brazii lor pitici și zăpada de bumbac, vorbeau despre prisosință — poezia oamenilor cu venituri mici.

François se opri în fața lui Julien și-i oferî un țigară. Ceea ce devenise la ei un rit. Pentru a nu pierde beneficiul acestei clipe de intimitate, Julien se prefăcea că e un fumător înrăit și, de cum pleca François, strivea pe pămînt coșcogeamite chiștocul.

— Cum merge guturaiul ? zise Julien.

François făcu gestul de lehamite cu care se răspunde de obicei întrebărilor de acest fel. Era vădit că nu-i arde de pălăvrăgeală, dar bătrînul hotărîse că este dimineața ultimei șanse. În cîrînd, Catherine îi va scăpa ; își va schimba înfă-

țișarea, viața sau gara, de asta era sigur ; și nimic, niciodată, nu va mai fi cu putință.

Începu să vorbească, cu fraze dezlîinate, punîndu-și tot curajul în acest meci contra cronometru. Dar unsprezece minute înseamnă o distanță prea mare pentru un om al cărui singur exercițiu a fost tăcerea : arta de a vorbi ca să nu spui nimic nu se învață, e o vocație. Cînd trecu polițistul de la opt și patruzeci și șase, Julien era la capătul puterilor ; amuți înainte chiar să apară femeia însărcinată de la opt și patruzeci și nouă.

— Știți, zise François, mi-ar plăcea să pălăvrăgesc cu dumneavoastră, dar punctualitatea e politetea salariaților.

— Vă rog, zise Julien, dați-mi încă șase minute...

Precizia cifrei și gravitatea tonului îl surprinseseră pe François, apoi își aminti de povestea caraghioasă a tinerei fete pe care bătrînul i-o destinase în ciuda coaliției vrăjitorești a unor șefi de gară.

— Aveți continuitate în idei, zise el, și credeți în Moș Crăciun ! Dealtfel, aș fi răuvoitor să v-o reproșez.

Cu toate că situația era puerilă, François n-avea chef să suridă. Numai nerozii glumesc în fața hazardului și a coincidențelor.

A fost o așteptare ciudată, făcută din tăcere și dezechilibru. François nu aducea în aventură decît o atenție impersonală. Julien însă punea în joc atuul major, singura culoare a unei vieți cenușii.

Minutele trecură, fiecare minînd din urmă grupul lui de personaje. Încasatorul de la Curtea de Scont, care trecea înainte de Catherine, intră pe ușa băncii. Julien acceptă o altă țigară. Înfotolit în veșmintul său, preotul de la opt și cincizeci și trei își salută enoriașa, vînzătoarea de ziare. Toți figuranții erau la locul lor. Un soare alb punea în decor lumina potrivită pentru scenele capitale. Timpul încremeni în pragul secunde care urma să decidă împlinirea unui vis sau zădărnicia lui.

La opt și cincizeci și trei, Julien încercă să o descopere pe Catherine în înghesuiala mulțimii. Trebuia ca François s-o vadă apropiindu-se, s-o zărească mai întîi de departe și nu să se trezească cu ea în față, într-o trecere prea rapidă. François transformă această așteptare într-un joc la care participară, de-a lungul minutelor, eventuale Catherine care se întorceau în anonim după ce trecuseră pe lîngă bătrîn fără să primească din partea lui semnul care le-ar fi confirmat. François le regretă pe două sau trei. Celor mai multe le luă numele înapoi, cu un suspin de ușurare. El nu poseda portretul în miniatură cu ajutorul căruia odinioară prinții își studiau logodnica pe care n-o cunoșteau. Toate fetele puteau fi Catherine ; esența Catherinei, dar pentru cît timp, nu era încă mărginită de contururile de fier ale existenței acesteia. Delicios de virtuală, ea umplea strada Le Havre cu imaginile ei multiple.

Un băiat îi depăși în pas alergător, și François văzu o expresie de neîncredere zugrăvinduse pe

fața tovarășului său. Pentru Julien, acest băiat care alerga de trei ani, în fiecare dimineață, aparținea universului de la ora opt și cincizeci și șase, căruia Catherine nu-i *mai* putea aparține. Absorbit de căutarea în mulțime, Julien uitase de marele ceas de la Saint-Lazare, dar acest băiat mereu grăbit îl punea în fața unei evidențe brutale. Respinse, că fiind prea crudă, ideea că — nu se știe niciodată ! — Catherine ar fi ales celălalt trotuar, și ca fiind prea lășă ipoteza că un incident neprevăzut ar fi făcut-o să întîrzie. Catherine nu venise. Catherine n-avea să mai vină.

François înțelese sensul descumpănirii care îl copleșea pe bătrîn. Simți un pic de milă, dar în același timp, coborînd din nou pe pămînt, recăpătă conștiința absurdității intrigii pe care Julien o țesea în jurul lui.

— Vedeți cum sînt femeile, zise el, te lasă baltă chiar fără să știe că au întîlnire.

François plecă. Julien Legris rămase locului, santinelă inutilă, mai bătrîn cu o înfringere și mestecînd un gust de cenușă.

*

Decepția l-ar fi apăsât pe Julien săptămîni la rînd dacă noua slujbă n-ar fi absorbit cea mai mare parte a disponibilităților lui sentimentale.

Renumele său de Moș Crăciun trecu granițele Galeriilor Lafayette, pînă într-atît aducea o manieră de geniu în îndeplinirea acestei sarcini. Nu haina îl face pe călugăr, la fel cum nu banii aduc

fericirea, dar nici una, nici alta nu sînt neînsemnate. Un călugăr fără glugă își găsește mai puțin ușor drumul sufletului. Julien avea nevoie de o barbă și de o mantie pentru a-și realiza aspirațiile profunde. La adăpostul uneia și al alteia, fu ceea ce întotdeauna dorise să fie. Vizitatorii Casei Fericirii erau primiți de un Moș Crăciun surprinzător de fratern, care găsea pentru toți surîsul potrivit și fraza exactă, ca și cum fiecare ar fi fost așteptat. Dealtfel, această impresie nu era falsă : de multă vreme Julien își aștepta aproapele.

Lua copiii în brațe, în timp ce părinții întirziau în bucătăria model, și pentru el era o senzație nouă să vadă niște zîmbete răspunzînd zîmbetului său. Deseori recunoștea personajele familiare ale vieții sale anterioare și se minuna să le simtă nu închise în ele însele, ci încrezătoare, lipsite de apărare și fără mască.

O anumită întîlnire îl frapă pe Julien în mod deosebit. De zece ani făcea eforturi să capete despăgubirile de război care îi fuseseră alocate în urma bombardamentului de la Sillé-sur-Lure. Între alte documente, administrația pretindea prezența la dosar a unui certificat de domiciliu și a unui extras din cazierul judiciar, și unul și celălalt datînd de mai puțin de trei luni. Vai ! Dosarului îi trebuia mai mult timp pentru a parcurge cei cincisprezece metri de culoar care separau biroul „Primirea cererilor“ de ghișeul „Casă“. De zece ani, deci, în fiecare trimestru, Julien primea un scurt aviz care îl informa că

certificatul său de la domiciliu și cazierul său judiciar... „fiind perimate, regretăm că trebuie să înapoiem dosarul la biroul «Primirea cererilor»“. În fiecare trimestru, Julien, purtător a două acte foarte proaspete, relua drumul Ministerului, și hora infernală reîncepea. Pe parcurs, alte documente se trezeau, la rîndul lor, lovite de senilitate precoce, și Julien trebuia, de exemplu, să-și procure un extras cadastral mai recent, ceea ce impunea un răgaz necesar pentru ca „atestarea dezastrului“ să cadă în desuetudine. Nici un motiv rezonabil nu îndreptățea credința că acest cadrl ar putea să ia sfîrșit într-o bună zi.

În fiecare dintre demersurile sale, Julien era primit de un slujbaș-tip : un personaj lugubru, îngălbenit în ham și care îi făcea pe ceilalți să plătească foarte scump propriile lui acrieli. Acest personaj nu-și avea pereche în a descoperi într-un dosar bagatela care anula totul și te obliga să reiei lucrurile de la zero. În mîinile unui asemenea specialist, Julien parcurse toată gama descurajărilor și revoltelor. Sfîrșise prin a-l considera pe funcționar drept sinteza răutății umane.

Cînd își văzu persecutorul înaintînd spre Casa Fericirii, Julien crezu că are o halucinație. Ce putea să existe comun între o casă, o fericire și această ființă plină de fiere ? Călăul nu-și recunoscuse victima. Julien îl recunoscuse greu pe funcționarul a cărui figură nu exprima nimic din agresivitatea sa obișnuită. Ținuta îi era modestă. Julien căută o urmă de morgă sau de arțag. Nu văzu decît cumsecădenie și înduioșare. Tiranul

vizită îndelung Casa Fericirii. Înainte de a pleca, ceru un prospect.

— Nu mai e pentru vârsta mea ; dar toată lumea are dreptul să viseze, nu ?

Drăgălăşenia tonului şi umilinţa surisului îi revelară lui Julien un univers de contradicţii. Descoperi că în spatele măştii celei mai colţuroase se ascundea un petec de inimă tandră. De atunci, optimismul lui nu mai cunoscuse margini. Ceru ca o favoare să răspundă el însuşi scrisorilor adresate de copii lui Moş Crăciun. Acest lucru fu ca baia de lapte a frumoaşelor de altădată. În fiecare noapte, Julien se cufunda într-un val de încredere ingenuă. Camera i se umplu cu mii de scrisori care bilbiau dorinţe şi rezumau miraje.

Se împlinea, în sfîrşit, ceea ce Julien sperase într-o viaţă întreagă de întuneric. Nu strînsese în zadar comori. Mîinile nu i se mai întindeau în gol. Încetase să mai fie un străin pe pămînt. Lumea îi oferea o somptuoasă revanşă, şi destinul îi era transfigurat.

*

— Douăzeci şi opt de zile a cite o mie de franci... douăzeci şi opt de mii de franci. De acord ? Iată bonul pentru casă. Veţi înapoia costumul la serviciul decoraţiuni, zise şeful personalului.

Julien ieşi din birou. În jurul lui, o sumedenie de adolescente îşi scoteau bluzele care făceau din ele vinzătoare pentru a se grăbi să redevină

simple fete, în pragul acestei nopţi de 31 decembrie.

— Veţi înapoia costumul la serviciul decoraţiuni.

Julien nu înţelesese imediat ce însemna această frază. Şeful personalului trebuise să-i explice, nu fără iritare, că un Moş Crăciun la 2 ianuarie ar fi la fel de ciudat ca un lampion la 16 iulie.

Bătrînul nu se gîndise la natura efemeră a metamorfozei sale. Străbătu magazinul care se golea. Trecînd prin faţa Casei Fericirii, văzu nişte lucrători demontînd pereţii, strîngînd acoperişul cu o promptitudine de prestidigitatori. Se pregăteau noi construcţii : „Călătorie în Regatul Albiturilor“. În cufînd nimic nu va mai rămîne din ceea ce Julien adoptase ca bază a unei noi existenţe. Cu trupul şi spiritul în derută, se îndreptă maşinal către ieşire. Rapiditatea evenimentului nu era pe măsura sa.

În strada Le Havre, în golul unei porţi, o femeie îşi certa copilul care plîngea. Julien recunoscuse pe una dintre vizitatoarele de la Casa Fericirii. Un reflex îl împinse către copil. Mama se interpuse, mai întîi sec, apoi violent.

— Dacă vă apropiaţi, chem poliţistul.

Bătrînul fu conştient de ţinuta lui sărăcăcioasă, de aerul rătăcit. Pe faţa femeii care se îndepărta citi ura, pe aceea a copilului frica. O oră mai devreme, copilul ar fi suris, mama ar fi fost înduioşată.

Julien întrevăzu semnificaţia îngrozitoare a aventurii sale. Văzu cu luciditate singurătatea

întîmpinîndu-l iarăşi, instalînd în el frigul şi tă-
cerea. Se clătină lîngă poartă şi zise cu voce tare:

— Cu neputinţă.

Nişte tineri care treceau strigară fără răutate:

— Ei, moşule... te-ai grăbit cu revelionul !

Foarte încet, Julien se lăsă copleşit de o idee
pe care pînă acum niciodată n-o privise în faţă :
ideea morţii.

PARTEA A DOUA

FRANÇOIS

*Cred că vulturul e blînd
cu Prometeu*

JEAN OGIER DE GOMBAULD

Capitolul V

Dat fiind că am luat de la Garches trenul de opt și treisprezece, nu pot avea nici o îndoială că în momentul cînd debarc la Saint-Lazare e ora opt și patruzeci și unu. Trenurile suburbane sînt prea bine dresate ca să pot păstra în această privință cea mai mică incertitudine și totuși, în fiecare dimineață, punînd piciorul pe pavajul de la Cour de Rome, ridic o privire plină de candoare către marele ceas al gării. E, fără îndoială, ceea ce se cheamă „porția de vis”. Locuitorii periferiilor ar merita ca o dată în viață trenul bicotidian, uitînd că nu este decît un mijloc de transport, să le ofere miracolul unei călătorii adevărate. S-ar urca la Pont-Cardinet și, ieșind din gară, ar ridica ochii spre orologiul de la Saint-Lazare, dar s-ar afla la Veneția. Ar bate ora nouă la campanila din San Marco, ora minunată...

Miracolul nu se întîmplă nici astăzi. Abia am timp să străbat cei o sută de metri ai străzii Le Havre ; și doamnei Benett-Desbordes îi place ca echipa ei — colaboratorii — să fie punctuali. Sosind cu întîrziere, m-aș expune unui „Bună ziua, Verne” sec, în loc de „Ce mai faci, micul meu François ?” imperios amical, pe care îl voi merita pentru respectarea programului.

Îmi rămîn cîteva minute ca să mă gîndesc că o voi părăsi pe Irène. Pe mine faptul mă va întrista, ei îi va face rău. Toate astea sînt poate inutile, dar știu că o voi părăsi pe Irène, că această ruptură ne va lăsa sfișiați și vulnerabili — dar din motive diferite, asta e toată problema.

Cînd voi deschide ușa biroului, n-o să mai am timp să mă gîndesc la Irène. Lucrez la macheta „Casei Fericirii”.

„Micul meu François, va spune doamna Benett-Desbordes, ți-o cer ca pe un serviciu, fii genial.” În publicitate, nimeni nu se teme de cuvinte.

Irène, sufletul meu, cum să analizez viitoarea noastră singurătate, cînd trebuie să prezint fericirea în trei camere cu tot confortul și cu credit pe trei ani, fericirea la îndemîna tuturor inimilor, a tuturor pungilor și a tuturor gusturilor ?

E timp pentru toate. De fapt, nu risc nimic lăsîndu-mi melancolia la bagaje. O voi regăsi deseară, vigilentă și credincioasă. Știe ea bine că între noi lupta e pe viață și pe moarte.

„Plăcerea-ntreagă a zilei stă-n dimineața ei.” Dragul de Malherbe ! Aici nu e rouă, și crîngurile decorațiunilor publicitare sînt vopsite cu pistolul.

Cînd Irène mi-a spus la revedere ieri, după dejun, era plină de lacrimi reținute pe care în clipa asta trebuie să le verse pe umărul unei colege de birou. Totuși nu i-am spus nimic despre stările mele sufletești. Ea nu bănuiește, deci, că ne vom despărți, dar știe că nu ne mai regăsim.

Cînd spune „François“, în accentul ei e o involuntară nuanță de retrospectivă.

La restaurant, comandasem mîncăruri complicate, pentru a avea timp să mă explic. Vai! La ultima înghițitură de banane flambate încă mai căutam o introducere satisfăcătoare. Știam prea bine că sînt la discreția celui „De ce?“ care e cuvîntul-cheie al vocabularului feminin.

De ce o voi părăsi pe Irène? Nu pot să găsesc nici umbră de motiv obiectiv. Eu sînt același. Nici ea nu s-a schimbat. Tot ce ne-a împins unul către celălalt există la fel ca în prima zi. Nimeni n-a trădat. Nu se poate spune nici că unul dintre noi s-ar fi înșelat. Ar fi simplu să crezi într-un miraj, dar asta ar însemna în același timp să escamotezi problema. Cînd am descoperit trupul Irènei, plăcerea mea nu era iluzorie. Trupul Irènei! De ce într-o dimineată, cînd umbla goală prin cameră, am privit-o pentru prima oară ca pe un obiect străin? Încetineala înaripată, subțirimea siluetei, legănarea ce mă tîra în furtuni erau cele pe care le iubisem pentru ele însele. Iată că le puteam contempla cu nonșalanță și, o dată cu acest corp, atîtea altele care își pierduseră magia fără motiv și fără cauză. Îmi amintesc că mi-am spus: „Irène e frumoasă“, chiar în clipa cînd mă îndepărtam de această frumusețe. Nu mai eram decît spectatorul Irènei. Cu cîteva minute mai devreme credeam că sîntem de nedespărțit!

Nimic nu e mai sinistru decît un prînz copios între un bărbat și o femeie care își dezleagă parîmele. Am gustat întristați fileuri de pește cu

subînțelesuri, sturz conservat în stînghereală; vinul de Arbois mirosea a reticență. Conversația s-a tîrît în meandre posomorîte. Femeile pe care nu le mai iubim vorbesc fals.

— Dacă ești liber simbătă, mi-a spus Irène, vom sărbători la mine cei treizeci de ani ai tăi.

Acest „la mine“ mi-a deschis niște orizonturi. Mi-am dat seama că nu spusese niciodată „la noi“. Dormeam amîndoi la ea sau la mine, după dispoziția de moment și nu era numai o problemă de vocabular. În cele mai fierbinți apropieri, unul din doi era în trecere. Or, treizeci de ani mi se părea a fi vîrsta cînd te plictisești de camping sentimental și cînd dorești să nu ai decît o singură periută de dinți. Nomadismul e o trăsătură a tinereții.

— Pe cine ți-ar plăcea să inviți? a reluat Irène.

A propus numele prietenilor „mei“. În fond, am trăit sub regimul separației de inimi, comunitatea noastră fiind redusă la insuficiente bunuri dobîndite împreună. Este însuși tipul contractului temporar.

Și iată că visez la durată! În loc să-mi torn viitorul în bronz, doresc să-l construiesc în material semi-dur. Generația mea n-a fost răsfițată sub acest raport. Ce pun ursitoarele în coșulețele noastre?

Doamna Benett-Desbordes, care a împrumutat din arta publicitară simțul și gustul aforismului, mi-a spus într-o zi: „Băieții de vîrstă dumitale adoră să aibă conștiința încărcată“.

Ar fi spus în același-fel : „Persil albește mai bine“, pînă într-atît sloganul a devenit pentru ea o a doua natură. Dar e un adevăr totuși în constatarea că bărbații de vîrsta mea cultivă delectarea morocănoasă. Înțelepciunea ar consta în a admite în mod definitiv că e o naivitate să vrei să explici cauza lucrurilor. Savanții, cu logica empirică a Principiului Incertitudinii, ne-au furnizat un frumos exemplu. Ei se mulțumesc să evalueze comportamentul statistic probabil al unui sistem cunoscut, în circumstanțe date, fără a specula asupra adevăratei naturi a lucrurilor. Iată adevărata luciditate. Dar bărbații de treizeci de ani se înversunează în a vrea să înțeleagă cum și de ce încetează într-o zi să-și iubească femeia, Dumnezeu sau Patria. Este un exercițiu obositor, periculos și destul de zadarnic.

Vai ! E de necrezut ca Irène să se consoleze invocîndu-i pe Heisenberg sau pe Einstein. Mai ușor este admisă nedeterminarea electronului decît incertitudinea elanurilor inimii.

Doamna Benett-Desbordes n-are conștiința încărcată, trebuie să-i recunosc acest merit, și problemele sentimentale nu-i bîntuie nopțile. Faptul că a ucis sub ea — sau pe ea — trei soți bogați îi conferă o experiență de care personalul ei profită din abundență. În fiecare femeie coaptă se află un înțelept, și noi sîntem tratați de patroana noastră ca niște cititori ai *Curierului Inimii*. Fiecare membru al „echipei“ primește, de voie, de nevoie, echivalentul greutății lui în sfaturi și rețete de viață.

Trebuie mărturisit că statul major „artistic“ al întreprinderii care ne asigură pîinea zilnică ar constitui bucuria filozofului. Sîntem zece inși care lucrăm sub direcția doamnei Benett-Desbordes pentru edificarea clientelor marilor magazine. Meseria noastră constă în a îmbogăți cu resurse artistice vitrinele și raioanele. Ieri, pentru treaba asta erau de ajuns peticarii — în sensul dublu al cuvîntului ; dar astăzi clienta pretinde ca alegerea să-i fie solicitată prin artificii multiple. Rochia de primăvară nu o va tenta pe cumpărătoare decît dacă primăvara este prezentată odată cu rochia. Nu s-ar putea lansa pe piață o nouă marcă de vată pentru uzul femeilor dacă obiectul nu este asortat cu un ambalaj evocînd schiul nautic sau *Nopțile* lui Musset. Astfel se explică prezența noastră alături de doamna Benett-Desbordes. Sîntem numiți „decoratori“. Noi pretindem că sîntem pictori, și dacă pentru asta era de ajuns să vedem roșu înaintea ochilor am fi cei mai mari pictori ai generației noastre, dar cum sîntem incapabili să trăim de pe urma picturilor, cea mai mare parte a vieții o consacram placajului, materialului plastic, hîrtiei cerate.

Irène mi-a reproșat deseori această meserie care, spunea ea, mă degradează. Ea s-ar fi acomodat mai bine cu o austeritate care să poarte promisiunea capodoperei. Eu însumi am pendulat deseori între cecurile primite de la publicitate și frugalitatea exaltantă a artei. Să fie oare lipsă de caracter sau de credință ? Vreau să reușesc

în viață, chiar pe socoteala unei opere ipotetice, și mizeria nu-mi dă talent.

— Tu ești dintre aceia care vor să mănânce mai întâi piinea albă, zice cu plăcere Irène.

Reproșul acesta mi se pare de o frumoasă inconsecvență, pentru că piinea mea albă a fost ea.

E foarte adevărat că socotesc paradoxal să-ți tocești dinții prea multă vreme cu piine neagră în speranța că, cu niște cioturi oboseite, vei aprecia mai bine prăjiturile. N-am uitat niciodată moartea mătușii Jeanne. E privilegiul unora dintre amintirile fără importanță să se incrusteze în memorie ca niște ciudățenii. Făceam parte din micul grup aplecat deasupra patului alb, în acea cameră ceruită de liniște, sclipind de ordine, de respectabilitate și care urma să fie scena unui eveniment necuviincios și brutal.

Mătușa Jeanne se chinuia :

— ...Aș vrea... aș vrea...

— Lasă, lasă... spunea micul grup, nu trebuie să te obosești. Lasă... lasă...

Camera mirosea a curățenie așa cum trandafirul miroase a trandafir. Se amestecau un ușor iz de medicamente, abia simțite urme de gomenol. Mobilele se oglindeau în lacul podelei. Podeaua se reflecta în mobile. Ah ! parchetul mătușii Jeanne ! Părea că s-a născut ceruit, tăiat într-un lemn necunoscut, un copac secret crescut în curtea din dos a unei ferme olandeze. La vederea lui, unei mașini electrice de ceruit fără îndoială i s-ar fi ars siguranțele. Așa ceva depășea tehnica. Se ghicea produsul fragil a trei generații de servitoare, al îngrijirilor atente și

epuizante, al papucilor de pîslă obligatorii. Era un miracol centenar la discreția unei încălțări ude. Cu cantitatea de murcă consacrată acestui parchet s-ar fi construit o catedrală.

— Trebuie să fii înțelegătoare, spunea micul grup, doctorul recomandă...

Doctorul nu recomandase nimic, dar obiceiul cere să fie otrăvite ultimele ore ale muribunzilor.

„Am făcut tot ce am putut, pînă la sfîrșit !“ se smiorcăie familiile care au reușit să strecoare pe gîtul muribunzului o ultimă picătură de unt de ricin.

Mătușa Jeanne urmărea cu greutate un gînd care îi scăpa. În sfîrșit îl prinse și, repede, îi dădu o formă solidă :

— Aș vrea o pară.

Oricît de ciudată fusese cererea, ceva reînvia în ton autoritatea maternă. Geneviève, fiica, întinse fructiera. Mătușa Jeanne dădu la o parte două sau trei pere pătate și alese un fruct frumos, pîrguit, pe care îl contemplă îndelung, cu un suris amar. N-avu timp să muște din el. Muri fără să scoată măcar un ultim suspin, cum fac bengalezii.

Se vorbește și acum în familie de acest incident pe care nimeni nu l-a înțeles. Eu știu. Timp de cincizeci de ani, mătușa Jeanne a mîncat pere prea coapte... „înainte să se strice de tot“. Și în timp ce-și impunea să aleagă fructul dubios, frumoasele pere sănătoase putrezeau, și întîrzierea nu era nicicînd înlăturată. În ceasul morții, mătușa Jeanne înțelesese că-și petrecuse viața mîncînd pere fleșcăite și piine uscată, pen-

tru că n-a știut, la douăzeci de ani, să arunce la gunoi un fruct sau o coajă de piine.

Eu nu vreau să aștept ca viața să-mi fie prea coaptă și simțurile prea uscate. Prețul acestei nerăbdări se numește Benett-Desbordes. Această femeie se hrănește cu idei și cu talent, și apetitul ei te face să te-nfiori. Admirabilă încarnare a timpului său, știe să profite de incertitudinile intime ale colaboratorilor. Sub acest raport, eu sînt un subiect ales, de unde și felul simpatiei pe care mi-o acordă. Cînd ghicește că îmi adresez cele mai adînci dintre întrebările interioare — și femeile astea ghicesc în chip infailibil — îmi impune o muncă bazată pe evidențe. O bănuiesc că mi-a încredințat macheta „Casei Fericirii” pentru că a presimțit nehotărîrile mele cardiace. Doamna Benett-Desbordes face psihologie aplicată. Se întreabă cumva colaboratorii care e sensul vieții ? Ea le ordonă să răspundă pe dată, întrebărilor altora, să impună, prin intermediul puterii de convingere, o alegere pe care ei înșiși n-ar ști s-o facă.

— Micul meu François, vreau ca, văzînd desenele dumitale, patru milioane de femei să devină incapabile să viseze la altceva.

Subînțeles : să devină incapabile să-și imagineze că un „cămin” ar putea fi altceva decît ceea ce le propunem noi.

Cine îmi va da o definiție a căminului și a modului său de folosire, în schimbul unor teorii scilpitoare privind amenajarea camerei de zi, alegerea țeșăturilor pentru mobile ? Cînd voi găsi femeia unică pe care s-o pun în paturile mele es-

camotabile ? Îi invidiez pe toți cei care, din vina mea, vor crede despre „Casa Fericirii” că este o problemă de prefabricare.

N-am nici măcar avantajul să mă prevalez de o situație privilegiată. Cei zece decoratori ai agenției gravitează ca și mine în jurul vîrstei ambigui de treizeci de ani, între tinerețe și maturitate, vîrsta bilanțurilor, a recapitulărilor, a antologiilor și a testamentelor. Îmi imaginez că la fel ca mine își pun un frumos număr de semne de întrebare, dar munca lor, ca și a mea, constă tocmai în a afirma. De fapt, sugerînd alegerea unui frigider nu îți angajezi sufletul. Totuși, nu-i mai puțin adevărat că obligația de a convinge este un exercițiu istovitor. Suma talentului cheltuit în zece ani pentru a lăuda în imagini calitatea excelentă a mărfurilor eteroclite ar ajunge, transpusă în „pictură pură”, să alimenteze o frumoasă carieră în artele plastice. Eterna poveste a parchetului mătușii Jeanne.

Este opt și patruzeci și cinci ; am treizeci de ani, n-o mai iubesc pe Irène și trebuie să găsesc un Moș Crăciun pentru a prezenta „Casa Fericirii” la Galeriile Lafayette.

Nimic din toate astea nu e de natură să te entuziasmeze.

Capitolul VI

În entuziasmul primului meu an la „Belle arte“, începusem să ilustrez *Apocalipsul* Sfințului Ioan. Știu astăzi că ar fi fost de ajuns, pentru a realiza o capodoperă, să fotografiez raioanele unui mare magazin în preajma Crăciunului. Mă aventurez prima dată prin locurile astea la orele când e deschis. Doamna Benett-Desbordes m-a zorit să supraveghez comportamentul Moș Crăciunului pe care i l-am găsit. N-aș fi vrut să pierd spectacolul. Îi voi oferi cîțiva trandafiri directoarei, dovadă a mulțumirii mele, sperînd că sub una dintre unghii (pe care le are frumoase) i se va înfige un spin promițător al unui panarițiu afurisit. Beneficiul va fi dublu.

Pînă acum, nu trecusem pragul unui mare magazin decît după ieșirea ultimei cliente. Păstram despre el viziunea unei necropole gigantice, a unui soi de muzeu demential, unde fiecare obiect este înmulțit cu o sută și peste care planează o tăcere de cavernă. Zgomotul unui singur pas se repercutează la nesfîrșit, țopăie peste cincizeci de paturi gemene, parcurge păduri de bufete identice și, după o lungă călătorie prin labirinturi goale, vine să moară lîngă manechine drapate în giulгии, răsărind din tenebre

pe care abia le albește o lumină zgîrcită. Iar eu, obscur servitor al acestui templu unde civilizația timpului meu își adună minunățiile, îi împodobeam, pașnic, cîte una dintre capelele care aici se numesc vitrine.

Dar astăzi îi văd în sfîrșit pe credincioși în catedrala lor, și tabloul este fabulos. Ține de goana după aur, de bătălia de la Poitiers, de incendiul din Bazarul Charité, de Răscoala Boxerilor, de cucerirea curții lui Abd-el-Kader, de ploaia de lăcuste din sudul Oranului, de trecerea Berezinei, de șarja Cavaleriei Ușoare, în sfîrșit de un Cap Horn unde se întîlnesc și se înfruntă două oceane: acela al tentațiilor oferite, acela al dorințelor exacerbate.

Iată deci cui cedăm noi locul în autobuz ! Retrase în boxele lor, precum tunarii lui Kutuzov în reduta de la Borodino, vînzătoare zăpăcite suportă asalturile mereu reînnoite ale unei hoarde de împletitoare¹. S-ar spune despre ele că, stăpînite de o boală fără leac, își smulg reciproc mărfurile pe care le rîvnesc, sfișie cu poane fragile, își năpustesc mîinile de fier asupra mînușilor de catifea, boțesc lenjeria pentru a-i încerca suplețea. Mii de degete ca niște gheare se întind și se crispează. Pe buze, dintre care unele sînt numai bune de sărutat, se înscriu ura și ferocitatea. Șefii de raioane, distanți

¹ Denumirea dată, în timpul Revoluției franceze de la 1789, femeilor care asistau la ședințele Adunării Naționale și tricotau. Regaliștii le numeau „Furiile ghilotinei“. (n. tr.)

și ciufuliți, se străduiesc să țină haita în frâu. Am văzut cliențe lovind cu vîrfurile umbrelor părțile sexuale ale acestor nenorociți pentru a-și croi drum către o teigheă asediată. În fiecare menajeră zace o scorpie¹. Peste toate acestea planează o rumoare stridentă care te sperie și pe care o acoperă prost muzici lunguroase, pulverizate de megafoane invizibile.

Aceste femei în viața obișnuită sînt numai slăbiciune și fragilitate; dintr-o suflare își pierd puterile, un abur le culcă la pămînt. Dar de acum încolo știu ce fel de simbur se ascunde sub carnea fragedă. Bărbații, ca să-și calmeze nervii, fac războaie, femeile fac cumpărături. Nu sînt sigur că acestea din urmă nu comportă tot atîta ferocitate ca și cele dintîi. În orice caz, tîrguierile suplinesc prin frecvență ceea ce le lipsește din brutalitate.

Mă temeam să nu-mi găsesc Moș Crăciunul făcut bucăți. Ei bine, nu! Fără îndoială, e vorba de ceea ce se cheamă avantajul condiției: mulțimea îl înconjoară la distanță respectuoasă, el își împarte prospectele unui cerc de puști uluiți. E liniștit în mijlocul valului de lume și ciudat de natural în bulendrele sale. Mantia — de un roșu revoltător — îi vine bine. În costumul de stradă părea deghizat. Niciodată n-am văzut barbă falsă mai falsă și mai autentică. Pe înserate, cînd își dezbracă travestiul, sînt sigur că absența bărbii trebuie să pară artificială. Văzînd

¹ Joc de cuvinte în lb. franceză: *ménagère* = menajeră și *mégère* = scorpie. (n. tr.)

du-mă în mulțime, mi-a adresat un semn de recunoaștere aproape tandru. Acest bătrînel mă intrigă. L-am cules din strada Le Havre, unde vinde, într-un stil lamentabil, bilete ale Loteriei Naționale. A intrat în pielea lui Moș Crăciun cu ușurința unui pagur-pustnic¹. Oamenii care se deghizează cu ușurință mă tulbură, în măsura în care recunosc în ei cîteva dintre propriile mele simptome.

Din cîte cred să fi înțeles, acest Julien Legris nu prea duce o viață de răsfaț. Are o figură de supraviețuitor. Puținul pe care mi l-a spus m-a făcut să întrevăd o frumoasă profunzime a singurătății. Bătrînii aceștia pe care îi vezi cumpărînd zahăr cu țîrîita în băcăniile cartierului te fac să dorești să mori de tînăr.

Cînd a venit în biroul meu să-și semneze contractul, a fost cît pe ce să fraternizăm. Am văzut pericolul la timp; am fi semănat repede cu acele doamne care, ore în șir, schimbă confidențe îngrozitoare despre micile lor mizerii intestinale. I-am închis gura omului meu cu barba de Moș Crăciun în momentul cînd mi-am dat seama că vom începe să ne destăinuim stările sufletești. Nu-mi place tovărășia bătrînilor de acest fel. Îmi dă muștrări de conștiință; alături de mizeria lor adevărată, eu arăt prea bine și am sentimentul că fac pe bolnavul închipuit: bolile mele se reduc la cuvinte.

— Scoateți limba... respirați adînc... de ce suferiți?

¹ Crustaceu marin care se adăpostește în cochilia goală a gasteropodului (n. tr.).

— Zău, doctore, nu prea știu.
 — Inima ?
 — Nu.
 — Capul ?
 — Un pic.
 — Încurcături bănești ?
 — Mai puțin decît la mulți alții.
 — Starea generală ?
 — Satisfăcătoare.
 — Neliniști nocturne ?
 — Dorm ca un copil.
 — Grețuri matinale ?
 — Nu.
 — Impotență sexuală ?
 — Nici asta, dar ne apropiem. Vedeți, doctore, m-ar ușura să am o boală de inimă, dar inima îmi bate prea puțin ca să obosească. Aș prefera grețurile care m-ar face să vomit și revoltele care mi-ar da febră. Vai ! Nu sufăr decît de lipsă de apetit. Cît despre impotență, aș prefera-o, cred, lipsei de dorință.
 — Vă simțiți greoi ?
 — Dimpotrivă : lunec la suprafață, la marginea timpului. Sînt excesiv de ușor, doctore.
 — Nervii ?
 — ...de oțel. În privința asta, mă plîng de lipsă de vulnerabilitate.
 — Analizele dumneavoastră sînt îngrijorătoare. Nu se găsește nicăieri urma celui mai mic microb. Altfel spus, sinteți steril.
 — Asta e, doctore ! Am impresia că trăiesc într-o stare de neființă.
 — E un caz frecvent și un semn al vremii : abuz de antibiotice. Ceea ce trebuie, domnule,

este să vă reînsămîntați. Cîțiva viruși buni și iată-vă salvat.

— Rețeta dumneavoastră, doctore ?

— Arsenalul nostru terapeutic e redus. Încercați să mergeți pe jos către Chartres, peste cîmpuri de grîu, zbierînd strofe de Péguy. Cu puțin noroc, după cîțva timp vă vor ieși coșuri pe față; veți fi ajuns din urmă și însoțit de cercetași care vor cînta *Trei jamboane de Mainz*. Seara veți vorbi despre Ioana d'Arc, despre Franța, despre Dragoste și despre Datorie. Într-o dimineață, vă veți da seama că toate cuvintele dumneavoastră încep cu majusculă. Va fi începutul convalescenței.

— Dar, doctore, Péguy...

— Ei da, știu ! Nici sarea amară n-are gust bun. Totuși, în unele cazuri, reușește mai bine decît psihanaliza.

Iată ce-ar spune, fără îndoială, doctorul pe care nu mă voi duce să-l consult. Dacă ar fi șmecher, mi-ar propune o gamă întreagă de medicamente : să întreprind o operă mareață, să mă angajez la parașutiști, să îmbrac uniforma albă a Misiunii africane de la Lyon, să trăiesc o mare dragoste...

La capitolul dragoste, Moș Crăciunul meu are idei. Mi-a ținut un discurs extravagant, din care pare să reiasă că o tînără persoană trece în fiecare dimineață la opt cincizeci și cinci pe strada Le Havre. În termeni aluzivi, omul meu m-a făcut să înțeleg că sus-numita nu mi-ar fi, probabil, indiferentă. Treaba asta de mijlocitor nu e pe linia personajului. De fapt, care

este linia personajului ? De ce oare mă privește astfel ? Nu sînt neapărat un bun observator, dar știu să recunosc prietenia dintr-o privire. N-am schimbat amîndoi decît cîteva fraze și dintre cele mai banale ; totuși între noi există germenii acelei complicități care se cîștigă cu încetul, prin lungi confidențe.

La urma urmei, chiar vreau ca acest bătrîn să mă iubească dar asta nu-l îndreptățește să-mi propună idile prefabricate, cu fete despre care nu știe, se pare, mai nimic. Momentul e prost ales. Sînt într-o stare de hibernare sentimentală, și orice oboseală a inimii ar putea să-mi fie fustă. De-abia m-am vindecat de Irène și trebuie să mă feresc de revenirea bolii.

Irène ! Îi faci un cadou frumos unui bărbat scutindu-l de rufele murdare ale despărțirii. Propriile mele motive și scuze mi-au rămas în gît. Ea nu mi-a cerut nimic. Mă temeam de sfîșieri, de jigniri dar a fost mai degrabă o despărțire decît o ruptură, semn că nu eram decît alăturați unul altuia și nu uniți.

— Sărmanul meu François, faci o prostie ; am fi fost fericiți.

Fraza asta mi-a spus-o acum trei săptămîni ? patru săptămîni ?... Asemenea lucruri nu se socotesc în ore, în minute, nici în secunde. Amanții și prizonierii folosesc o altfel de matematică. Sistemul metric nu poate măsura toate dimensiunile. La porțile închisorilor există totdeauna cîte o cîrciumă, purtînd cel mai adesea firma „Mai bine aici decît peste drum“. Pentru paznici, cîrciuma se află la treizeci de metri. Pen-

tru prizonieri, ea e la treizeci de metri și un an, doi, cinci sau zece ani, după caz. Irène m-a spus fraza asta acum trei săptămîni și o despărțire.

Trei săptămîni... patru săptămîni ? pe imaginea Irènei au și început să apară zone neclare. O, aproape nimicuri... toate liniile ei, toate contururile sînt încă foarte precise, și fluturarea părului, și culoarea privirii. Dar unele nuanțe încep să-mi scape. De pe acum trebuie să fac eforturi ca să revăd un anume gest tainic, o anume expresie fugară. Cunosc evoluția acestei boli mortale a amintirii, ale cărei episoade sînt aidoma celor ale paraliziei trupului. Puțin cîte puțin, memoria refuză să dea viață imaginii care tinde să devină imobilă. Și cînd ea a încremenit într-o ultimă poză, încă precisă dar golită de sînge, își încep munca viermii. Ei operează la întîmplare. Nu se poate prevedea ce vor ataca mai întîi : alunița de pe piele, conturul urechii, relieful gurii, sunetul vocii... Progresează fără metodă, dar eficient. Rapiditatea descompunerii este variabilă, însă scadența sigură. Atunci imaginea nu mai e decît un schelet pe care îl așezi reglijent printre vechiturile amintirilor vagi. Așa o să moară Irène.

— ...faci o prostie, am fi fost fericiți.

Nu se îndoia. Ea nu se îndoia de nimic. Totul peripețiilor vieții le opunea o certitudine masivă și placidă. Acest climat nu convenea unui dansator pe frînghie. Cînd marinarii debarcă pe pămînt, adesea inima li se scufundă.

Femeia pe care o voi iubi nu-și va fi desăvârșit imaginea despre lume. Ea nu va fi ținută pe sol de încălțările de plumb ale certitudinii. Va ezita deseori pe marginea atitudinilor de adoptat, a gesturilor care trebuie făcute. Nu va vedea lumea în alb și negru. Va fi și permeabilă, și vulnerabilă. Va cunoaște gustul singurătăților în care te rătăcești. Și amîndoi vom înainta umăr la umăr, ca doi *saltimbanci* pe o sîrmă nesigură și nu ne vom găsi echilibrul decît dîndu-ne mîna.

Vorbe goale ! Cale fără ieșire, drum închis. „Romanța către o Necunoscută“ e un exercițiu periculos.

Trotuarele bulevardului Haussmann, pe partea marilor magazine, se încovoae sub greutatea trecătorilor. În fața vitrinelor e moarte de om. Puțin mai în spate, puști gravi și răbdători așteaptă ca părinții lor să sfîrșească de visat în fața trenurilor electrice.

În mulțimea asta, care e numai ochi, am sentimentul copleșitor că nu sînt de prin partea locului. Acum știu ce se ascundea în spatele fețelor timide ale soldaților germani, pe vremuri. Eu însumi am impresia că sînt ocupant, și faptul că mă aflu în propria mea țară nu schimbă nimic. Mă preumblu între doi pereți, și vecinii nu-mi sînt semeni. Ca un *feldgrau* al duminicilor de război, ard să mă împrietenesc cu un necunoscut, să-i arăt fotografiile casei mele, ale soției, ale mezinului și să-l asigur că toți oamenii sînt frați. Vai ! Necunoscutul m-ar bănuî că

am împușcat ostatici. Dealtfel, n-am fotografii de arătat.

Mă voi întoarce acasă și voi lucra. Doamna Benett-Desbordes așteaptă un proiect de afiș pentru un nou săpun care, se înțelege de la sine, pulverizează toate recordurile în materie de spumă, de onctuositate și dă pielei bătrînilor catifelarea adolescenței. Subiectul este arid. S-a spus totul despre săpun. Totuși, sînt nevoit să termin repede. Miniaturiștilor chinezi le trebuiau douăzeci de ani să picteze o creangă de cireș. Doamnei Benett-Desbordes nu i-ar plăcea așa ceva. Viața unui săpun este prea scurtă ca să aștepte inspirația artistului.

Mă voi duce acasă la mine, de vreme ce nu mai există „la Irène“. Gazda mea se bucură de noua regularitate cu care îmi găsesc drumul spre cuib. După gustul ei, dormeam prea des în străini. Din cauza meseriei mele, mă imaginează cu ușurință înconjurat de modele care, goale și în atitudini lascive, fredonează *Călugării din Saint Bernardin*. Ideea pe care și-o face despre viciu nu merge cu mult mai departe, dar consideră că acest fel de viață dezordonat nu mai e pentru vîrsta mea.

N-am decît să mă las purtat de curent : e oră cînd locuitorii suburbiilor se îndreaptă spre provinciile lor ; toate mișcările cartierului converg către gară. Străzile poartă nume de scale : Londra, Constantinopol, Amsterdam, Budapesta, Atena... Publicitate ! Trenurile merg la-Pecq. Unul singur o șterge pînă la Le Havre și de acolo la capătul lumii. Nu pe acela îl iau eu.

Capitolul VII

Trebuie să ne înclinăm în fața evidenței : iubitele din copilărie și tovarășii de joacă mor de bătrînețe la douăzeci de ani. Cele care supraviețuiesc devin doamne ; cei ce rezistă timpului se prefac în prieteni. Nu e același lucru ! Camarazii de joacă sînt înainte de toate complici, pe cînd într-un prieten există un judecător, cîteodată un procuror.

Cînd spun : „Sînt la cîrciumă cu niște camarazi“, asta înseamnă : „Sînt la cafenea cu niște prieteni“. Pentru că și cîrciumile se transformă cu anii. Încetează să mai fie oaze, ca să devină locuri oarecare.

Deci sînt cu niște prieteni, care mi-au fost toți tovarăși de joacă, într-o cafenea care a fost cîrciuma noastră. Mîine e Crăciunul : o zi potrivită pentru a face bilanțul.

E multă tandrețe între noi, încredere, în cantitate suficientă și o vădită stimă : într-un cuvînt, sentimente care se pot mărturisi. Bineînțeles, n-a mai rămas nimic din orbirile, din mîniile, din exigențele solemne care ne legau odinioară. În zece ani am avut timp să ne măsurăm limitele pornirilor reciproce și locul pe care îl ocupă fiecare în viața celorlalți. Nu mai petrecem nopți întregi ca să schimbăm lumea,

bînd alcooluri deplorabile. Am trecut de treptele calificativului controlat. Consumăm băuturi mai bune și în cantități mai mici. Am schimbat nopțile albe și zilele negre pe nopți negre și zile albe. Pierdem, pentru că acest ultim amestec dă un ton cenușiu ; cealaltă combinație, alcătuită totuși din aceleași culori, te face mai curînd să vezi viața în roz. Priceapă cine poate !

Conversația se învîrtește în jurul marilor probleme, fără, vai, să le dea de capăt. Dimpotrivă, cu cît vorbim mai mult despre ele, cu atît mai mult ele se umflă. Ne dăm osteneala să plutim cu dezinvoltură pe deasupra lor, dar ne apucă o amețelă surdă în fața acestui gol care ne izolează. Pînă la douăzeci și cinci de ani e relativ confortabil să te lăfăi în boala secolului. Mai tîrziu, melancolia își pierde farmecul, devine ipohondrie. Dacă nu operează la timp adaptarea, adolescentul romantic evoluează către domnul morocănos. Ne aflăm la această cotitură periculoasă, și întîlnirile noastre se resimt. Cei patru mușchetari care am fost nu reușesc să joace „După zece ani“.

Fiecare se străduiește să aibă o opinie asupra spectacolului la care am fost martori ieri. Către seară, vreo mie de tineri au devastat Champs Elysées. Nu o dată o defilare studentască degenerază în scandal, dar aici n-a fost nimic de felul ăsta. Evident, aceia nu se amuzau. Cu dinții strînși, cu fața sumbră, spărgeau felinarele și geamurile cafenelelor, fără pasiune, cu o furie tristă.

— Mic burghezi care se plictiseșc, zise Jean.

Jean Jubineau e comunist. Pentru el, problemele sînt rareori ambigui, și cazmaua sau tîrnăcopul constituie cele mai bune remedii împotriva neliniștii sufletești. De fapt, probabil că minerii din Hénin-Liétard nu dispun de timp liber din belșug ca să-și chinuie subconștientul. Dar micii noștri vandali de aseară nu făceau o manifestație cu caracter de clasă. Erau tipi de toate soiurile printre ei, și un singur numitor comun — vîrsta : sub douăzeci de ani. Îmbrăcați cu bluzonul negru de piele a cărui modă au impus-o Marlon Brando și James Dean, acești furioși au provocat într-un sfert de oră mai multe pagube decît un cortegiu de metalurgiști. Și toate astea în gol, fără patimă, metodic.

Cînd polițiștii au intervenit, lucrurile au luat o întorsătură urîtă. Tinerii care devastau în liniște s-au regrupat. Din masa lor s-a ridicat un strigăt, scandat ca o lozincă :

— Nimic... nimic... nimic...

Apoi au început să asalteze, cu o violență dementă, serviciul de ordine.

Ziarele de astăzi comentează din abundență aceste incidente : „Cincizeci de răniți grav... pagube considerabile... Semințele violenței... Rebelii fără cauză... Angoasa unui tineret dezaxat...” Tonul este mîhnit, fățarnic și stupefiat.

— Angoasă, spuse Pierre, angoasă ! Ce vorbești ! Sînt niște rahați, fac peste tot pe Kafka.

Dragul de Pierre, care nu poate rezista unui calambur și care ascunde sub un cinism îngenuu o deziluzie pe care eu o cunosc bine.

François, Pierre, Vincent și Jean : cele patru puncte cardinale, spuneam noi odinioară ! Astăzi ne-am pierdut busola, și scena de pe Champs-Élysées ne face să ne învîrtim în loc. Acești „vandali” sînt frații noștri mai mici. Ca și noi, sînt bine hrăniți, bine îmbrăcați, și revolta lor este tot fără obiect, ca și lamentările noastre. Nimic în afară de noi înșine nu ne împiedică să fim fericiți. Ce va să zică aceste întâlniri de solitari lipsiți de combativitate ? Ce păreri de rău atacă ei spărgînd felinarele ?

Pierre și Jean polemizează asupra valorii actului gratuit, asupra cîmpurilor de acțiune valabile și a instinctului de autodistrugere. Eu îi ascult. Vincent tace. Discuțiile de genul ăsta nu-l ispitesc, ideile generale nici atît. Întotdeauna a urmat mai curînd stîndardul decît ideea, și asta e drama lui. În cvartetul nostru, Vincent reprezintă angajamentul devenit om, antiteza lui Pierre. În prima tinerețe, s-a entuziasmat în fața exceselor Acțiunii franceze. În 1939, s-a angajat. De atunci continuă. Înfrîngerea din 1940 l-a rănit personal, silindu-l să coboare Armata franceză de pe pedestalul pe care o așezase. A pășit pe urmele Mareșalului. Totul îl împingea într-acolo : frunzele de stejar, folclorul focurilor de tabără, patria și restul. Apoi s-a săturat să înghită în fiecare zi un castron mare de umilință la micul dejun. Fără rezerve, cum face orice lucru, s-a lansat în Rezistență. De Gaulle a fost marele său om pînă la Eliberare exclusiv, cînd Vincent a suportat greu ca

epopeea să devină birocratică. Jean Jubineau i-a deschis porțile marxismului.

François, Vincent, Pierre, Jean... *chou, genou, caillou, joujou*¹. Ne simțim stingheri la plural, asta e problema, și apucații de pe Champs-Élysées suferă, în aparență, de aceeași boală. Cum ne aflăm într-un grup, devenim niște X, semnul necunoscutului... Căutînd bine, s-ar găsi sute de mii de păduchi de felul nostru. Cînd excepțiile încep să întrecă regula, toată gramatica se duce de rîpă.

— Ce m-a înspăimîntat, zise Vincent, a fost să-i aud strigînd : nimic... nimic... nimic...

— Ce vrei, replică Pierre, nu mai e de bun gust să urlî : „Montjois-Saint-Denis“², a trecut moda. Și-atunci ce să spui ? Trăiască Cutare sau jos Cutărică ? La urma urmei sînt mai curînd logici acești micuți, își anunță culorile adevărate.

— Ce culoare are nimicul ? zise Jean.

— Întreabă-l pe Picasso-ul nostru, e meseria lui, răspunse Pierre arătînd spre mine.

— Culoarea zilelor noastre, culoarea așteptării.

Am aruncat asta fără să mă gîndesc, foarte repede, prea repede. Printr-un acord tacit, gravitatea este exclusă din tradițiile noastre.

¹ Joc de cuvînté intraductibil. Patru dintre cele șapte substantive terminate în *ou* care primesc la plural terminația *x* în loc de *s* (n. tr.).

² În vechime, strigătul de război al regilor Franței (n. tr.).

Teama de ridicol ne ține departe de ea. Mica mea frază idioată face să se aștearnă tăcerea la masa noastră.

De cîteva luni mă chinuie această idee. Toți așteptăm și, ce e mai rău, așteptăm de la... De la epocă, de la meserie, de la nevastă, de la țară. Așteptăm ca unii și alții să ne dea cîte ceva : căldură, perspective, satisfacții, motive, dovezi, mai știu eu ce ! Avem mentalitate de creditori. Sîntem convinși că nu primim ce ni se cuvine. Ar fi de ajuns, poate, să dăm pentru a primi, în loc să ne consumăm în așteptare.

— Ce mai așteptăm, zise Pierre, ca să bem ultimul păhărel ?

Mîine e Crăciunul. Fiecare evită să-i consulte pe ceilalți cum își vor petrece timpul. Vincent s-ar ascunde în spatele familiei lui. Pierre i-ar da înțietate unei oarecare Nicole, despre care ne vorbește de cîtva timp cu o conștiințioasă detașare. Cel puțin vom scăpa de tristețea unui revelion de cheflii voioși, cu șampanie și veselie obligatorii.

Mă gîndesc la Irène, cea atît de îndepărtată. Irène căreia i-am dat atît de puțin, de la care am așteptat atît. Sîntem niște cămătari care se ignoră. Împrumutăm cu o dobîndă exorbitantă.

Mă gîndesc de asemenea la acea tinăra blondă și matinală pe care Moș Crăciunul meu particular mi-a promis c-o s-o întîlnesc. Poveste de nebun ? Poveste de înțelept ?

— Apropo, spun, am să părăsesc biroul de publicitate.

Și acum am vorbit foarte repede, în chiar momentul cînd luam hotărîrea. Formulată cu voce tare, îmi pare deodată limpede, evidentă.

— Trădare, zice Pierre... Ce se va întîmpla cu micile lucrătoare de la noi ? Cine le va ajuta să-și înfrumusețeze existența ? Cine le va arăta cum să ascundă un grosolan contor electric în spatele unui micuț și frumos Renoir ? Cine le va spune cum își pot spăla singure vizonul ?

— Da, serios ! spuse Jean, și ce ai să faci ?

De fapt știu mai ales ce n-am să mai fac, dar cu certitudine. Nu mai am nici un minut de pierdut. Scena de pe Champs-Elysées m-a făcut să întrevăd cîteva dintre trăsăturile propriilor noastre caricaturi.

— Care sînt motivele profunde ale acestei frumoase mișcări de bărbie ? întreabă Pierre.

Îl las pe Jules Renard să răspundă în locul meu :

— „Ca să-ți vomîți timpul, ar trebui mai înainte să-l fi mîncat“.

— Poftă bună, zice Pierre, dar atenție, e o experiență periculoasă. Trebuie să fii sigur de stomacul tău.

În spatele zeflemei de formă, transpare buna și vechea solitudine de odinioară. Mi se pare că mi-am regăsit prietenii, gata să-l ajute pe cel care va face poate o prostie.

— Fii atent, spuse iarăși Pierre, peste nici opt zile o să ne povestești despre viață, pictură și dragoste. Pentru că, bineînțeles, o să pictezi și o să iubești.

— O să încerc să aleg, în loc să aștept mereu.

Liniste. Mă privesc de parcă le-aș anunța plecarea în Amazonia. Poate că puțin chiar așa și este. Jean îmi oferă un suris și o țigară. Fără îndoială, el înțelege cel mai bine. Vincent recapitulează alegerile succesive și decepțiile care l-au făcut, practic, să se alătore scepticismului lui Pierre.

— O singură alegere, spune acesta din urmă, n-am putut eu s-o fac niciodată și asta mi le ascunde pe toate celălalte. Ce e mai puțin rău : un glonte în inimă sau un picior în fund ? Există două școli.

*

Cînd ne despărțim, atmosfera tinde spre înduioșare. Totuși noaptea de Crăciun se anunță prost. O ploaie mărunță, rece, dă străzilor un aer nesănătos. Două grade mai puțin — și sub pașii noștri ar fi un covor de zăpadă, s-ar auzi corul îngerilor. Totul ar fi transfigurat.

Poate mi-ar fi și mie de ajuns o modificare cu două grade a temperaturii intime ca să-mi simt sufletul mai puțin ploios.

PARTEA A TREIA

CATHERINE

De pe acoperișul ei fierbinte,

PISICA

Jean Moreau

miorlăie a dragoste

în fiecare seară la teatrul

Antoine.

(Publicitate)

Capitolul VIII

Aventura Catherinei începu într-o dimineață de noiembrie când împinse ușa studioului unde, de trei luni, învăța rudimentele artei dramatice. Fe o mică estradă închipuind scena, Maestrul se străduia să expliciteze cinismul lui Don Juan de Molière :

— „...O să mă preschimb în răzbunătorul lui Dumnezeu și, pe temeiul acesta atât de ușor, îmi voi izbi strămoșii, îi voi învinovăți de necredință, voi dezlănțui împotriva lor haita gălăgioasă a celor care, fără să știe măcar despre ce e vorba, vor urla împotriva lor, îi vor copleși de ocări și îi vor osîndi cu de-a lor putere la muncile veșnice ale iadului. E singurul chip de a te folosi de slăbiciunea oamenilor și de a-ți găsi un rost în ticăloșia veacului în care trăim.“

Vreo zece Marlon Brando, un batalion de Gérard Philippe, nenumărate Ingrid Bergman și Brigitte Bardot aplaudară în extaz, și Maestrul binevoi să surîdă. Acest climat de admirație ferventă îl făcea să uite anii sumbri ai vârstei sale mature. Când fondase acest curs de artă

¹ *Don Juan sau Ospățul de piatră în Opere*, vol. II, E.S.P.L.A., 1955, traducere de Al. Kirițescu, p. 460 (n. tr.).

dramatică, ultimele lui speranțe de carieră strălucitoare își frîngeau aripile de ușile închise. Începea să fie lovit de acea boală pernicioasă pe care o contractează actorii în urma staționării lor prea îndelungate în anticamere ostile și care îi lasă pentru totdeauna pradă agoniilor lente ale turneelor în provincie.

Moartea unei mătuși bătrîne, moștenirea unui studio încâpător și ideea de a crea o școală schimbaseră fața lumii. Deținătorul de roluri episodice devenise Maestrul, această schimbare bruscă fiind însoțită de o emoționantă siguranță materială.

Catherine se strecură lângă un Jean Marais de douăzeci de ani care îi murmură :

— Bine ai făcut că ai venit, puicuțo, cred că a apărut ceva nou.

— Iată cum trebuie jucat Molière, zise Maestrul cu gravitate. Căci Molière este o lume, înțelegeți ? Când văd maniera în care „ei“ îl asasinază...

Maestrul își compuse un rictus dureros, asortat cu unul dintre suspinele acelea care, bine plasate în mască, pot fi auzite de un surd de la balconul al treilea.

— Molière este adevărul, sarea teatrului, singurul care... mă înțelegeți, singurul... nu Anouilh și Sartre ai voștri... Dar voi, desigur, preferați modernii !

— Nu, o nu ! strigară elevii cu indignare.

— Dacă n-ar fi vorba de Molière, zise Maestrul, credeți că aş mai continua viața asta epuizantă ? Căci, vă dați seama, mă omor încetul cu

încetul. Mă omor pentru niște tineri care nu-și plătesc totdeauna lecțiile la sfîrșitul lunii.

— Maestre, zise Catherine, părinții mei îmi vor da banii săptămîna viitoare.

— Banii nu mă interesează, zise Maestrul. Dealtfel, Molière îi disprețuia. Dar el nu cunoștea notele de plată a luminii. Căci sînt obligat să plătesc lumina, copii ! Ca și cum aș fi băcan ! Jean-Louis, vino aici... reia monologul lui Don Juan : „Nimeni în vremurile noastre nu se mai rușinează pentru atîta lucru. Prefăcătoră e un viciu la modă...”¹

— Ce spuneai ? îi șopti Catherine vecinului. E ceva nou ?

— Zingel ! zise băiatul, de parcă ar fi zis Molière.

Elevii priviră cu un ochi critic la cel care, pe mica scenă, se chinuia să facă pe vicleanul.

— „Cunosc atîția care au izbutit, la adăpostul fățărniciei, să șteargă amintirea tinereții lor zvăpăiate, făcîndu-și apărătoare din pavăza religiei și sub haina asta preacuvioasă rămînînd aceeași ticăloși de mai înainte.”²

— Nu, nu, de o mie de ori nu ! urlă Maestrul ; nu aceeași, aceiași, aceiași, cu i marcat, teribil de marcat...

— „aceeași ticăloși...” reluă nefericitul, într-o cascadă de risete servile.

Atunci intră Zingel, însoțit de un necunoscut. Un lung fior străbătu sala ca o undă de șoc la

suprafața unui lac. Cu oboseala care-i șade bine unui regizor celebru, Zingel îl salută pe Maestru și făcu prezentările.

— Domnul Delamotte-Vaillard, producătorul viitorului meu film.

Maestrul îi conduse pe oaspeți pînă la marginea micii scene și își informă elevii că domnul Zingel le va expune el însuși scopul vizitei sale. Regizorul învălui cu o privire apăsătoare fețele care se întindeau spre el și făcu un efort vizibil să coboare din sferele meditației pînă la planul vulgar al explicației.

— Știi poate... sau mai curînd nu știi, fără îndoială, pentru că generația voastră citește puțin, nu știi deci că am obținut drepturile de ecranizare a cărții care a luat Premiul celor zece : *Amanții din Saint-Germain*.

— O operă mare ! crezu de cuviință să sublinieze domnul Delamotte-Vaillard.

— O carte bună ! zise fără căldură Zingel. Am făcut eu însumi adaptarea acestei lucrări. Din motive... multiple, am fost nevoit să deplasez, sau mai bine zis să transpun tema generală a cărții, cu prilejul cercetării pe care am întreprins-o asupra semnificației sale subiective. Pe scurt, am plasat-o în Islanda, sub titlul *Iceberg*, curățînd esențialul povestirii de zgurile prea literare. Să trecem mai departe ! Charles Boyer îl va juca pe Pietr-Bernard din carte. Cît despre Elizabeth, adică Toove...

Sub corsajurile tinerești o sută de inimi înnebunite își accelerară bătăile.

¹ Idem, p. 458.

² Idem, p. 459.

— Domnul Zingel nu vrea o vedetă, spuse lugubru producătorul.

— Toove nu *poate* fi o vedetă, suspină Zingel, ca și cum i-ar fi repetat pentru a mia oară unui școlar că doi și cu doi fac patru. Pietr este un om împlinit, care trăiește cu picioarele pe pământ. Dar Toove! Toove este un fum, un vis... Am urmărit acest vis pe toate continentele, timp de patru luni...

— Cinci, zise domnul Delamotte-Vaillard, fără să-și ascundă durerea, cinci luni nesfârșite!

— Am văzut mii de fete din toate mediile, de toate culorile. N-am găsit-o pe Toove.

— Dragă prietene, spuse producătorul, sînt sigur că astăzi vom fi mai fericiți; miros că așa va fi.

Zingel exprimă printr-un rictus amar puținul credit pe care îl acordă acestor presentimente olfactive.

Maestrul își compuse o atitudine gînditoare. Făcea și ea parte din regulile acestui joc crud. Operase în minte o selecție printre acelea dintre eleve care puteau avea o șansă, dar era important ca Zingel să aibă sentimentul că face el însuși alegerea. Deși lipsit de talent, Maestrul era destul de bun psiholog ca să știe că nimic nu apreciază Zingel-ii mai mult decît bucuriile descoperirii. În inima oricărui regizor dormitează un Pygmalion, împingîndu-l să o hăituiască pe Galatea printre dactilografele de duzină. Maestrul utiliza ca un virtuos acest defect inocent, știind prea bine că astfel de vizite constituie o garanție de prosperitate. Un curs de

artă dramatică frecventat de regizori și producători ar umple sala chiar dacă între pereții ei nu s-ar învăța deloc teatru.

Maestrul își cercetă din ochi șeptelul fremățător și chemă, ca și cum ar fi improvizat :

— Marie-Laure, Christiane, Jocelyne... să vedem.. Claude...

Alesele se aliniază pe mica scenă. Ca un bun strateg, Maestrul alternase cîte o blondă și o brună, astfel încît fiecare să pună în evidență calitățile vecinei și să primească de la ea același serviciu. Maestrul împinse grija detaliului pînă la a chema pe scenă și două fete grăsuțe, sortite în chip vădit rolurilor de subrete clasice pentru tot restul vieții. Alegerea acestor două domnișoare răspundea unui dublu scop. Mai întîi, rotunjimile lor făceau să pară mai subțire, mai puțin materială silueta celorlalte. Pe de altă parte, faptul evident că nu erau deloc apte să încarneze o Melisandă islandeză i-ar da lui Zingel sentimentul delicios de a fi descoperit perla rară scormonind prin grămada de gablonțuri.

Alcătuindu-și grupul ca un vitrinier expert, Maestrul comandă manevra de trupe.

„Toove este un fum, un vis...” spusese Zingel.

Cîteva fete de douăzeci de ani făceau eforturi să semene acestui model ideal. Își blestemară deodată sîinii prea obraznici, crupele impertinente, încercară să-și minimalizeze elocvența corpului pentru a lua înfățișarea acestei mici eroine nordice pe care cu un minut înainte n-o cunoștea și a cărei imagine trebuia s-o materializeze pe loc. Toate regretară cu disperare

că nu s-au hrănit cu zăpadă și cu pesmeți timp de douăzeci de ani, pentru a ajunge să aibă, în pragul acestei dimineți hotărâtoare, alura poetică și îndepărtată a unei zine atinse de fizio.

Domnul Delamotte-Vaillard o examină pe fiecare candidată cu atenția cea mai binevoitoare și fără a dori deloc ca ea să fie mai imaterială. Deplora faptul că, mutîndu-se din Saint-Germain-des-Prés la Reykjavik, capriciosul personaj feminin al Premiului celor Zece fusese, din vina lui Zingel, puțin cam prea descărnat. I se părea incontestabil că șoldurile generoase nu răpesc nimic din talentul celor care le posedă, ci contribuie cu eficacitate la satisfacția intimă a spectatorului. În afară de asta, domnul Delamotte-Vaillard considera că situația de producător se însoțește în mod firesc cu anume privilegii prețioase pentru un bărbat de cincizeci de ani și de care estetica eterată a regizorului risca să-l frustreze. Sub raportul exaltărilor carnale, tinerețea lui nu fusese satisfăcută. Mezin al unei familii austere de armatori protestanți, trebuise mult timp să se mulțumească cu epuizante imaginații solitare. Astfel încît se minună aflînd, după ce intrase în posesia părții sale de moștenire, că biroul directorial al unui producător de cinema este linia cea mai dreaptă care duce de la salonul de ceai la divan. Avînd un cont la bancă, fusese deajuns să obțină un *duffle-coat*¹ pentru a face figură onorabilă în-

tr-o profesie în care mulți se mulțumesc cu *duffle-coat*. Acest lucru fu ca o rază de soare pe un cîmp cenușiu. Frumuseți fremătătoare gravitară pe orbita lui. Vechile refulări își găsiră adorabilul remediu în tinerele trupuri candid care visau la proiectoare și știau că deseori trebuie să te lungești pe urcușul nisipos, greu, care conduce spre capul de afiș. Domnul Delamotte-Vaillard descoperi că în această lume aparte, în care el intra pe ușa din față, ingenuile își dezgolesc picioarele pentru a-și putea deschide mai bine inimile. În rest, acest mod de recrutare i se părea mai puțin oneros decît întreținerea unei dansatoare de la Operă, tehnică pe care o practica tatăl său pînă în ziua funestă cînd o puicuță prea nesățioasă din corpul de balet veni de hac unei sănătăți pînă atunci robuste.

— Micuța asta mi se pare foarte înzestrată, șopti el la urechea lui Zingel, parcurgînd cu privirea meritele unei brunete îndrăznețe care debita cu un temperament promițător imprecățiile Camillei.

Zingel ridică din umeri. Contrar producătorului său, puneă puțin preț pe acest boboc de fată. Universul lui sexual era sumbru, haotic și de o redutabilă complexitate.

— Mulțumesc, domnișoară, e foarte bine, zise el cu o bunăvoință dezgustată.

În virtutea elanului dobîndit, alexandrinul alergă pe buzele frumoasei pînă la cezura. Apoi bruna Camille, căzută de pe înălțimile corne-

¹ Pardesiu pluşat (engl.) (n. tr.).

liene, fugi la toaletă să-și ascundă lacrimile sfîșietoare, ca o bacalaureată trîntită la oral.

Îi urmă o Elviră, fără mai mult succes. Apoi o Sauvage, prea roză pentru nefericirea ei, două Gigi disparate, o Ondină învinsă dinainte de un bust triumfător.

— Mulțumesc, domnișoară, e foarte bine, îi spuse Zingel fiecăreia, trecîndu-și peste frunte o mîină obosită de om care n-a meritat asemenea încercare.

De la început, Maestrul își pusese cea mai mare speranță în Catherine. Se cuvenea deci să n-o așeze în rîndul întîii.

— Catherine, zise el, vino aici... La întîmplare, spune-ne „Nu-i de glumit“...

În limbajul obișnuit, a spune „Nu-i de glumit“ înseamnă a juca o scenă din *Cu dragostea nu-i de glumit*¹. Fiecare breaslă își apără cu gelozie argoul care o protejează de profani. Un doctor care ar zice „guturai“ s-ar desconsidera.

Catherine urcă pe scenă, cu inima bătîndu-i puțin mai repede, se strădui să fixeze un punct nedefinit, la egală distanță de zecile de priviri care o urmăreau, și începu, cu o voce încă lipsită de siguranță.

— Ridică-ți capul, Perdican...

Nu trebui să continue. Un fel de mormăit apărî pe buzele lui Zingel, care se cățăra pe scenă și se învîrtea încet în jurul fetei. Într-o

liniște asurzitoare, regizorul vorbi, ridicînd tonul la fiecare cuvînt.

— Am colindat lumea... lumea întreagă, luni de zile... Am văzut senegaleze, lapone, australiene... Și ea era aici... la treizeci de metri de Saint-Augustin... Iat-o pe Toove !... Mă auziți, iat-o pe Toove, ea este !...

— Seamănă izbitor, zise domnul Delamotte-Vaillard.

— Nu, nu izbitor, urlă Zingel, vă interzic să vorbiți așa. Fata asta este contrariul personajului meu...

— Dar atunci, zise domnul Delamotte-Vaillard, dar atunci ?...

— Nimeni nu poate semăna cu Toove. Vreau ca ea să fie în întregime creația mea. Căutam numai un aluat... Iată-l... un aluat docil. Dumnezeuastră veți fi acest aluat, domnișoară, nu m-am înșelat niciodată. Veniți mîine dimineață la studio pentru o probă. Vă ordon să nu citiți cartea, pentru că v-ar da idei false. Pînă mîine nu vă gîndiți la nimic. Mă auziți ? La nimic !

Cînd cei doi părăsiră sala, elevii o înconjurară pe Catherine și ea căuta zadarnic pe chipurile lor expresiile cunoscute. Fuseseră de ajuns cîteva clipe pentru a modifica raporturile fetei cu grupul. De sub familiaritatea cuvintelor răzbătea un soi de indiferență. Catherine era deodată aleasa, și în complimentele care curgeau către ea era mai puțin invidie cît admirație, bucurie adevărată. Pentru fetele și băieții de-acolo, Catherine devenea dovada incontestabilă că ei înșiși se găseau pe calea cea bună.

¹ Comedie de Alfred de Musset.

— Îți dai seama, zise o Danièle Delorme slabă, să debutezi într-un film de Zingel... cu Boyer ca partener !...

Și grupul începu să viseze că minunile sînt încă posibile pe lumea asta. Miile de personaje care se agitau în inimile acestor tineri așteptînd clipa nașterii avură motiv ca să poată spera mai departe. Nenumărați eroi și eroine, împrumutînd gurile juvenile ale viitorilor lor interpreți, o felicitară pe Catherine, al cărei exemplu era o garanție că și ei vor ieși într-o zi din neființă.

— Sînteți drăguți, zise Catherine. Mie nu-mi vine să cred.

Maestrul se gîndi la ecouri, la articolele care ar aureola cursul său cu o strălucire incomparabilă.

— Catherine, zise el, ești fără îndoială pierdută pentru arta dramatică. Cinematograful este un Moloch ! Prevăd că nu e departe timpul cînd îți vei uita maestrul...

— Niciodată !... zise Catherine.

— Atunci îl vei uita pe Molière, e mai rău. A Șaptea Artă — cum îi spun ei — n-are nevoie de Molière. Dealtfel îl cunosc oare ? În sfîrșit ! Ce s-a făcut e bun făcut. Să revenim la lucruri serioase : spune-ne „Nu-i de glumit“.

În studio se restabili liniștea. Cea care avea să joace nu prea mai aparținea grupului. Era marcată de un semn.

— „Ridică-ți capul, Perdican, cine e omul care nu crede în nimic ?“

— Prost, suspină Maestrul, foarte prost.

La sfîrșitul cursului, Catherine se grăbi către gara Saint-Lazare. Voia ca formidabila veste să fie servită foarte proaspătă la dejunul familial. Trecînd pe strada Le Havre, auzi îndemnul monoton :

— Încercați-vă norocul...

Îl privi pe bătrîn fără să-l vadă, gîndindu-se în sinea ei că tocmai cîștigase lozul cel mare.

Capitolul IX

Părinții Catherinei primiră cu rezervă promovarea fetei lor la gradul de viitoare vedetă. Se resemnaseră cu greu să-i dea voie să-și împlinească vocația de actriță, după sfaturile unuia dintre acei preoți evoluți care se introduce în cele mai bune familii, unde fac mari ravagii. Acest cleric liberal le arătă din nou părinților că și David dansa în fața arcei, că religia este sora mai mare a teatrului și că o tânără de familie bună îl poate sluji pe Dumnezeu în orice loc. Nu se temu să citeze cazul unei dansatoare goale care, în localul „La Mătușica”, convertea dimineața produsul performanțelor sale coregrafice în trusouri destinate micilor negri din Congo. Exemplul sfintului Martin era urmat pînă la ultimele lui consecințe și chiar copășit, deoarece cu cît dansatoarea se despuia mai mult, cu atît micii negri erau mai bine îmbrăcați.

Lipsiți de ajutor din partea religiei, părinții consimțiră. Dealtfel întrezăreau cariera fiicei lor sub aparențe clasice și liniștitoare: studii îndelungate, un fel de stagiu, roluri mici și, în coronare a eforturilor statornice, Comedia Franceză, către cincizeci de ani.

Dar iată că, după un curs de trei luni, fotografia Catherinei apărea pe prima pagină a ziarelor, însoțită de articole și de legende al căror lirism nu era întrecut decît de ditrambi. Din acea clipă, pavilionul din Pecq fu vizitat de mai multe ori pe săptămîină de ziaristi flancați de fotografi poruncitori, care, sub pretextul unghiurilor, deplasau mobilele și mînjeau oglinzile ca să nu dea reflexe.

Cel mai adesea, Catherine trebuia să apară în camera ei de față, tînjind într-o poză visătoare, cu mîna pe o carte de filozofie, cu o păpușă lingă ea și cu piciorul dezvelit neglijent. Poza se schimba de la un fotograf la altul, cartea de asemenea, păpușa se transforma cîteodată în urs de pluș, dar piciorul ieșea totdeauna din halat sau din fustă.

Părinții încercaseră să reacționeze împotriva acestei păreri preconcepute. Ei nu apreciau onoarea de a vedea pulpele fiicei lor reproduse în mai multe milioane de exemplare, nici obligația de a trebui să răspundă întrebărilor trimișilor speciali care transformau cronică familială într-o saga trăsniță.

— Mica mea Cathy, spunea mama, mă întreb unde ne vor duce toate astea.

Catherine nu-și punea o astfel de întrebare. Evenimentul al cărui eroină devenise zguduia imobilismul vieții familiale și asta îi era de ajuns. Aprecia cu prea multă ardoare mișcarea în sine, ca să se mai întrebe și încotro duce. Esențial fiind să se miște, se arunca, trup și suflet, pe acest drum nou, plin de cotituri neprevăzute

și ale cărui orizonturi o atrăgeau cu atît mai mult cu cît le cunoștea mai puțin.

În dimineața aceea, ieșind din gara Saint-Lazare, se gîdea că tatăl ei era un naiv dacă o obliga să-și continue cursurile de artă dramatică. Lui Zingel nu-i plăcea lucrul ăsta. El pretindea că orice învățătură nu face decît să dăuneze personajului pe care se gîdea să-l modeleze.

— Nu vreau ca Toove să vorbească așa cum se vorbește la Conservator.

— Și eu vreau ca fata mea să-și termine studiile răspunsese tatăl, grijuliu să aplice unei situații insolite bunele și vechile rețete de educație tradițională.

Catherine se lăsa purtată de mulțimea de pe strada Le Havre. Era una dintre acele dimineți malefice în care toți trecătorii par să aibă neazuri în afaceri, în probleme de conștiință, sau cu cei apropiați. Nu rareori cartierele capătă astfel o fizionomie comună, ca și cum locuitorii lor ar suferi de o stare sufletească epidemică. Strada Le Havre mirosea a oboseală și a neîncredere. În talazul fețelor cenușii, chipul fericit al Catherinei părea nelalocul lui. Fata tocmai trecea de vinzătorul de bilete ale Loteriei Naționale cînd fu apostrofată de bătrînul care manifesta o emoție neobișnuită :

— Grăbiți-vă, domnișoară, grăbiți-vă... n-aveți un minut de pierdut...

Mașinal, Catherine ascultă acest îndemn și merse cîțiva metri cu pas vioi. Bătrînul o urmări din ochi pînă ce dispăru în mulțime.

„E puțin nebun, își zise Catherine. De ce să mă grăbesc ? Doar nu sînt așteptată la colțul străzii.“

Pe bulevardul Haussmann, își reluă pasul de hoinăreală. Iarna se anunța printr-un soare înghețat. Umbra copacilor din scuarul Ludovic al XVI-lea era străvezie.

„Într-o lună, se gîdea Catherine, voi fi în Islanda.“

Sosind la cursuri, își ocupă locul în dreapta Maestrului. Din ziua cînd alegerea lui Zingel o însemnase cu o stea în frunte, un protocol tacit îi reglementa raporturile cu profesorul și colegii. Nu i se mai cerea să „spună o scenă“. Dădea uneori replica vreunui elev, și Maestrul, grijuliu să nu-i displace regizorului, se ferea să epilogheze.

Timp de două ore, Catherine fu spectatoarea atentă a evoluțiilor acestui univers căreia ea nu-i mai aparținea decît în mod formal. Maestrul emitea obișnuitele apoftegme asupra decadenței teatrului, eternității lui Molière și dificultăților pe care le provoacă unui curs particular întîrzierea cu care elevii își plătesc lecțiile. Pentru prima dată, Catherine căpătă conștiința că nu mai participă la comedia pe care membrii acestei capele și-o jucau unii altora. Orice ar fi făcut, de acum înainte era pe dinafară.

Această constatare îi lăsă un gust dulce-amar. Cînd vaporul își schimbă direcția, totul e pus sub semnul întrebării. Catherine își dădu seama că, scoasă întîmplător dintr-un context

familiar, se va întâlni cu singurătatea și că ar trebui să-și formeze cit mai repede propria viață asupra lumii.

La sfârșitul cursului, fu abordată de unul dintre colegi.

— Hai să bei un pahar la mine... Aș vrea să repet rolul lui Priola și n-are cine-mi da replica...

Având douăzeci de ani, un cap de condotier basc și un corp de dansator, Antoine era elevul-vedetă al cursului și, pentru Catherine, un bun camarad.

Camera lui din Montmartre domina un Paris afumat, friguros și magnific. Această panoramă, desfășurată cât vedeai cu ochii, făcea și mai evidentă micimea încăperii și precaritatea înfățișării ei; odăile anilor de tinerețe sînt ai-doma unor cabine și gherete — niște locuri pe care le poți părăsi în cinci minute fără să-ți lași inima acolo. Reproduseră după Van Gogh agățate numai cu o pioneză; discurile lui Sydney Bechet, aranjate în cutia de piele artificială, sînt pregătite de călătorie, cărțile risipite n-au un loc al lor și cuvertura berberă nu e croită pe măsura divanului. Sînt camere pe care le iei cu tine în două valize.

— Dacă vrei scotch, zise Antoine, pot să iau unul cu 800 de franci de la un automat.

— A, zise Catherine, pentru mine scotch-ul...

— Știi, urmă Antoine, am niște informații confidentiale despre filmul tău. După asistentul lui Zingel, Islanda nu mai e la ordinea zilei... Chestie de devize și de laborator. Moș Dela-

motte-Vaillard duce tratative cu Irlanda. Pentru o literă, nu-i o dramă; dar va trebui schimbă titlul. Nu ești la curent?

Catherine mărturisi că Zingel o ținea dinădins în necunoștință asupra schimbărilor *Amanților din Saint-Germain*.

— Pretinde că nu trebuie să știu nimic, ca să rămîn întru totul disponibilă. Deocamdată, mă studiază; se învîrtește în jurul meu ca pisica în jurul șoricelui. N-am citit nici scenariul.

— Ar fi pierdere de timp, zise Antoine. Scenariul se schimbă mereu! Ai dovada!

— Că Irlanda, spuse Catherine, e fără îndoială adevărat: Zingel vrea să-mi facă o probă în chip de roșcată.

De cincisprezece zile de cînd trecuse pragul universului cinematografic, Catherine își dorea un confident care să înțeleagă sensul cuvintelor. Părinții nu erau decît întrebări, uimiri, reticențe. Cu Antoine putea să vorbească, să-și istorisească sie însăși această explorare în care era în același timp descoperitoare și descoperită.

Povesti despre surpriza primelor contacte cu acea mașinărie ciudată care își are propriile ei legi fizice, economice și sociale, terminologia ei, morala, zeii, geografia și istoria ei. Intrînd în studio să filmeze o probă decisivă, primul ei sentiment fusese că a încetat să existe. Niciodată înainte nu avusese conștiința personalității sale, nici a faptului că aceasta ar fi rezultața unui anume fel de a gîndi, de a merge,

de a se îmbrăca, a unei sume de mici opțiuni al căror contabil era ea singură. Catherine, optsprezece ani, păr blond tăiat scurt, rochie de pînă de culoarea nisipului, figura tandră și corpul ușor, mersul cuminte... În mod paradoxal, avu revelația existenței sale în clipa în care se depersonaliza.

Bărbați și femei cu înfățișare excentrică pușeră stăpînire pe ea. Sub ochiul unui Zingel diabolic inspirat, un coafor celebru o ciufuli ore întregi.

„Mai despletit părul, zicea Zingel, toate vînturile Nordului au trecut peste el.“

Croitori vestiți construi ră pe ea zdrențe armonios ciopîrțite. În miinile unor cosmeticieni minuțioși și frenetici, fața Catherinei dispăru în spatele aceleia a Toovei.

Apoi platoul, proiectoarele, aparatul de filmat.

— Privește în podea, spuse Zingel. Ridică ochii, încet, cu un suris trist... Mergi către mine... Înfioară-te... E frig... atît de frig...

Seara, în sala de proiecție, Catherine văzu în fața ei, pe ecran, o față evanescentă pe care n-o recunosc și căreia îi simțea străine fiecă mișcare, fiecă gest, pînă și gîndurile.

— Excelent, zise domnul Delamotte-Vaillard, lăsîndu-și îndelung mîna pe umărul Catherinei, absolut excelent.

— Infam, spuse Zingel, infam, inform și sublim. Neantul la care visam.

Catherine îi povesti lui Antoine că trebuise a doua zi să turneze goală, pentru că într-o scenă

din film exista un episod acvatic și Zingel pretindea ca trupul lui Toove să inspire o mare impresie de puritate.

— Se pare că-i un vicios parșiv, spuse Antoine.

Catherine nu bănuise așa ceva. Regizorul o așezase pe un covor cum ar fi făcut cu un obiect, veghind ca luminile s-o contureze după placul lui. La fel, măsurînd distanța dintre față și aparatul de luat vederi, operatorii nu priviseră cu un ochi diferit butoanele obiectivelor și sinii descoperiți pe care frigul îi întărea.

— Vezi, spuse Catherine, deși nu am obiceiul să mă arăt așa, goală, nu mă simțeam stingherită. Nu mă recunoșteam. Era foarte agreabil.

— În fond, spuse Antoine, de asta sîntem actori.

Catherine nu-și pusese niciodată întrebări serioase asupra metafizicii meseriei sale. Hotărînd să se consacre artei dramatice, asculta mai puțin de o vocație cît de aceea modă care, de la război încoace, face din fetele micii burghezii actrițe, asistente sociale sau însoțitoare.

— Mie, spuse Antoine, îmi place mai ales să nu-i recunosc pe ceilalți. Cînd îi privesc, simt mereu nevoia să strig : „Cortina !“ Ne-am născut mult prea devreme. Tu n-ai impresia că te-ai rătăcit într-o sală de spectacol cu cîteva ore înaintea reprezentației ? Ni s-a dat programul, dar nimeni nu bate cele trei gonguri. O ! programul e tentant : energia atomică în serviciul bucătăresei, regenerarea celulelor și inîma artificială, Paris — New York în trei ore,

vacanță pe Lună. Din nefericire, toate astea sînt pentru mine. Astăzi, eu mă încălzesc cu lemne, nimeni nu mă vindecă de guturai și rareori am destui bani ca să-mi petrec week-end-ul la Fontainebleau. Nu poți totuși rămîne toată viața pe o strapontină, așteptînd un spectacol care va fi poate un spanac. Dacă epoca își joacă comedia, să fim actori cu adevărat. E mai cinstit.

În picioare, în fața ferestrei, Catherine ascultă cu un aer distrat; ideile generale n-o puteau impresiona și erau ascunse de dimensiunea neașteptată a cazului său particular; dar îl asculta nu fără plăcere pe acest băiat subțire și sumbru în care, instinctiv, își recunoștea aproapele.

— Zingel ți-a cerut să te culci cu el? întrebă Antoine.

— Nu, spuse Catherine, și nu cred că se gîndește la asta. Dar producătorul...

— Craiul ăla bătrîn! spuse Antoine.

Catherine se și gîndise la acest aspect al aventurii sale. Nu-și punea problema în termenii moralei, dar ar fi vrut să cunoască mai bine regulile jocului, ca să-i respecte estetica.

— Te dezgustă? întrebă Antoine.

— Zău dacă știu, nu m-am gîndit niciodată, niciodată în felul ăsta. Crezi că e absolut necesar să...

— O! spuse Antoine, n-o să te violeze, asta nu se mai face. Dar vei avea un aer de bleagă dacă o strigi pe maică-ta.

— Oricum ar fi tot o să am un aer de bleagă, spuse Catherine, pentru că sînt fecioară.

Băiatul primi fără surpriză confidența, dat fiind că o culesese deseori de pe alte buze. Emanciparea populației feminine a cursului era destul de avansată pentru ca fetele să aibă mai multe complexe să-și păstreze virginitatea decît s-o piardă.

— Înțelege, spuse Catherine, nu fac din asta o dramă, dar presupun că nu uiți imediat cînd ai făcut dragoste prima dată. N-aș vrea ca amintirea asta să aibă mutra domnului Delamotte-Vaillard și...

Se întrerupse, dîndu-și seama deodată că gîndea cu glas tare și că vorbele ei puteau părea ambigue. Se sili să spună cu nepăsare:

— Nu-ți fie teamă, nu e un apropo!

Antoine veni lingă ea la pervazul ferestrei, și apropierea făcu mai perceptibilă ușoara emoție care se strecura între ei. Parisul, desfășurat la picioarele lor ca un plan de arhitect, se sulemenea cu aburi. Catherine văzu o buclă brună dansînd frumos pe fruntea camaradului ei. Se priviră, fără o jenă adevărată, dar cu un ușor efort. Antoine se aplecă spre Catherine și fata își dădu seama că orașul întreg era la cheremul acestei bucle brune care se așeza între ea și panoramă. În mișcarea lui, ca și cum ar fi șters o tablă, Antoine făcea să dispară Arcul de Triumf, Opera, apoi, mai încet, Notre-Dame, acoperișurile din Charonne și din Ménilmontant. Orașul de patru milioane de suflete dispăru în spatele unui singur chip de băiat de douăzeci de ani, și Catherine întredeschise buzele ca să întîmpine gura ce nu mai surîdea.

— Dacă mă vrei pe mine ca amintire... spuse Antoine.

Cuvertura berberă le primi corpurile împreunate. La început fură prea lucizi. Protocolul care le regiza prietenia interzicea folosirea acelor cuvinte de alcov care înstrăinează inima. Antoine o dezbracă pe Catherine cu o mină expertă, ea abia se înfioară când el lasă să-i alunece la pământ ultimele apărători. Răsturnată pe pat și cu picioarele desfăcute, îl lasă pe Antoine să o parcurgă cu mîngieri atente. El rămînea fratern și în gesturile cele mai îndrăznețe. Catherine se miră că e spectroarea foarte conștientă a propriei sale plăceri. Avea impresia că Antoine îi dădea cu tandrețe replica într-o scenă inedită ale cărei peripecii le descoperea grație lui. Tot ceea ce își spuneau pe acest mare pat desfăcut o spusese deja, pe scena cursului, prin intermediul atîtor personaje. Își strigaseră în gura mare pasiunea, își mărturisiseră tulburările, își destăinuiseră chinurile în atîtea strofe alternate, încît magia cuvintelor nu li se mai urca la cap.

— Ce frumoasă ești, Catherine, spuse Antoine.

Fata surîse. O clipă fu cît pe ce să creadă că partenerul făcea o greșală de text.

„Cît ești de frumoasă, Camille, cînd ochii ți se aprind.“

Dar nu era Perdican cel care se apleca spre ea.

— Cît ești de frumoasă, Catherine, spuse Antoine, și ea auzi în ton o notă necunoscută. Dre-

sați să vorbească exact, încercau să vorbească adevărat.

— Dragul meu, spuse Catherine, cu timiditate.

Deodată simți pe ea greutatea unui bărbat, în ea forța și duritatea lui. Odată trecut pragul scurtei dureri, se dăruie mișcării profunde pe care o solicita Antoine și această hulă o purtă către regiuni necunoscute. În culmea furtunii, rămase totuși atentă. Valurile trecură peste ea fără s-o înece. Legănată între o teamă veche și curiozitatea momentului, cu brațele împreunate deasupra acestui băiat care gemea, Catherine rămase cu ochii deschiși.

Cînd Antoine se lasă pe o parte, nemișcat, Catherine se străduie să socotească trupul cu respirația întretăiată ca pe acela al amantului ei, dar cuvîntul îi păru excesiv. Cu trecerea minutelor, fiecare își reveni și deci se detașă de celălalt. Rămase numai o tandrețe senină.

Pe cearșaf, două pete roșii, ca două sigilii de ceară, păreau să pecetluiască o pagină importantă; dar nimic esențial nu fusese scris și, în sinea ei, Catherine bănuie că pagina rămînea albă.

Capitolul X

De cînd părăsiseră Ile-de-France, *Amanții din Saint-Germain* trecuseră prin avatururi notabile. După Islanda, punct extrem al împingerii către nord, se îndreptaseră spre sud pentru o haltă în Irlanda, unde *Iceberg* devenise *Fecioara din Sinn-Fein*. Certuri confuze cu Oficiul de Schimburi Valutare provocaseră o ncuă emigrare. O clipă existase temerea ca amanții să nu revină pur și simplu la Saint-Germain. ceea ce, în perspectiva cinematografică, ar fi fost un dezastru. Alchimia coproducției salvă situația, desemnînd Portugalia drept loc de reședință al Premiului celor Zece care deveni, în chip foarte natural, *Luntrașul de pe Tàjo*.

Aceste mutări făcură ca poziția Catherinei să devină incomodă. Fiecare deplasare a filmului în spațiu îl incita pe Zingel să modifice aparența eroinei, și regizorul puneă în această treabă lipsa de măsură care la el ținea loc de geniu. Din blond-pal, părul Catherinei se coloră în roșcat cînd Deborah o înlocui pe Toove, apoi se întunecă pe măsură ce filmul cobora spre sud. În curînd, de sub Deborah apăru Amalia. Zingel studie o vopsea pana corbului.

În plus, regizorul pretindea ca nu numai culorile, ci și liniile și volumele să se supună

dorințelor sale. Catherine trebui să accepte o operație care o înzeștră, la capătul unor suferințe îngrozitoare, cu un nas strict și scurt, în care Zingel recunoscă însuși nasul eternei Irlande, dar care, mai tîrziu, se dovedi aproape inacceptabil pentru păstorița din Estramadura care trebuia să fie Amalia.

Părinții Catherinei asistau înnebuniți la aceste mutații. Încă înainte să fi fost vorba despre nas, tatăl și regizorul își dădeau asalturi furioase, care ajunseră la paroxism în ziua în care Zingel începu să pună în discuție sinii Catherinei.

— Cît trăiesc eu, spuse tatăl, nu vă veți atinge de pieptul fiicei mele.

— Dar irlandezele, domnule...

— Nu le cunosc pe irlandeze, spuse tatăl, și nu vreau să le cunosc. Pieptul fiicei mele va rămîne așa cum este. Am avut slăbiciunea să cedez în legătură cu părul...

— Este imposibil, spuse Zingel, *Fecioara din Sinn-Fein* nu putea să aibă pieptul rotund. Sinii personajului meu trebuie să fie mici și ascuțiți, fără asta intriga nu mai are nici un sens.

— Dealtfel, spuse tatăl, cu un sutien potrivit...

— Sutien.. zise Zingel, ridicînd către cer niște ochi îngroziți. Ce să fac cu un sutien, cînd *Fecioara* este goală timp de 1800 de metri ?

— Niciodată, spuse tatăl.

De atunci, discuția deveni confuză, fiecare dintre cei doi bărbați refugiindu-se într-un univers în care interlocutorul nu avea acces.

— Și locuitorii din Sinn-Fein, înflăcărați de această nuditate virginală...

— În familia Bricart, fetele au avut totdeauna...

— Morala Artei...

— Sînii Catherinei sînt Bricart...

— Cînd O'Connor spune: „Sînii tăi sînt cornurile cu praf de pușcă ale răscoalei“, cum vreți...

— Cînd nu ești bolnav, nu te operezi.

Catherine asista ca spectatoare la această competiție a cărei miză era. Înțelegea cu greu cum îndrăznește cineva să-i reziste lui Zingel. Un om care poate, după fantezia lui, să reconstruiască Notre-Dame din Paris sau să-i pună pe ebrei să traverseze Marea Roșie nu ar putea ezita în fața obstacolului derizoriu, a doi sîni tineri care umflă puțin cam prea mult jerseul corsajului. Catherine știa că trupul ei de toate zilele nu era decît suportul umil al personajelor a căror dimensiune o depășea. Accepta, ca de la sine înțelegea, noua ei stare de materie primă.

— Sau așa, sau deloc... spuse tatăl.

Teza familială primi o întărire neașteptată în persoana domnului Delamotte-Vaillard. Catherine cedase, fără o rezistență excesivă, avansurilor producătorului, și îi devenise amantă, amintindu-și de aforismele lui Antoine:

„Fecioria nu înseamnă virginitate... Rațele albe se murdăresc cel mai ușor...“ etc.

Dealtfel, exigențele domnului Delamotte-Vaillard nu depășeau limitele buneii cuvințe. Rafinamentele senzuale fiindu-i străine, nu-i impunea Catherinei decît un minimum de maltratări corporale. Întîlnirile din garsoniera Directoire de pe bulevardul Murat aduceau pri-nos mai mult jocului decît erotismului. În afară de obligația de a-și numi partenerul Etienne, Catherine se resemnă fără repulsie la scurte îmbrățișări însoțite de xeres și de muzică dulce. Ieșind din clădire, își scutura părul ca o pasăre penele și pleca, cu trupul liniștit, fără să fie urmărită de sentimentul că se atentase la integritatea ei.

Socotind deci că sînii Catherinei reprezentau o ipotecă al cărui creditor privilegiat era, domnul Delamotte-Vaillard se împotrivi oricărei mănœuvre care tindea să-i micșoreze.

Învins la un scor strîns, Zingel își luă revanșa asupra nasului.

În timpul zilelor pe care le petrecu în clinică pentru a se însănătoși de pe urma savanțelor ajustări, Catherine reînnoadă cu mama ei legăturile de intimitate pe care anii adolescenței le slăbiseră. Catherine era culcată pe patul îngust, într-una din cămășile ei de fată, cu broderii în formă de fagure și însemnată cu inițiale înlănțuite. Doamna Bricart venea să se așeze ore întregi la căpătîiul fiicei sale și făcea eforturi să se convingă că supraveghează convalescența de după o scarlatină sau una dintre acele febre de creștere a căror uniformă fuseseră asemenea cămăși de noapte. Mama căuta, cu ajutorul cu-

vintelor de odinioară, drumul vechilor dezmiertări, al confidențelor și al sfaturilor.

„Cathy, nu trebuie să bei dintr-odată un pahar mare cu apă...”

Iluzia rămînea incompletă, din vina trandafirilor producătorului, a telegramelor regizorului, a tăieturilor din presă, tot atîtea obiecte ostile care dădeau peste cap reminiscențele. Pansamentul lipit de obraz, acest pansament care îi dădea o dureroasă voce de rață, dovedea cu brutalitate imbarcarea Catherinei pentru alte călătorii decît week-end-urile familiale. Și doamna Bricart suspina la gîndul că, fără îndoială, clocise o răfușcă aventurieră. Totul îi părea de temut pe această planetă pe care pășea Catherine. O lume în care se discută cu sînge rece forma sînilor unei fete nu este o lume recomandabilă.

— Vezi tu, Cathy, mi-e teamă că nu înțeleg prea bine, se hazardă ea să spună într-o seară, cînd climatul întrevederii lor fusese mai duios decît de obicei.

— Ce să înțelegi ? spuse Catherine.

— Nasul tău, părul și tot restul. Odinioară erai încăpățînată, făceai numai ce voiai. Dacă îți ceream să schimbi... să zicem, lungimea bretonului ! Îți amintești ziua cînd îți spuseseam că bretonul ăsta al tău era de prost gust ? Îți amintești comedia pe care mi-ai jucat-o ? Spun „bretonul”, dar pentru orice lucru era la fel. Nu trebuia să merg împotriva gusturilor tale. Acum... În sfîrșit, un nas, totuși, e mult mai grav decît un breton ! N-ai spus nimic. Tu nu

spui niciodată nimic cînd domnul Zingel e de față ! Sînt momente cînd mă întreb dacă el nu ți-a luat... nu știu...

Era să spună „sufletul”, dar ezita în fața dimensiunii cuvîntului.

Catherine nu căuta să analizeze cauzele care o făceau să răspundă dorințelor lui Zingel cu o docilitate de sclav. Înregistra fără revoltă această supunere surprinzătoare, ca făcînd parte dintr-un ansamblu ale cărui elemente îi erau de asemenea inexplicabile.

— Ești sigură, cel puțin, că acest domn Zingel e un om de bine ?

Catherine schiță un gest de om care se îneacă. Genul acesta de întrebare îi dădea amețea. Ea ignora acea clasificare în „bine” și în „rău” din care părinții ei făceau cheia de boltă a arhitecturii lor morale. Nici unul dintre prietenii Catherinei nu se referea la termenii acestei alternative pentru a evalua o ființă sau un act ; mai precis, pentru a judeca, ei așteptau consecințele actului, acțiunile ființei — și numai în măsura în care și unele și altele îi priveau direct. Dar cum să explici mamei tale că aparții unei generații care a înlocuit binele și răul cu bunul și prostul ? De o parte, o femeie de cincizeci de ani, pentru care Pămîntul este rotund, ulmul secular, ordinea stabilită, ciinele credincios, murtișoara proaspătă, și vremea conform anotimpului ; de cealaltă, o fată de optsprezece ani care refuză să admită că o mîncare poate fi regească atîta timp cît n-a gustat-o. Dialogul este zadarnic.

— Cathy, micuța mea dragă, nu trebuie să te temi de mine ; nu caut să te influențez ; ești liberă ; dar aș vrea atât de mult să fiu sigură că vei găsi fericirea pe calea pe care ai ales-o !

Catherine se sili să răspundă. I-ar fi plăcut să spună :

„Mămico, ai apucat să rostești cele două cuvinte care ne despart : sigură și fericire. Eu nu sînt sigură de nimic, nici de alții, nici de mine, îndeosebi de mine. Învăț să trăiesc de pe o zi pe alta, ca și prietenii de vîrsta mea și nu avem ghidul Michelin care să ne indice drumurile bune, restaurantele bune și curbele periculoase. Sîntem niște vagabonzi fără bagaje și care nu beneficiază de călătorii organizate. Nici în mîini, nici în buzunare n-avem nimic din ceea ce voi ați fi dorit să ne puneți. Cît despre fericire — să nu te superi — ne lipsim de ea. Ar cîntări prea greu, și noi avem nevoie de o mare agilitate. Să nu crezi că e ușoară soluția care ne împinge să judecăm copacul după fructe, în loc să admitem liniștit că o mălină nu valorează cît o cireasă. Nu, mamă, nu știu dacă Zingel este «un om de bine», dacă am motive să mă culc cu producătorul meu, dacă aș fi fost fericită cu farmacistul pe care mi-l destina tata, dacă am făcut rău că mi-am operat nasul... Fiecare zi cu răspunsul ei, mamă, fiecare cu adevărul lui“.

Catherine nu găsi cuvintele care i-ar fi pus de acord ideile cu vocabularul matern. Din teama de a nu sublinia neînțelegerea, răspunse cu o sărutare care nu păcăli pe nimeni. Orice efort ar fi făcut, mama-cloșcă nu putea să-și urmeze rățușca în mijlocul bălții. Căută în

propria sa tinerețe puncte de comparație pentru că i-ar fi plăcut să suspine în chip de consolare : „La urma urmei... asta e viața... toate mamele își pierd fiicele...“ Dar, pe vremea cînd ea avea optsprezece ani, nu se obișnuia ca străinii să-ți refacă nasul, nici sinii, nici restul. Cît despre cap și despre inimă, nu erau schimbate precum cămășile ; cu puțină bunăvoință, părinții se pricepeau la asta.

Cele două femei rămaseră față în față, cu tandrețea lor zadarnică și răspunsurile neformulate.

*

La părăsirea clinicii, Catherine încăpu din nou pe mîna lui Zingel care puse de două ori mai mult zel în a o modela după imaginea Amaliei. O îmbrăcă în fuste vaporoză, o hrăni cu creveți prăjiți și cu pepeni verzi. De atunci Catherine fu urmărită cu înverșunare de viitorul său personaj.

„Amalia nu se așază așa... Amalia nu pășește, lunecă... Amalia nu mănîncă, ronțăie... Amalia nu zîmbește, ci...“

Zîmbetul Amaliei îi dădea griji lui Zingel. Iluștri fizionomiști se înverșunară îndelung asupra gurii Catherinei.

„Vreau o gură ca o smochină și ca o prună“, spusese Zingel.

Marcel, Harriet, Antonio și alte faimoase prenume își tociră pensulele în căutarea acestui fruct hibrid.

„Prea greoi... spunea Zingel, sau prea crud, prea dulceag, lipsă de senzualitate, prea multă amărăciune, mai mult miez...”

La fiecare dintre metamorfoze, ziariștii pîn-deau la Catherine semnele unei eredități artistice și o consacrau succesiv drept o nouă Garbo, o nouă Bergman, o nouă Cutare. Catherine avea, într-adevăr, impresia că e un personaj nou, dar care? Prea ocupată să-și schimbe rochiile și obligată prin contract să-și asorteze stările de spirit la toalete, amîna pentru un confuz altă dată grija de a se aprofunda pe sine însăși. Deocamdată, accepta să fie doar „o nouă Cutare”. Vor veni negreșit timpurile cînd va putea să-și definească sensul propriei revoluții. La ora aceea, cu bună-credință, își juca rolul de mică planetă rătăcitoare care își caută galaxia pentru a deveni stea.

În biroul domnului Delamotte-Vaillard, într-o zi cînd acesta din urmă îi proba Catherinei o rochie de dansatoare, Zingel intră, ca un Arhimede la ieșirea din baie, fluturî o fotografie în care, pe fondul unor orezării, surîdea o adolescentă.

— Uite o țărancă din Torrès-Vedra, pur-singe portughez de la 1620, deci un model ire-cuzabil. Vedeți gura Amaliei?

Catherine și producătorul se aplecară asupra instantaneului pentru a-i descifra secretul.

— Dinții! spuse Zingel, triumfător. Am cău-tat buze, dar dinții sînt cei care contează. Din-ții Amaliei sînt largi, lați, strălucitori, sălbatici, nu dinți de șoarice.

— Adorabil șoarice! spuse domnul Dela-motte-Vaillard, pe un ton de cotoi, luînd mîna Catherinei.

— Am trimis o copie a acestei fotografii celui mai bun dentist din Paris. Am întîlnire cu el mîine dimineață și mă veți întovărăși, spuse Zingel.

Catherine revăzu în această clipă figura ma-mei sale, neliniștile și întrebările ei.

— Știi, draga mea, spuse domnul Delamotte-Vaillard, astăzi dentiștii nu te mai chinuie deloc.

Capitolul XI

În ziua de Crăciun, Catherine oferi familiei reunite un spectacol cum numai cinematograful poate produce. Unchi răgușiți, mătuși acre, bunici fragile rămaseră uluiți în fața noii figuri a „micuței”. Tatăl și mama urmăriseră zi de zi transformările fiicei lor ; avuseseră timpul să se familiarizeze cu fiecare episod înainte de a aborda surpriza peripeției următoare. Ceilalți membri ai familiei, dimpotrivă, primiră în plin șocul părului negru, al nasului ajustat și al gurii vopsite care descoperea o dantură incompletă ; virtuozii protezei o luaseră în primire pe Catherine, dar lucrul era departe de a fi terminat. Canini strălucitori se învecinau cu dințișori patetici, subțiați la vîrf pentru a-și primi viitoarele coroane ; pivoți și punți în curs de finisare adăugau surîsului mutilat strălucirea metalului lor. Aveau de ce să fie surprinși chiar martorii cei mai evoluati. Înclinațiile naturale ar fi împins familia Bricart spre rea-voință, dar prestigiul cinematografului înfrîna ironiile. Ziarele erau pline de povești cu ingenue care părăsesc domiciliul părintesc pentru a căuta aventura prin studiouri și care se întorc curînd în automobile roșii și decapotabile, după ce au cîștigat mii și sute. Cînd fiul risipitor aduce el însuși vițelul

cel gras, deseori chiar vițelul de aur, învățăturile parabolei sînt depășite. Singură bunica din partea mamei îndrăzni să pună o întrebare în care se recunoștea excesiva naivitate a bătrîneței :

— Dacă te-au ales, micuța mea, înseamnă că te-au găsit potrivită. Dacă te găsesc potrivită, de ce vor să te schimbe ?

Comesenii îi explicară fără menajamente bu-nicii că genul acesta de problemă scăpa competenței sale.

— Portugalia... trei sute de milioane... Charles Boyer.

Negustori de vinuri, agenți de asigurare, funcționari jonglară cu aceste nume și cifre a căror strălucire se răsfrîngea asupra lor. Zeflemeaua care înconjurase debuturile vocației teatrale a „micuței” nu rezistă acestor fantasmagorii. Cercul familiei se înclină cu respect în fața reușitei și domnul Bricart uită de sine pînă într-atît încît îi turnă fiicei sale un pahar mare de coniac, abdicînd astfel după optsprezece ani de autoritate suverană. Asemenea gesturi marchează adevăratele date ale unei vieți. Tînăra fată știu că emanciparea îi era astfel recunoscută mai bine decît printr-un act întocmit la notar.

În cele opt zile care urmară, Catherine petrecu la dentist cele mai dureroase ore, la capătul căroră maxilarul superior îi fu dotat în sfîrșit cu profilul și strălucirea dorite de Zingel. I se acordă un antract înainte de a se întreprinde lucrările la maxilarul inferior. Catherine nu putu utiliza acest răgaz pentru a se întoarce acasă și a face bilanțul aventurii sale. Domnii Dela-

motte-Vaillard și Zingel o acaparară zi și noapte. Primul o țira, îmbrăcată în mătase, la supeuri cu luminări, organizate în beneficiul copiilor din Aubervilliers. Cel de al doilea își exhiba descoperirea în cinecluburi de avangardă. Catherine consacră seri apăsătoare vizionării unor imagini sacadate, în care eroine cu ochi imenși de cărbune se lăsau răpite de șeici, escaladau în rochie de seară munți, leșinau pe divanuri de macramè, mureau îndelung între două subtitluri și două suspine mute. După care, fanatici cu pulovere cu guler răsfrînt disecau capodopera, dezgropau intenții ascunse, demonstrau cu furie că stîngăciile însemnau îndrăzneală, ridicolul sau excesele — înălțime și că proasta calitate tehnică purta marca geniului. Ca unor ținci care vor să aibă un trecut, ca unor parveniți care suspină după portrete de familie, fervenților celei de-a șaptea arte le place să-și inventeze strămoși legendari.

Dar cea mai mare parte a timpului, Catherine o petrecea în tovărășia producătorului sau a regizorului, în barurile de pe Champs-Élysées care sînt sferele înalte și laboratoarele cinematografului. Acum îi cunoștea fauna, moravurile, obiceiurile și legile. În jurul ei, la fiecare oră din zi și din noapte, erau puse la cale o sută de filme, milioanele dansau în jurul meselor, se combinau distribuții, alianțe internaționale ; în curînd, cele o sută de filme se întorceau în neantul din care ieșiseră, înlocuite pe loc de alte o sută, ale căror imagini virtuale se luminau la licăririle unor capitaluri fictive. Catherine nu

participa la această prestidigitație, dar regula jocului cerea ca, prin prezența ei, să-și afirme existența în sînul acestui univers închis în care absenții n-au niciodată dreptate. Alături de tinere necunoscute, făgăduite ca și ea celebrității apropiate, Catherine bea interminabile sucuri de fructe, privind cum jongleri îmbrăcați în piele de căprioară și cămăși ecosez dădeau consistență fumurilor. Figuri noi apăreau deseori în grupul viitoarelor vedete ; altele dispăreau. Numele lor erau uitate în mai puțin de o săptămînă. În ritm de douăzeci și patru de imagini pe secundă, cinematograful nu are timp să aibă memorie. Se mulțumește cu persistența retiniană.

*

Crăciunul fu marcat de o nouă mutare a *Amantilor din Saint-Germain* și o răcire sensibilă a raporturilor dintre Zingel și domnul Delamotte-Vaillard. Acesta din urmă, fără știrea regizorului, angajase negocieri cu un industriaș important din Nairobi, care dorea să-și pună capitalurile la adăpost. Cinematograful îi părea acestui colonist un mod elegant de evaziune. Combinația implica, evident, ca filmul să fie realizat la fața locului, ceea ce nu mergea fără să fie modificată estetica *Luntrașului de pe Tajo*. Mai puțin totuși decît părea, pentru că scenaristul chemat spre consultare propuse schimbări care permiteau să se transpună povestea, păstrînd-o în același timp, în linii mari, sub noul titlu : *Dacă Kenya mi-ar fi povestită*.

Zingel nu aprecie această emigrare suplimentară și o spuse ritos producătorului său :

— Să dăm cărțile pe față ! Ce încercați să faceți ? Să turnați un film sau să deturnați legea asupra controlului schimburilor valutare ?

Zadarnic domnul Delamotte-Vaillard descrie, pentru a învinge reticențele regizorului, tabloul seducțiilor africane, al majestății peisajelor, al resurselor folclorului, al farmecului acelui suflet primitiv care... Zingel rămase de gheață. Ca să o lase mai moale, fu necesară promisiunea unui cutremur de pământ însoțit de un taifun în culori și cinematograf. Și încă mai pretinse pe deasupra o șarjă de elefanți în suburbiile din Mombasa.

— Cît despre Catherine... spuse Zingel.

Catherine era singurul pion care nu și-ar fi găsit locul pe noua tablă de șah. Desigur, era neplăcut, dar ce să-i faci ? Domnii Delamotte-Vaillard și Zingel discutară într-o doară eventualitatea de a o redistribui într-un rol mic, dar fură de acord în a conchide că fata înceta să mai fie utilizabilă dincolo de o anumită latitudine. Portugalia era punctul sudic extrem la care tipul fizic al Catherinei s-ar fi putut acomoda.

Tinăra fată află că a căzut în dizgrație în seara zilei de 1 ianuarie. Domnul Delamotte-Vaillard fu drăguț, patern și tandru.

— O piedică neînsemnată, într-o carieră care, o știi, va fi strălucitoare. La vârsta dumitale, draga mea, aceste decepții au prea puțină importanță ! Un film pierdut înseamnă o sută regăsite.

Catherine era acum prea la curent cu uzanțele cinematografice ca să se mai indigneze, prea lu-

cidă, de asemenea, ca să nu resimtă cruzimea aventurii.

— Dealtfel, nu-i decît o partidă aminată. Sînt sigur că într-un viitor film...

Catherine acceptă această consolare derizorie, știind bine că nu era decît o formulă, un reflex de politețe. Miracolele nu se întîmplă de două ori.

— Ceea ce mă apasă cel mai mult, draga mea... spuse domnul Delamotte-Vaillard.

Catherine nu putea fi supărată pe nimeni. Nu era victima nici unei rele intenții deliberate, a nici unei mașinații. Nici nu putea combate, printr-o revoltă tonică, frigul care o cuprindea în clipa aceea. Nimic în povestea asta nu avea cum să șocheze logica lumii cinematografice.

— Ceea ce mă apasă cel mai mult este ideea de a te părăsi în curînd, pentru că trebuie să plec în Kenya ca să...

Domnul Delamotte-Vaillard se împăca plin de delectare cu ideea de a audia fecioare negre cu sini grei, conștiință redusă și pretenții modeste.

— E deplorabil, draga mea, dar ai optsprezece ani ! Și pe urmă nu pierzi totul ; sînt foarte fericit să mă gîndesc că, grație mie, această figură drăguță e de acum înainte perfectă.

Seara, în camera ei de fetiță, Catherine privi îndelung chipul pe care domnul Delamotte Vaillard îl mîngîiase cu o mină satisfăcută. La rădăcina părului răsărea din nou culoarea blondă care accentua negrul excesiv al vopselei. Cica-trice imperceptibile înconjurau desenul nasului de pechinez. Dinții de sus, miraculos de perfecți,

se înfruntau cu dinții de jos pe care dentistul nu avusese timpul să-i înlocuiască. Catherine văzu ochii Toovei care plîngeau, nasul unei irlandeze moarte înainte de a fi trăit, părul Amaliei și această gură monstruoasă în care luptau două personaje, pe jumătate strălucitoare, pe jumătate disperată și a cărei grimasă era comică.

Își aminti de vacanțele petrecute la Poulinguen în copilărie. La marginea plajei se ridica un hotel care se voise somptuos. În urma cărei drame lucrările, aproape terminate, fuseseră întrerupte ? De ce fusese abandonată această ruină în stare nouă ? Nu-i lipseau decît ușile și ferestrele. Efectul era frapant. Copiii de pe plajă îi găsiseră o poreclă : Scheletic-Hotel.

Deodată, Catherinei îi fu teamă de această primă întîlnire cu singurătatea. Plecînd spre descoperirea unei lumi noi, desfăcuse parîmele care o legau de cea veche. Iată că noul univers o respingea, fără ca ea să poată da înapoi.

Izolată într-un *no man's land*, se găsea mai mult decît singură, fără resursa ultimă a intimității cu ea însăși. Versiune inedită a omului care și-a pierdut umbra, ea își pierduse imaginea.

Catherine își întoarse ochii de la chipul ostil pe care i-l opunea oglinda. În liniștea camerei, nu-și recunoscuseră bătăile inimii. Stînsese veioza încercînd să vadă limpede în noaptea ei interioară, dar tinerețea este vîrsta miopiei.

Această noapte de întîi ianuarie fu pentru Catherine noaptea unei căutări jalnice. Printre mîngîierile lui Antoine, vopselurile machiorilor, solicitările domnului Delamotte-Vaillard, artico-

lele din ziare, „noua Cutare“ se istovi să regăsească urmele Catherinei de ieri. Amintirile veniră docile, dar jocul lor de puzzle refuză să se aranjeze.

„Nu sînt prima fată care și-a operat nasul“, vru să-și spună Catherine.

Dar simți înțepătura unei cicatrice adînci, ca și cum instrumentele chirurgului i-ar fi smuls nu atît bucăți de carne cît parcele de suflet.

PARTEA A PATRA

Și poate că într-o zi, pentru prieteni noi, Dumnezeu își va ține făgăduiala fericirii promise.

LÉON-PAUL FARGUE

Capitolul XII

În dimineața de 2 ianuarie, soarele nu se ridică deasupra cartierului Saint-Lazare. Din vina norilor de iarnă combinați cu funinginea din coșuri. Locuitorii nu se sculară decât cu mare greutate. Din vina sfântului Honoré din ajun, combinat cu vinurile de Sauterne din ziua precedentă... O atmosferă de tristețe galbenă se întindea peste oraș. Era climatul care se potrivea cu epilogul unei drame ai cărei protagoniști nu se cunoșteau.

La etajul cinci de la numărul 6 al străzii Le Havre, o fetiță roșcată, de trei ani, numită Constance, se trezi supărată din cauza unui vis în care o cutie de praline se transforma într-un ghem de ață neagră în clipa când ea voia s-o apuce. Fetița trecu în revistă prostiile pe care le-ar putea face ca să se răzbune pe acest vis urât. Începu prin a răsturna ceașca de cacao pe mocheta din salon, dar această pozna nu îi aduse deloc satisfacțiile așteptate.

La șapte și treizeci, Julien luă trenul din gara din Ville-d'Avray. Două nopți și o zi, izolat în odaie, trăise o agonie umilă și discretă. Între cei patru pereți acoperiți cu acel tapet bej granitat, al cărui secret îl dețin camerele mobilate, avusesese deodată, cu claritate, conștiința că de acum încolo nu se va mai putea lipsi de semenii lui.

Acele surisuri ale puștilor, acele priviri binevoitoare pe care timp de o lună de zile le tezaurizase, îi lipseau acum, la fel de cumplit ca și un drog. Desigur, și unii și alții i se adresau mai puțin lui cât bărbii sale, Julien o știa, dar, prin intermediul unor boarfe, gustase căldura ome-nească. De acum înainte era contaminat.

La șapte și patruzeci, mama Catherinei spuse :

— Draga mea, arăți îngrozitor.

François sosi mai devreme la gara din Gar-ches. Se simțea ușor, scăpat de o grijă. Hotărîrea pe care o luase în seara de Crăciun îl aducea înapoi, la vremea când jocurile nu erau încă jucate, când fiecare zi conținea promisiunea unei aventuri. Savură dinainte figura pe care o va face doamna Benett-Desbordes când îi va spune... De fapt ce-i va spune ?

Un controlor intră în vagonul lui Julien. Perforă tichetele și abonamentele, dar trecu prin fața bătrînului fără să-i ceară nimic. Julien știu că redevenise transparent, că totul se lua de la început, ca în lunile precedente, că așa vor fi lunile care vor veni și anii.

— Mica mea Cathy, spuse doamna Bricart, nu știu dacă e foarte prudent să te duci la curs în dimineața asta. Trebuie să fi căpătat gripă. E o epidemie, știi, poștașul mi-a spus că...

Catherine ținea să asiste la curs. La acest curs cu deosebire, ultimul la care va fi încă „noua Cutare“. Nimeni nu avusese timp să afle despre căderea ei ; nu destăinuise nimic nici părinților. Nu din teamă sau de rușine ; dar Catherine avea nevoie de acest răgaz de douăzeci și patru de ore.

Trebuia să se agațe de ceva sau de cineva. Catherine voia, desigur, să abandoneze ceea ce încetase să mai fie, dar trebuia întâi să se regăsească, fiindcă altfel era amenințată să dispară. Amalia murise, trebuia ca cineva să trăiască.

Catherine se îmbracă cu grijă. În garderob, dădu la o parte cadourile domnului Delamotte-Vaillard și desprinsе o rochie de pînză grej, ultima pe care o alesese ea însăși, plătită de ea însăși.

După o noapte albă, scenaristul lui *Dacă Kenya mi-ar fi povestită* își reciti cu satisfacție lucrarea. Ignorînd avatarurile *Amanților din Saint-Germain*, se gîndi că povestea căreia tocmai îi perfectase întîmplările oferea punctul de plecare al unui roman excelent. Un roman care posedă în germene toate calitățile necesare pentru a obține următorul Premiu al celor Zece. Viitorul avea să-i dea dreptate.

În trenul care-l ducea către Paris, François puse la punct discursul pe care îl destina doamnei Benett-Desbordes.

„Nu, nu e o demisie. Din contra, demisia, pentru mine, ar consta în a continua această muncă. Da, înțeleg că hotărîrea mea vă pare brutală. Adevărul este că, vedeți dumneavoastră, mă apropii de *point of no return*, punctul dincolo de care nu se mai poate schimba drumul. Or, nu vreau să lustruiesc toată viața parchetul mătușii Jeanne“.

„Nu va înțelege nimic“, își spuse François.

La ora opt, Catherine se urcă în tren la Pecq și Julien ieși din gara Saint-Lazare. Se simțea

ostenit, ca în preajma unei boli grave; simptomele nu s-au declarat încă, dar organismul știe că va fi lovit în zonele lui vitale. Julien manevră mașinal pentru a depăși semaforul roșu al străzii Le Havre. În lumina reticentă a zorilor, marea în urcare a locuitorilor din suburbii îl purtă pînă la unghiul casei cu numărul 6.

La etajul cinci, fetița roșcată, plictisită să se smiorcăie, începu să se joace cu o scrumieră de cristal. Descoperi două plăceri în această ocupație: părinții îi interziceau în mod categoric să pună mina pe obiect, și acesta, rostogolindu-se, scotea un sunet agreabil.

În timp ce prin fața ferestrei sale defila diorama suburbiilor leproase, Catherine făcu efortul să-și regăsească citeva dintre vechile gînduri și să recîștîge o oarecare greutate pe pămînt. Dar ideile, odată formulate, se amestecau ca și aceste imagini pe care trenul le escamota în cinstea lui. Și trenul încotro mergea? Catherine își dădu seama că Maestrul nu va mai fi niciodată decît un profesor, că acest curs nu mai era un refugiu, că Antoine nu fusese decît un expedient. Trenul nu mergea nicăieri, nici către ceva, nici către cineva.

Julien își deschise valijoara. Scoțînd aburi în aerul umed și murdar, mulțimea făcea primii pași în noul an. Fiecare își regăsea problemele uitate în euforia sărbătorilor. Grijile zburau la mică înălțime.

— Încercați-vă norocul...

Legănat de cîntecul șinelor, François își aminti versul lui Baudelaire:

„Unii, bucuroși să fugă de patria infamă...”

Părea că vede capătul acestei fugi inconștiente care fusese pînă atunci trăsătura dominantă a atitudinii lui. Descoperirea pe care o făcuse într-o seară de decembrie, în acea circumscripție cu prietenii, îi părea acum un adevăr evident, bătător la ochi : să nu se mulțumească să aștepte. Surîse la ideea că drumul lui spre Damasc trecuse printr-un bar din Saint-Germain-des-Prés.

Vecina lui François puse pe seama ei acest surîs și îi răspunse cu afectare. El nu dădu curs posibilei luări de contact, dar episodul îl făcu să se gîndească la Irène. Și de la dragoste așteptase prea mult, fără să vrea să dea ceva.

O ploaie mărunță, amestecată cu funinginea cartierului, începu să cadă peste Saint-Lazare. Julien închise valijoara, ca să pună la adăpost biletele de loterie. Acest gest capătă deodată pentru el o valoare simbolică. Știu că nu va mai avea curajul să înceapă iar să propună în deșert mirajele de înăvuițire. Ajunsese la capătul efortului epuizant care atît de mult timp îi îngăduise să suporte ideea că universul său este alcătuit din guri care nu vorbesc, din ochi care nu văd, din telefoane care sună pentru alții și de poștași care nu bat la ușă decît o dată pe an, de sărbători. Pînă la ora aceasta, Julien își asumase fără slăbiciune povara singurătății, dar acum se umpluse paharul. Din adîncul memoriei îi răsări povestea despre capra domnului Seguin, care se luptase toată noaptea cu lupul și apoi se lungise, de bună voie, pe iarba rece. „Și în zori, lupul o

mîncă”. Veniseră zorile, aducînd încetarea luptei și depunerea armelor. Julien nu-și dădu seama că plînge. Cei care treceau pe lîngă el puseră pe seama ploii stropii care se rostogoleau pe fața bătrînului. În mulțimea acestor fețe umede, Julien trecu, încă o dată, neobservat.

La opt și patruzeci și unu, François coborî pe peronul gării Saint-Lazare și începu să-l încerce teama că e nițică literatură în noua lui hotărîre. Totul semăna cu acel „o iau de la zero” al filmelor proaste de aventuri. Nu se opri la acest scrupul. Viața însăși, și încă în aspectele ei cele mai obișnuite, își ia deseori sarcina să fie foarte literară și să semene cu poveștile cele mai artificiale. Pînă la sfîrșit, frica de ridicol e nu atît o pavăză, cît o barieră.

Trenul Catherinei, după o oprire la Pont-Car-dinet, își reluă cursa sub ploaie. Aceasta trasa labirinturi pe geamuri. Peste unsprezece minute, Catherine va fi la Paris, avînd în față perspectiva unei zile noi, a unui an nou, a unei noi vieți. În pragul acestui început, dorea cu disperare ca cineva să o ia de mîină și să facă alături de ea o bucată de drum, cineva care să n-o fi cunoscut, cu care să aibă răgazul de a-și crea un univers comun. Trebuia, în mod evident, ca acest cineva să fie nou, pentru că toți prietenii Catherinei aparțineau unor timpuri fără întoarcere și se prăbușiseră în propriul ei faliment.

Femeia grasă de la ora opt și patruzeci și două trecu prin fața numărului 6 al străzii Le Havre, cu batista la nas, bodogănind ocări confuze la adresa anotimpurilor, a zeilor, a guturaiurilor.

Julien Legris o privi cum dispăre, fără emoția cu care o însoțea odinioară. Peste două minute, François va fi aici. Ce importanță mai avea ? Și asta era un eșec. În acea clipă, Julien realizează infantilismul romanului pe care îl construise pe cețuri. François, Catherine... Nimic nu poate fi schimbat în ordinea lucrurilor. Julien va rămîne un om singur. François și Catherine vor continua să se grăbească, în fiecare dimineață, la unsprezece minute distanță de întîlnirea lor, de fericirea lor poate, și nimani nu putea face nimic.

La etajul cinci, micuța Constance se plictisi să rostogolească scrumiera de cristal. Trecu în revistă prostiile destul de neînsemnate menite a-i liniști resentimentele. Odată hotărîrea luată, nu ezită. Proiectată de o mîină lipsită de slăbiciune, scrumiera traversă fereastra cu un zgomot delicios, și fetița, în sfîrșit liniștită, se așeză, în așteptarea bătăii materne.

Sub șocul obiectului greu, Julien se împletici și fu înghițit de mulțime înainte de a se prăbuși la marginea străzii într-un tunet de frîne și de urlete. Pe deasupra ploii și a lacrimilor, un firicel de sînge curse, machiind în culorile dramei figura prea palidă și făcînd-o astfel, pentru prima dată, demnă de remarcat. Înainte de a închide ochii, Julien văzu acest spectacol incredibil : ființe umane aplecate spre el, compătimitoare, emoționate, fraterne.

Apoi, fără să-și dea seama prea bine, evadă din închisoarea de singurătate prin singura poartă care îi fusese oferită.

François fu printre cei dinții care se grăbiră să ajungă lîngă corpul inert.

Moartea lui Julien Legris nu fusese sortită să facă mare vîlvă. Totuși, la scară locală, ea căpătă pentru cîtva timp înfățișarea urui eveniment considerabil. Diminețile străzii Le Havre nu oferă nici un loc imprezibilului. Nici un pieton, nici un vehicul nu pot ieși din rînd fără a genera anarhie. Pe trotuar, un mîunchi de spectatori se îmbulzeau, blocînd cursul torentului și făcîndu-l să se reverse înapoi spre izvor. Autobuzul pe care Julien îl atinsese în cădere se imobiliză în așteptarea unui proces verbal de constatare și, în spatele lui, o sută de mașini se treziră lovite de paralizie. Corpul bătrînului fu grăunțele de nisip într-un mecanism care funcționa la limitele posibilului. În mai puțin de două minute, strada Le Havre deveni un cazan de vrăjitoare, agitat de vîrtejuri contradictorii. Se strigă după un doctor, după un preot, o ambulanță, agenți... Nici unii, nici ceilalți nu reușeau să-și facă drum.

Trenul Catherinei încetini pentru a intra în gară.

Julien ar fi fost rușinat de această punere în scenă. Tot cartierul se înduioșa, cu obișnuitul sadism compătimitor. Din cauza ploii, care făcea să se adăpostească nasurile fr. gulere, nimeni nu văzuse căderea scrumierei și toți își puneau întrebări asupra acestei morți subite. Nimic nu-i place mulțimii mai mult decît misterul, și acest epilog prea spectaculos al unei vieți prea discrete avea de ce s-o seducă. Nord-africanii care

vindeau clandestin cravate făcură eforturi să dispară cât mai iute, de teamă să nu fie obligați să-și dovedească nevinovăția. Circulară zvonuri. Unii nu erau prea departe de a pretinde că ar fi auzit un foc de armă.

Ieșind din gara Saint-Lazare, Catherine se lavi de mulțimea care bătea pasul pe loc în strada Le Havre.

A fost nevoie deci de capriciul unui copil și de moartea unui bătrîn pentru a se întoarce cursul întâmplărilor. Șaizeci de ani de viață fără obiect își găsiră într-o clipă justificarea : suprimarea celor unsprezece minute.

Pentru prima dată, Julien era înconjurat de toate marionetele teatrului său de umbre : femeia grasă de la opt și patruzeci și două, întoarsă înapoi cu lăcomie, bruneta și bluzonul ei de piele de la opt și patruzeci și trei, agentul de poliție de la opt patruzeci și șase, femeia însărcinată de la opt și patruzeci și nouă, încasatorul de la opt și cincizeci, preotul de la opt și cincizeci și trei...

Automobilistii enervați începură să claxoneze în cor. Julien întreprinse prima și ultima lui mare călătorie, salutat ca un suveran de sirenele din port.

O tălăzuire a mulțimii o aduse pe Catherine lângă François. Amîndoi fură înghesuți unul în altul, strîns uniți.

— Ce s-a întîmplat ? Întrebă Catherine.

Acum ploaia se îndesise și toți spectatorii păreau că varsă lacrimi. Poate că pe fața lui François plouase ceva mai mult decît pe altele.

— Un deznodămînt clasic, spuse el. Pe 2 ianuarie toți, Moși Crăciunii mor mai mult sau mai puțin.

Ciudățenia răspunsului o surprinse pe Catherine și o făcu atentă. Ea descifra pe trăsăturile vecinului său mai multă emoție decît implica spectacolul banal al unui accident.

— Îl cunoșteai ? spuse ea.

Mașina poliției reuși să-și facă drum. Corpul lui Julien dispăru ca într-un sertar.

— Îl cunoșteam puțin, spuse François, se ascundea în spatele biletelor de loterie, în spațele bărbilor.

Grupurile se desfăcură și curenții străzii Le Havre se restabiliră îndată ce ambulanța își închise ușile. Cînd actorul principal al unei drame părăsește scena, interesul coboară odată cu cortina. François și Catherine se treziră purtați cot la cot către boulevardul Haussmann.

— Din ce cauză a murit ? spuse Catherine.

François nu-și pusese întrebarea. I se părea zadarnică. Moartea i se potrivea lui Julien Legris. Mai curînd erai tentat să te întrebi : De ce s-a născut ?

— Era un om ciudat, spuse François. Aici, în locul unde a murit, îmi fixase o întîlnire cu...

Regretă că și-a amintit cu voce tare. Fără îndoială, l-ar ucide încă o dată pe bătrîn povestind acest jalnic roman al tinerei fete blonde...

„...făcută pentru dumneavoastră spunea Julien, trebuie să mă credeți.“

François surise privind părul negru al vecinei pe care i-o dăruia întîmplarea.

„Pare foarte dulce, spunea Julien, are aerul vesel.“

François văzu melancolia întipărită pe gura fardată și jena dinților eterocliți.

„O veți iubi, spunea Juliën, sînt sigur de asta.“

— Întîlnire cu cine ? întrebă Catherine.

— Nimeni n-o va ști niciodată, spuse François.

La încrucișarea cu bulevardul Haussmann, nu făcură mișcarea care i-ar fi despărțit — François la stînga, Catherine la dreapta. Continuă să meargă către Madeleine, fiecare crezînd că îl urmează pe celălalt.

Începea o nouă poveste, ale cărei rădăcini profunde actorii le vor ignora totdeauna. Cine putea desluși legăturile dintre o moarte și o întîlnire ? În rest, cui îi pasă de această împletire a cauzelor invizibile, a efectelor necunoscute care țes trama zilelor noastre și care formează veritabila comuniune a oamenilor ?

BUNURILE VIETII

PARTEA ÎNȚII

Gustul bunurilor vieții : folosesc această locuțiune ca omagiu adus lui Valery Larbaud, lovit și el de afazie la ceva mai mult de o jumătate de veac după Baudelaire [...]. Limbajul omenesc, părăsindu-l, i-a lăsat lui Larbaud o singură frază, de o miraculoasă blindețe :

„Bună seara, bunuri ale vieții“.

Această amplă și sfișietoare parolă a devenit instrumentul de comunicare dintre scriitorul fulgerat și persoanele demne să-l escorteze de-a lungul numeroșilor ani de surzenie care îi rămineau încă de executat.

ANTOINE BLONDIN **Baudelaire**

(Colecția Genii și Realități)

...și am iluzia că timpul se împreună și că aventura mea ține în întregime de o secundă elastică, monstruos dilatată dar care se restrânge pînă într-atît încît să nu mai fie, într-adevăr, decît o secundă.

MARCEL AYMÉ, **Un chip frumos**

De la Bob am învățat să prind animale cu blană. Sezonul primelor zăpezi era perioada cea mai potrivită. Vinam cot la cot. Bob știa ca nimeni altul și cum se prind micile feline, și obiceiurile acestora. Niciodată nu voi mai găsi gustul acelor dimineți strălucitoare. Bob știa să aleagă locul cel mai bun pentru pîndă, lângă fluviu, acolo unde copacii sînt destul de mari pentru a-l adăposti pe vînător și destul de răzleți pentru a lăsa să se vadă de departe vînatul. Procedam cu nonșalanță. Lăsam să treacă unul sau doi iepuri albi, nedemni de a figura în palmares. Așteptam să găsim urma unei vidre de Hudson sau a unei vulpi cenușii. Bob mă învățase că toate animalele cu blară au, cu mici nuanțe, un comportament asemănător, dar și dinți ascuțiți și gheare iuți. Totuși, refuzam vulgaritatea armelor și a capcanelor. Era o vînătoare regală, cu mîna goală. Vînatul, odată recunoscut, trebuia încercuit fără grabă, pentru a nu-l speria, și mînat încetîșor, prin manevre abile, către o zonă deschisă, unde să nu mai găsească nici un ascunziș. Apoi totul era o chestiune de răbdare. Prea atenți la plăcerea hărțuiei, nu ne gîndeam la pericol. Fatalmente, treaba asta trebuia să sfîrșească rău. Și sfîrși rău în ziua aceea din

iarna lui 1939, cînd sezonul de vînătoare fusese magnific. Ne așezasem la pîndă în locul preferat, în spatele Palatului de Gheață. Un soare acoperit de chiciură se degaja penibil din aburii dimineții. Luasem, fără convingere, urma unui ozelot. Cum se întîmplă deseori, sub blana somptuoasă mersul lui era lipsit de tinerețe și de grație. Deodată, Bob a văzut — avea pentru asta un ochi infailibil — un adorabil pui de focă venind dinspre Cours-la-Reine în întîmpinarea noastră. Fără să ne consultăm, atît de bine era pusă la punct tactica noastră, am efectuat manevre de încercuire care, printr-o îndemnatică schimbare a direcției de mers, trebuia să ne plaseze la distanța potrivită față de pradă. Micul animal nu era fricos. Avea părul foarte blond și chipul subțire al carnasierelor de oraș. Cînd, descoperindu-ne uneltirea, a surîs, i-am remarcat dinții ascuțiți și mi-a fost frică. Aveam dreptate. În aceeași seară, Bob a agățat pielea puului de focă pe umerașul din camera lui și apoi s-a lăsat devorat de această sălbăticiune blondă și lacomă care luni de zile n-a mai părăsit birlogul nostru. Sezonul pîndei se terminase, vînătorul era prins în capcană.

Aveam patruzeci de ani amîndoi laolaltă.

Acum eu singur am mai mult de patruzeci. Ce drum și ce diferență !

De fiecare dată cînd traversez Le Mans, mă gîndesc la Bob, exilat pentru totdeauna în cimitirul trist și curat unde l-a expediat o bombă

americană, la cîțiva ani după ultima noastră vî-nătoare. În ziua aceea n-avea nimic de făcut la Le Mans, doar trecea. Nici bomba nu avea nimic de făcut la Le Mans în ziua aceea. A căzut din întîmplare. O bombă, una singură. Pilotul o uitase, fără îndoială, în cutia ei. Dîndu-și seama de această neatenție în momentul cînd se întorcea acasă, s-a temut să nu treacă drept un aviator neglijent. „Vei copia de o sută de ori *nu trebuie să-mi aduc bombe acasă*“. S-a debarasat de ea, cu ipocrizie, la întîmplare. Spre marea nenorocire a lui Bob, care trecea pe acolo. N-am știut niciodată de ce se găsea la Le Mans, dar în debarada din timpul războiului, oamenii veneau și plecau fără motiv. Bomba a căzut la cîțiva metri de Bob, care n-a făcut decît un salt pînă la cimitirul unde își săvîrșește descompunerea între un fabricant de chiftele și un contramaistru la Manufactura de Tutunuri.

Eu mă jucam de-a soldatul în rezistența din Bretania, și acest aviator idiot m-a atins prin ricoșeu, amputîndu-mă de Bob. Lovitură dublă ! După trecerea amărăciunii, pentru că totul trece, am încercat să-mi grefez prieteni noi, ca să nu rămîn infirm. Am crezut deseori că operația reușea, dar, după un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, o criză de respingere a grefei mă lăsa din nou mutilat. Am făcut ce face toată lumea, trăiesc cu proteze amicale, care îți dau într-atît iluzia adevărului, încît te poți înșela tu însuși.

De douăzeci de ani, nu-mi mai place să traversez Le Mans. Pe deasupra, se pierde un timp nebun cu toate stopurile astea.

Fumez prea mult. Ora 11... Dacă nu dau peste o caravană de camioane grele, voi ajunge la Rennes la dejun, cum am prevăzut. Dincolo de o anumită vîrstă, amintirile îngreunează inima. Tot aplecîndu-ne asupra trecutului, ne acordăm nouă înșine o bunăvoință suspectă. Hélène îmi reproșează că-mi împodobesc — ea spune „machiez“ — tinerețea. Hélène e cu picioarele pe pămînt și nu numai cu picioarele, cînd e vorba de unele subiecte. Cultul tinereții o agasează. Proclamă că mitologia adolescenței conduce la ramolism. Am renunțat să-i mai explic. De altfel, nu explicăm nimic nimănui. Ne justificăm, cu mai multă sau mai puțină convingere. Mai ales Hélènei nu i se poate explica nimic. Zgomotul cuvintelor altuia rămîne confuz pentru ea, care caută mai puțin să înțeleagă, cît să facă să coincidă universul exterior cu propriile ei scheme. Orice interlocutor este un acuzat în germene. Hélène, eu pledez de ani de zile, dar tu nu achiți niciodată, nici pe mine, nici pe nimeni. Tu acorzi suspendarea sub beneficiul îndoielii. Procesul intentat altora n-are sfîrșit. Eu sînt doar mai puțin „un altul“ decît ceilalți, acuzat privilegiat, care îndeamnă la indulgență.

Aparatul de radio merge mai bine pe vreme umedă. I-am spus lui Mortreux că voi fi la el înainte de ora unu. O sută șaizeci de kilometri

în două ore, nu e nici o grabă. Îmi place Françoise Hardy și vocea ei catifelată, și alura de paj travestit, și „picioarele lungi de pui de căprioară“. Și acea îndărătnică mișcare a capului scandînd bătăile de inimă ale marionetelor ei care se iubesc, care nu se mai iubesc, care plîng, care se îmbrățișează, care pleacă și care se întorc. Ea nu seamănă cu pocitaniile care își încăluiesc cu o voce viscerală căldurile intime.

Aparatul de radio merge mai bine pe timp de ploaie. Umiditatea facilitează eliminarea paraziților de electricitate statică. Mă gîndesc la Aurélia, un pic din cauza lui Françoise Hardy și mai ales pentru că a plouat pe iarba cosită de curînd. Aversa a trecut foarte repede, acum se înseninează. Pajiștile aburesc de fiecare parte a drumului. Cînd nu sînt numai parfumuri, mirosurile ating colțurile cele mai secrete ale memoriei. Ele redau amintirilor prospețimea noului. Am uitat înfățișarea claselor mele de copil, culoarea pereților, locul catedrei învățătorului, materialul podelei, aproape totul în afară de mirosul de cretă de pe cîrpa de la tablă. Și izul inimitabil al penarului-sicriu din carton presat. Mă gîndesc la Aurélia. În parc fusese tăiat finul de septembrie. Pe marginea șanțurilor, ca și astăzi, clopoțelii sunau sfîrșitul vacanței. Tocmai plesnise un nor. Aversa călduță și scurtă ne alungase la adăpost într-o stîină părăsită. Soarele se întorcea, făcînd să se ridice din pămînt același miros viu ca acum. Cu 150 de kilometri la oră traversez întinderi ale reminiscențelor.

Fiecare cu iubirile ei. Grație ierbii umezite, iat-o pe Aurélia aceluia sfîrșit de vacanță, cu surîsul ei de pechinez și pistruii discreți. Cîmpul se îndrepta spre toamnă, se vedea bine. Noi intram în adolescență, fără s-o știm.

De acord, Hélène, toate astea sînt banale cînd le privești de la înălțimea celor patruzeci de ani masivi, bine așezați în confortabilul scaun-ciu-băr al unei mașini sport.

Aurélia spunea :

„Cînd începi școala ?“

Ritmul școlar impune copiilor rupturi pe care adulții nu le-ar suporta. Petrecem vacanța mare unul cu altul, într-o intimitate brutală și frățească. Apoi fiecare se întoarce la Paris, la Orléans, sau la Nantes, și trebuie să se mulțumească, pentru tot restul anului, cu bucățele de scrisori care încep cu „bătrîne“ și care relatează, amestecat, peripeții esențiale sau neînsemnate ale unor vieți deznodate arbitrar : „Mi-ar plăcea să-l cunoști pe prietenul meu Hervé... profesorul de geografie e un bou... a nins ieri, e formidabil... părinții mi-au cumpărat un pantalon golf în carouri... am învățat crawl... Sophie m-a pîrit iar... dacă ajung la panoul de onoare, tata e de acord cu bicicleta... Am citit pe ascuns *Fantomas*, dacă pot, ți-l trimit... îți voi scrie mai mult săptămîna viitoare... părinții sînt întorși pe dos din cauza impozitelor... vederea ta de la Hossegor era formidabilă... un băiat a murit de tifoidă... încep să-mi crească sinii... abia aștept

să ne întâlnim din nou la La Barre... nu pot să sufăr matematica... ți-a trebuit mult timp ca să-mi răspunzi... Am văzut un film teribil... pînă la urmă, Hervé nu e un prieten adevărat..."

Prin ce miracol iulie ne punea față în față, pe Aurélie și pe mine, fără ca antracul nemăsurat al anului școlar să fi instalat între noi cea mai mică distanță, fără ca sentimentele rudimentare ale copilăriei noastre comune să fi evoluat ? Înlănțuiam o vacanță cu alta, simțindu-ne bine în chip de camarazi, în acea stare de imponderabilitate care nu se mai regăsește odată trecut un anume prag, la adăpostul unui soi de complicitate, cu atît mai profundă cu cît se sprijină pe înțelegeri neformulate. Trei luni de prezență, nouă luni de absență ; prin ce sadism orb sînt condamnați copiii la aceste divorțuri ?

„Cînd începi școala ?“

Rochia de stambă de Vichy îi era udă. Părul îi atîrna pe umerii înguști.

„De ce te uiți la mine ? Ce ai ?“

Pînă acum, pînă la întrebarea asta, eram un prostănac mare, fără probleme. De ce mă uitam la ea ? Ce aveam ?

„N-am nimic. De ce crezi că mă uit la tine ? Proasto !“

Ne-am bătut ca de obicei, ca să rîdem, ca să ne încălzim. Dar eu nu prea aveam chef de rîs. Nici ea. O țineam atît de stîngaci, încît putea foarte bine să scape. Ne luptam cu mișcări încete, ciudat de atenți să nu ne desprindem unul de altul. Apoi am rămas nemișcați.

Știam jocul cu fetele de-a sărutarea și pipăitul chiloților, de la surorile prietenilor mei. Dar Aurélie nu era o fată. Ea era fratele meu, aghiotantul meu în expedițiile de șterpeleală, tovarășul de libertate, nu o fată, mai ales nu o fată.

Și iată că universul nostru era dat peste cap din pricina tulburării care ne imobiliza, răsturnați pe pămîntul bătătorit al stîinii, înlănțuiți și muți în acea mireasmă de fin cosit tîrziu care m-a ajuns din urmă, după atîția ani, pe această șosea lucitoare. De sute de ori terminasem la fel luptele strînse, corp la corp. Totdeauna ne ridicam fără nici o zgîrietură în suflet. Nici odată nu rămăsesem atît de mult timp înlănțuiți. Bucuria animalică a efortului se retrăgea din noi făcînd loc la ceva amenințător, care ne strivea. Aurélie îmi ocôlea privirea.

„Ești un prost. Nu pot să te sufăr.“

Dar nu lua inițiativa gestului care să ne elibereze. Eram ciudat de moleșiți. Și acel enorm zgomot al inimii care ne bătea în urechi ! Cred că tremuram. Știu că tremuram, nu de frică sau de frig, ci de surpriză. Pentru ruperea farmecului nefast ar fi fost nevoie de curajul sau măcar de puțina îndemînare pe care, mai tîrziu, am învățat-o în camera din Cartierul Latin unde urmam, împreună, studii de drept și de descoperire a lumii. Acest miros de iarbă umedă sub soare mă întoarce neabătut la momentul îndoielnic cînd, trădîndu-ne copilăria, am rămas legați, fără să îndrăznim nimic. În tumultul

acesta confuz, plutea un sentiment : rușinea. Sau poate indignarea. Săvîrșisem o mutație, rupsesem un pact. Nu puteam face altceva decît să ne refuzăm adeziunea la avatarul care ne consterna. Nici morala și nici pudoarea nu ne înghețau în această atitudine de oameni care zac. Epoca explorărilor reciproce trecuse de mult. Aurélia învățase de la mine particularitățile robinetului pe care îl au băieții, iar scăldatul nostru clandestin în iazul de la La Barre mă informase asupra aparențelor vizibile ale misterului feminin. Dar curiozitatea noastră se oprea la granițele farsei. Nu ne pregătisem cu nimic pentru această gravitate lipicioasă care ne ținea în cleiași. Nu făceam nimic interzis și totuși eram vinovați. Se terminase cu inocența. În adîncul sufletului, eram foarte nefericiți.

Știu că există amintiri ca luminile, care scînteiază cu atît mai tare cu cît sînt mai depărtate. La o distanță potrivită nu distingem o stea de un bec electric. Totuși sînt sigur că aceste minute ambigui de la stîină continuă să conteze în viața mea mai mult decît aș putea s-o spun. Nu le-am evocat niciodată, Aurélia și cu mine, nici măcar ca să zîmbim. Semn evident că le bănuiam importanța și fragilitatea. Nu mă îndoiesc că și ea și le amintește cîteodată, în brațele tînărului general — tînăr pentru un general — care mi-a răpit-o soldățește.

De fapt, nu m-aș fi gîndit la Aurélia fără acest miros stăruitor de verdeață rănită. Ea e fericită, se pare, cu militarul ei.

Buletinul de știri... Deci am un avans de cinci minute.

Deci o să fiu la timp la familia Mortreux. El îmi va juca încă o dată rolul umilului avocat de provincie care îl primește pe tenorul parizian. Soția lui va fi preparat un banchet ca de primă împărtășanie. — *Știi, bătrîne, cu ce s-a găsit.* Cum e departe de a fi prost, va aranja lucrurile în așa fel încît să mă facă să înțeleg că știe dosarul mai bine decît mine... *Și gustă-mi rachiul ăsta de prune, ba da, te asigur că avem tot timpul, președintele Cutare mi-a promis să nu citeze afacerea noastră. înainte de ora 16.* Cu cinci kilograme mai mult și trei copii mai puțin, Lucienne Mortreux ar fi încă draguță.

— *Sîntem în măsură să aducem cîteva precizări asupra sinuciderii producătorului Robert Alan.* De ieri, tot Parisul nu vorbește decît despre asta. Unii morți fac încasări. Voi fi intervievat, în calitate de veșnic adversar al lui. Prima dată cînd am pledat împotriva sa, era... E mult de atunci. Eram parte civilă într-o demențială poveste cu o coproducție. L-am costat scump. În seara procesului, m-a invitat la masă la Véfour. Ca să-mi spună că mă găsisse remarcabil. Nu era nici poză, nici provocare. Prin forța lucrurilor, îi cunoșteam situația și starea exactă a afacerilor. Pariasem că n-o va scoate la capăt. A rîs.

„Din ce s-o școt ? Nici o partidă nu e jucată înainte de ultima carte. Napoleon n-a fost niciodată mai aproape de a domni asupra Europei ca în dimineața de la Waterloo. Din faliment în

faliment, voi zbura pînă în înaltul turnurilor de la Notre-Dame, de unde se deschide o vedere foarte frumoasă spre Tour d'Argent."

M-am stăpînit să nu răspund că, în acest joc, zborul vulturului seamănă numaidecît cu cel al fazanului. Îmi era simpatică nepăsarea lui de cuceritor. În spatele fațadei de actor în scenă, se ghicea o foarte vie dorință de căldură ome-nească.

„Dacă ar fi posibil, v-aș lua ca avocat. Să nu ne mai gîndim la asta. Rămîneți adversarul meu preferat, dar să știți că nu voi socoti niciodată drept un eșec grav pierderea milioanei altora și a propriei mele cămăși. Dacă mă prăbușesc într-o zi, se va întîmpla din motive serioase."

Nu mă puteam abține să întreb care. A surîs. Nu era zîmbetul „irezistibil" cu care îi convin-gea pe marii rechini internaționali să pună la bătaie grupuri de uzine în *Ali-Baba contra Cleopatrei*, ci un zîmbet abia schițat, pudic ca o scuză.

„Știi dragul meu, centrul de greutate al oa-menilor ușuratici este foarte imprevizibil."

— *Robert Alan, care trebuia să facă față unor nenumărate dificultăți financiare, s-a omorît cu un glonte în inimă la ușa unei starlete care toc-mai pusese capăt legăturii dintre ei. Se crede că...*

Deci inima era centrul de greutate al acestui dansator pe sîrmă. Atîtea brațe îi erau întinse, atîtea paturi fără probleme ! Și toate astea ca să sfîrșească la ușa închisă a unei fete despre care

oricine se va întreba : „Ce avea mai mult decît altele ?" Evident, nimic mai mult, decît că în-carna, numai ea și numai pentru el, într-o lume goală, unicul eșec insuportabil. E un mod de a-ți salva sufletul. La întoarcere, trebuie să mă pre-gătesc pentru o controversă furioasă cu Hélène care, cu picioarele bine înfipite pe pămînt, va re-duce această sinucidere la expresia ei cea mai simplă. Sărmanul Alan va petrece postum un sfert de oră neplăcut. Nu sînt prea emoționat de adolescenții care „se distrug". Ei nu mai fac parte din familia mea. Dar demersul unui om de o vîrstă cu mine care își alege mai degrabă o ușă de ieșire decît o linie moartă mă fasci-nează într-o măsură pe care nici nu mi-o pot imagina. Cunosc vreo cîțiva care au făcut gestul și pe care moartea i-a refuzat. Mi se par mar-cați pentru totdeauna de o pecete invizibilă. Do-resc ca unul dintre ei să aibă curajul, sau nu-mai posibilitatea, să-mi comunice cît de puțin din starea lui de spirit în secunda luării hotă-ririi. Să fie cu adevărat o alegere, sau concluzia unei oboseli iremediabile ? Omul decide să moară, sau îi e suficient să admită ideea ime-diată ? Fără îndoială, conștiința realității pla-nează foarte sus deasupra contingențelor. Cînd sufletul s-a resemnat cu noțiunea vertiginoasă și atrăgătoare a neantului, e de ajuns să dobori animalul. Dar oare exact în această clipă omul se privește, cel puțin mental, într-o oglindă ? Face un pas înapoi ca să-și spună adio ? La toți cei salvați de la sinucidere dănuie fatalmente o zonă moartă. Renașterea nu se face în bloc.

De partea cealaltă a graniței lăsăm o parte din noi, dar care ? Robert Alan nu și-a greșit ținta. Această moarte îi convine mai mult decât un cancer la plămâni. Fumez prea mult. Totdeauna fumez prea mult în mașină. Președinților de Cameră nu le place să le tușești în nas. Mortreux va găsi ocazia să spună, înainte de sfârșitul aperitivului : — *Eu, bătrîne, acum zece ani, când m-am trezit într-o dimineață, mi-am spus : băiete, n-o duci prea bine, tușești ; și pac, am hotărît să mă opresc dintr-odată. — Te-ai ajutat cu alunele, va spune Lucienne Mortreux. — E adevărat, alunele ajută, dar mai întâi e o chestiune de voință. Acum, poți să-mi viți un pachet de țigări sub nas, mă lasă rece, chiar și havanele... — Și cu toate astea, Paul adora havanele, va spune Lucienne Mortreux, nu-i așa, Paul, adori havanele...*

Vor privi unul la altul cu mândria retrospectivă a doi foști combatanți. Dacă dialogul riscă să lincezească, voi continua : — *E foarte ușor să te lași de fumat, am făcut-o de cel puțin douăzeci de ori. Vor râde la această glumă, veche ca și tutunul, pentru că au convenit între ei că sînt foarte spiritual.*

— *Serios, va spune Mortreux, e o chestiune de voință.*

E cuvîntul său favorit. Își clădește viața pe exercitarea răbdătoare a voințelor minore, ceea ce nu-i lasă deloc timp să aibă caracter.

Cu puțin curaj, m-aș întoarce la Paris astă-seară. Vom termina de pledat către ora cinci

sau șase. Dar nu mă voi întoarce la Paris astă-seară. Orice pretext va fi nimerit ca să trag de timp pînă cînd cineva o să spună : *E cam tîrziu ca să te întorci la Paris astă-seară.* Mă voi uita la ceas cu un aer de îndoială, înainte de a trage concluzia că efectiv este puțin cam tîrziu. Îi voi telefona Hélènei care, știind prea bine gustul meu pentru tot felul de dezrădăcinări, mă va sfătui matern să-mi petrec noaptea la Rennes, convinsă că-mi voi satisface viciul plimbărilor nocturne și solitare. E adevărat că mă încîntă să fiu singur într-un oraș străin, Rennes sau Calcutta, n-are importanță, pentru plăcerea unică — și mai mult decât o plăcere — de a ști că nu mă conduce nici o necesitate, că mă ia în primire împlinirea, că imprevizibilul se găsește după colțul fiecărei clipe, nu aventura ci imprevizibilul, neprevăzutul, admirabila disponibilitate pe care viața de zi cu zi o reduce la o rație minimală. Dar nu voi fi disponibil în seara asta și bănuiesc chiar că după un western, o varză acră, un roman polițist și un somnifer îmi voi oferi luxul să mă gîndesc că la urma urmei ar fi fost mai bine să mă întorc la Paris. Pun cu ipocrizie pe seama noctambulismului o vulgară dorință de singurătate temporară. În fapt, sînt mai puțin ipocrit cît nehotărît. Și mai puțin nehotărît cît împărțit între două certitudini contradictorii. Nu pot să mă îndepărtez de Hélène fără să mă poticnesc în golul pe care îl lasă absența ei, dar în același timp suport uneori cu

greu asperitățile ei, felul ei dur de a gândi care te uzează fără odihnă și, din cauza umilirilor mărunte, te lasă cu cicatrice în inimă. Ar trebui să am o explicație cu ea. Ezit din lașitate, din tandrețe, pentru că ea e o brută aspră, dar necrezut de fragilă și vulnerabilă în manifestări și fiindcă amărăciunea aduce în violetul ochilor ei o paloare pe care n-o suport.

Toate astea sînt destul de clasice și cu atît mai insolubile. Dacă în ecuațiile personale n-ar exista decît două necunoscute, calculele ar fi, fără îndoială, mai simple. Aș vrea să am, ca animalele, instinctul necesităților, totul ar deveni evident și ușor, în loc să oscilez între nerăbdarea dorințelor superficiale și căutarea confuză a nevoilor profunde.

Aș avea chef de un pahar cu bere. La familia Mortreux nu va fi bere. Dar pînă la Rennes, bistrourile nu-mi oferă decît o pișoarcă înghețată. Cel mai neînsemnat bar din Ostenda sau Londra știe să ofere o halbă potrivit de rece. Cînd mă voi duce să pledez la Londra, luna viitoare... Nu-mi mai iubesc meseria, o suport. Dealtfel, toate derivatele de la avocat sînt peiorative : avocățel, chichiță avocățască etc. O iubesc pe Hélène, dar și pe ea o suport. Totuși le-am ales, pe Hélène și meseria. Să alegi, e ușor de spus. Îți alegi viața cum îți alegi mașina, dar pînă la urmă ele sînt fundamental asemănătoare, opțiunea nu se face decît în privința detaliilor.

Delectarea morocănoasă e pîinea zilnică a insomniei și a singurătăților rutiere. Am pe miini pete care în curînd nu vor mai putea trece drept pistrui. Și dacă m-aș întoarce la Paris astăseară ?

Fumez prea mult.

Am un chef nebun de un pahar cu bere.

Ce timpit...

Automobilul MG 1100 abordează cu 140 la oră virajul larg, în locul numit La Providence. Profilul șoselei îngăduie această viteză. Curba e înălțată normal, vizibilitatea suficientă. Liniile galbene întrerupte care delimitează cele trei fire de circulație se împreunează la intrarea în cotitură și se contopesc într-o singură bandă continuă, care interzice depășirile. MG-ul va angaja virajul la dreapta. Va fi deci suficient ca șoferul să se strângă spre partea coborită a drumului, lărgind ușor traiectoria dacă simte că mașina suferă prea puternic efectul inerției care tinde să o devieze la stînga, către exterior. Solul e încă umed după ultima aversă, din loc în loc s-au format băltoace în ușoarele denivelări ale șoselei. Dar nici un indicator nu anunță riscuri de derapaj. Această porțiune a Drumului național 13 este lipsită de primejdii. Șoferul tocmai schițează gestul de a-și aprinde o țigară, apoi îl întrerupe ca să rămînă cu ambele mîini pe volan. Radioul difuzează un cîntec vechi al lui Charles Trenet, *Să revezi Parisul*. Soarele, revenit, încălzește o natură în care încep să domine tonurile roșcate. Drumul pare liber în ambele sensuri. De fapt, la celălalt capăt al curbei,

un camion cu pește proaspăt, venind de la Saint-Brieuc, abordează și el virajul La Providence, dar conducătorul MG-ului nu poate încă să-l vadă. Reia, fluierînd, refrenul din *Să revezi Parisul*. E un bărbat de patruzeci și cinci de ani, despre care deocamdată nu se poate spune că pare „încă” tînăr. Chipul lui, care păstrează cel mai auriu bronz de vacanță, e clădit fără dulceații. Pe frunte, imperceptibil, rădăcina părului închis, tăiat scurt, se rărește. Gura e dreaptă și netă. La colțul ochilor, linia ridurilor evocă mai curînd surîsul decît reflecția. Corpul-i se simte la largul lui în cabină, atert din instinct, dar degajat datorită celui soi de nonșalanță pe care ți-o dă obișnuința îndelungată a acelorași gesturi... Mîinile așezate ferm pe volan transmit prin reflexe automate impulsurile necesare pentru a menține mașina cît mai aproape de curba ideală. *Să revezi Parisul, puțin... la, la, la, la...* Șoferul zîmbește, pentru că fredonează fals... Zîmbetul îi rămîne agățat de buze. Vîntul care suieră în deflector aduce căldura suspectă a unei furtuni îndepărtate. Cîmpul miroase frumos. La această viteză, cei aproape două sute de metri ai virajului vor fi înghițiți în intervalul unei clipe. Șoferul n-are timp să-și șteargă zîmbetul cînd murmură :

— Ce timpit...

La două treimi din viraj, o șosea secundară taie Drumul național 13. Un panou STOP impune celor care o folosesc să se oprească înainte

de intersecția periculoasă. O camionetă pentru animale își imobilizează încărcătura de porci la marginea Naționalei. În stînga ei, MG-ul care se deplasează repede, dar e încă departe. În dreapta, venind din celălalt sens, camionul cu pește proaspăt, mai aproape, dar care își tirăște cele douăzeci de tone, după ce a escaladat în viteză a doua o pantă de șapte la sută. Șoferul camionetei cu porci hotărăște că are timp să traverseze. Intră într-*a-ntîia* și demarează. E momentul cînd șoferul M.G.-ului spune :

— Ce timpit !

Mecanismele creierului au înregistrat și au făcut deducții într-un răstimp infinitesimal. Nimic dramatic în datele problemei. Camioneta are *aproape* timp să traverseze. Ea se găsește la mai mult de o sută de metri de MG, dar, cu 140 km la oră, acesta se apropie de ea cu aproape patruzeci de metri în fiecare secundă. Marja de securitate este redusă, acel „aproape” — discutabil. Totuși conducătorul MG-ului știe că nu este obligat, în mod imperativ, să frîneze. Îi e de ajuns să ridice piciorul de pe accelerație, simpla încetinire va limita riscurile unei încrucișări prea strînse. Inconștientul lui a și înregistrat înlănțuirea de gesturi care urmează : să lase viteza să scadă la 100 sau 110, să treacă într-*a treia* în dreptul camionetei, să claxoneze de cîteva ori sub formă de înjurături. Atîta tot. Ridică piciorul de pe accelerație.

Exact în această clipă, șoferul camionetei își dă seama de relativa lui imprudență. Mai pre-

cis, își reevaluează aprecierea asupra complexului distanță-timp. Ca de obicei, gîndește încet și rutinier. Nevoia de a acționa repede îl împinge în două direcții contradictorii, și una și alta impregnate de un început de panică. Mai întîi caută să se oprească, apoi, realizînd nerozia evidentă a acestei soluții, strivește acceleratorul ca să degajeze cît mai repede Drumul național. Ca o consecință logică, camioneta, greu încărcată, încearcă un fel de salt și motorul se oprește..

Șoferul camionului cu pește, care vede camioneta oprindu-se scurt la jumătatea Drumului național și lăsînd liberă calea pe care înaintează el, se gîndește mai întîi că șoferul respectă prioritatea și îi cedează trecerea înainte de a se înscrie în spatele lui. Dar, aproape simultan, de la înălțimea cabinei, descoperă MG-ul care se năpustește în întîmpinarea obstacolului și căruia întreaga porțiune de drum utilizabil, partea dreaptă a șoselei, îi este barată. Instinctul îi poruncește să frîneze ca să dea automobilului șansa de a coti la stînga pentru a trece pe sub nasul camionetei, după care să se întoarcă iar spre dreapta. Frînează energic, dar inerția celor douăzeci de tone nu-i permite să încetinească decît puțin cîte puțin. Apasă pe claxon ca să-i prevină pe ceilalți de pericolul de care aceștia se pare că nu sînt avertizați.

În camionetă, negustorul de porci a zis „drace !” cînd s-a înțepenit de-a curmezișul Na-

ționalei. Camionul care vine din dreapta nu-l îngrijorează prea mult, pentru că acesta are loc să treacă. Dar automobilul... Trage febril demarorul. Motorul, înecat, mai întâi tușește, apoi pornește în trei cilindri. Oricum, e prea târziu. Nu mai poate elibera drumul, pentru că *nu mai are timp să treacă pe dinaintea camionului*. O frică brutală îl îngheață la volan, paralizat, cu trupul și sufletul încremenite în așteptare.

Toate aceste acțiuni s-au desfășurat într-un timp foarte scurt. Când camioneta s-a imobilizat în fața lui, conducătorul MG-ului a început să încetinească de aproape două secunde. Din reflex, și-a deplasat în direcția pedalei de frână piciorul drept, care tocmai părăsise acceleratorul. Formularea mentală a pericolului imediat precede net reacțiile fizice. Într-o inapreciabilă fracțiune de timp, datele problemei se ordonează. Mașina merge încă foarte repede — 120 sau 130 — și se găsește cam la șaiszeci de metri de obstacol. Șoferul pune o frână brutală, căreia două elemente îi contracarează eficacitatea. Pe de o parte, MG-ul nu urmează o linie dreaptă, pentru că și-a început virajul. Pe de altă parte, cum se întâmplă deseori la mașinile cu tracțiunea pe față, cauciucurile nu sînt uzate în mod egal. Roata din dreapta, frînînd ceva mai puternic decît cealaltă, și în funcție și de brutalitatea solicitării, acționează în același sens cu forța de inerție care tinde să devieze mașina către exteriorul virajului. MG-ul intră într-un derapaj foarte accentuat, al cărui sfîrșit ar fi o

întoarcere de 180 de grade, dacă șoferul n-ar reacționa într-o zecime de secundă. Reflexul condiționat acționează convenabil. Șoferul sucește volanul într-o zecime de secundă. Mașina revine la linia dreaptă, dar s-a depărtat sensibil de curba virajului și rulează acum la mică distanță de frontiera galbenă care marchează mijlocul drumului. La primul semn de derapaj, șoferul a eliberat pedala de frînă și a accelerat ușor ca să ajute redresarea, apoi, după această ultimă manevră, frînează din nou, pînă la capăt, dar compensînd dinainte, cu volanul, derapajul care vine. Viteza scade la o sută, dar camioneta e acum la mai puțin de patruzeci de metri. Pe un sol încă umed, cu asemenea alură, nu te poți opri în patruzeci de metri.

Spiritul șoferului examinează toate astea, le calculează și le traduce imediat în acțiuni. Unele organizații mentale sînt astfel făcute, încît descărcarea de adrenalină provocată de frică nu ajunge la centrul nervoși decît cu o întîrziere însemnată față de perceperea evenimentului care a provocat-o. Ceea ce numim sînge rece nu e altceva decît acest decalaj. Eroii se prăbușesc după acțiune. Conducătorul mașinii clasează în mod obiectiv datele problemei, fără să fie tulburat de imaginarea consecințelor ei. Departe de a fi micșorate de considerații străine clipei imediate, facultățile lui sînt, dimpotrivă, exacerbate din pricina urgenței. Dimensiunile obișnuite ale timpului se lărgesc excesiv. În circumstanțe normale, i-ar fi trebuit un timp înde-

lungat ca să constate și să definească acest complex ansamblu de elemente. Acum, din contra, totul se înscrie instantaneu în conștiința lui. Omul remarcă, chiar, un mare număr de detalii fără un rol esențial, ca și cum aceste clipe nu i-ar fi în chip dramatic numărate pentru a face față unei situații periculoase. Asemenea unui obiectiv care vede în totalitate și pentru totdeauna un peisaj într-o 1/200 de secundă, șoferul înregistrează mulțimea de imagini așezate în câmpul său vizual. El notează, de exemplu, că mașina pentru animale, de culoare verde, e murdară de noroi, că o fermă, pe un câmp din dreapta, are în fața porții trandafiri cățărători, că, mai departe, un mînz se tăvălește în iarbă, că un nor are formă de submarin, că un copil minuscul galopează de-a lungul unui boschet. Vede și gîndește cu o viteză nebună.

Un lucru e clar : nu se va opri înainte de a ajunge la camionetă. Judecata îi sugerează să depășească linia galbenă și să devieze pe stînga drumului, ca să treacă prin fața obstacolului. Încetează să frîneze și cotește la stînga. Mișcarea este în curs de desfășurare, cînd aude claxonul camionului cu pește. Apoi, pe măsură ce-și desfășoară manevra, descoperă perspectiva curbei pe care i-o ascundea pînă atunci camioneta și, în sfîrșit, vede camionul greu care îi vine în întîmpinare.

Un lucru e clar : nu se va opri înainte de a ajunge la camionetă, dar poate are timp s-o depășească prin stînga și apoi să revină spre

dreapta ca să lase cale liberă camionului. E vizibil că acesta frînează cît poate, ca să-i ușureze manevra. Și totuși se apropie încă prea repede. Mai mult, MG-ul a frînat și el. La o sută patruzeci, clenciul rămînea posibil. Acum e prea tîrziu.

Două lucruri sînt clare : MG-ul nu se va opri înainte de a ajunge la camionetă și nu va trece prin fața camionului. Clenciul se închide și devine un impas.

Numai douăzeci de metri, zece metri... Circuitele mentale ale șoferului funcționează cu viteză luminii. Între un obstacol imobil și un pericol care vine din sens opus, trebuie să aleagă primul risc, cel mai mic. Cu atît mai mult cu cît există poate și o a treia soluție : să declanșeze cu frîna un derapaj controlat pe dreapta și, fie ce-o fi, să încerce să angajeze mașina pe drumul secundar de unde a apărut camioneta pentru animale.

Frîna bruscă, viraj la dreapta. La nouăzeci de kilometri la oră, partea din spate a MG-ului începe să derapeze. Pe un drum uscat, mașina s-ar răsturna, dar umiditatea solului îi permite să rămînă pe cele patru roți în timp ce lunecă de-a curmezișul către camionetă. E cît pe-acî să treacă. Partea dinainte se freacă ușor de obstacol, dar spatele îl lovește tangențial. Șocul nu e prea puternic. Șoferul MG-ului vede fulgerător înaintea lui fața roșie, îngrozită, încrămenită a șoferului camionetei.

E prea de tot. Dreptatea e de partea mea. Merg repede, dar pe ur. drum unde se poate merge repede. Acum un minut, nici măcar un minut, nimeni n-ar fi pretins că mergeam prea repede. Iată cum se întâmplă accidentele, din vina unor idioți care nu știu să conducă. Ne mai mirăm de numărul de morți de pe șosele, când uite cum un negustor de porci se oprește, fără să clipească, pe un drum național ! Aș da mult să înțeleg ce-i trece prin cap. Sau e beat turtă — totuși nu la ora unsprezece dimineața —, sau e nebun. Oamenii sînt extraordinari. Ar fi trebuit să încetinesc la intrarea în curbă. Dar dacă nu te mai poți încrede în trecurile cu prioritate, mai bine renunți la mașină. Și celălalt, cu camionul, care claxonează ca și cum nu l-aș vedea. Ar face mai bine să frîneze. Nici el nu putea să prevadă. Mă întreb cine și-ar fi imaginat că un negustor de porci va veni să se instaleze de-a curmezișul. Dacă ar trebui să te gîndești la lucrurile astea, ai avea nevoie de-o zi întreagă ca să mergi de la Paris la Rennes. Dacă nu frînam, aș mai fi avut o șansă să trec pe dinaintea camionului. Dar pe de altă parte, dacă frînam mai devreme, mă opream ! Dreptatea e de partea mea — dar sînt prins în capcană. Tocmai mergeam puțin cam prea repede, și camioneta era puțin cam prea de-a curmezișul, iar camionul puțin prea aproape, drumul puțin cam prea strîmt. Și mai ducă-se dracului ! Nu e decît o probabilitate la un milion ca totul să iasă atît de prost, doar una la un miliard, și

pocinogul cade totdeauna pe capul unui tip care n-are să-și reproșeze nimic, care merge repede, de acord, dar fără exces. Se va găsi un tribunal care să considere că răspunderile sînt împărțite, pentru că trebuie să rămîi stăpîn pe mașina ta. Legea e prost întocmită. Nu poți fi stăpîn pe imprevizibil. Știu că totul se pune în discuție. Asta începe să mă apese în meseria mea. Dacă l-aș apăra pe acest negustor de porci, aș găsi argumente. Totdeauna se găsesc. Dialectica e obositoare cu timpul.

Există cu siguranță o soluție. Dacă s-ar încredința unui calculator electronic datele acestei probleme, el ar rezolva-o. Cu siguranță ! Eu ezit, fiindcă toate lucrurile se petrec prea repede pentru mine. Spațiul și timpul se modifică reciproc într-o alură dementă. Dacă aș avea timp să mă gîndesc... Nimeni nu e în stare să facă o alegere rațională în aceste condiții. Totuși eu trebuie să hotărâsc, altfel... Negustorul ăsta de porci are o adevărată figură de troglodit... Niște vine ca odgoanele, ochi violeți, gura deschisă... În curînd o să vedem cine o să ridă la procentul de alcool în sînge ! Crapă de spaimă.

Deodată, și eu la fel...

După ce a lovit camioneta cu partea dinapoi, MG-ul se găsește din nou cu fața în direcția inițială, pierzînd astfel orice posibilitate de a se angaja pe drumul secundar. Viteza i-a scăzut între 80 și 70 km/h. Derapajul lateral l-a împins pe fișia neasfaltată din dreapta Naționalei. La

șoc, roata stîngă din spate a fost abia atinsă, dar mașina merge acum pe iarba cosită și umedă, unde aderența e aproape nulă. Șoferul camionului, care exact în această clipă se încrucișează cu cele două vehicule, crede că au scăpat cu bine în ultima clipă și-și îndreaptă privirea înainte, fără să se mai preocupe de scena pe care o lasă în urma lui.

Reflexele conducătorului MG-ului sînt slăbite de o frică năvalnică, și el întîrzie să sucească volanul spre stînga, fapt care ar readuce mașina pe șosea. Fișia neasfaltată e străbătută, la intervale regulate, de șanțuri trasate perpendicular cu drumul și destinate să grăbească scurgerea apelor din precipitații. MG-ul trece fără urmări peste primul șanț, dar săritura următoare îl dezechilibrează pe șofer. Aceasta se agață instinctiv de volan, astfel încît mașina abordează cu roțile ușor cotite șanțul al doilea. Intrînd în această brazdă cam de douăzeci de centimetri adîncime, cele două roți din față își termină cu o brutalitate nemaipomenită mișcarea ce tinde să le deplasează de-a lungul șanțului, se blochează în unghiul maxim de viraj, și fuzeea din dreapta se rupe net la nivelul axei. Smuls de pe locul lui, șoferul se pomenește proiectat către scaunul vecin. Ar fi fost aruncat cu totul, dacă picioarele nu-i erau oprite de schimbătorul de viteze. Partea superioară a corpului lunecă oblic către locul din dreapta, și spatele craniului, la nivelul occipitalului, lovește lonjeronul care se-

pară cele două geamuri. Șocul e destul de puternic ca să-i provoace o scurtă amețeală. Șoferul a dat drumul volanului. De acum încolo, mașina e abandonată, fără control, în voia legilor inerției.

Cu roțile din față blocate în șanț, MG-ul pornește într-o fulgerătoare întoarcere cu o sută optzeci de grade, pînă ce roata dreaptă din spate se angajează, la rîndul ei, în brazda strîmtă. Ajungînd astfel, într-o fracțiune de secundă, perpendicular pe traiectoria ei (și avînd baza imobilizată ca de o capcană), mașina se răstoarnă într-un tonou inevitabil. Viteza o face să planeze în așa fel, încît flancul e abia atins. Recade greoi pe acoperiș. Moliciunea relativă a solului acoperit cu iarbă împiedică zdrobirea, dar caroseria suferă deformări importante. Lonjeroanele care asigură rigiditatea acoperișului se încovoae. Parbrizul și geamul din spate sar în bucăți. În schimb geamurile laterale, mai mult sau mai puțin coborîte, suportă curbarea părții de sus a portierelor! Motorul, care s-a ambalat în momentul ruperii fuzeii din față, revine la ralanti. Roata stîngă, intactă, ambreiată în continuare, se învîrtește în gol. Charles Trenet cîntă imperturbabil *Să revezi Parisul*. Punctul de sudură care unește, pe partea dreaptă, nervura longitudinală a acoperișului cu cadrul parbrizului, se rupe și, din cauza efortului la care e supus prin tasare, îndreaptă spre interior o lamă de tablă ascuțită de lungimea unui cuțit de bu-

cătărie. MG-ul cade din nou pe acoperiș, își continuă tonoul și se răstoarnă pe flancul stîng.

Cînd mașina a basculat, șoferul, inert, culcat de-a latul peste ambele scaune, a fost violent antrenat de propria sa greutate înspre locul pasagerului. Răsturnarea MG-ului pe partea dreaptă accentuează această solicitare. Dar dacă piciorul stîng al șoferului este liber, celălalt este astfel prins, încît gamba s-a înțepenit între pedala de accelerație și cea de frînă, iar pulpa se află în echilibru instabil pe schimbătorul de viteze. Mușchii superficiali ai gambei se contractă pentru a rezista strivirii. Tensiunea devine mai puternică și peroneul se rupe. Apoi MG-ul recade pe acoperiș. În această mișcare, piciorul fracturat se degajează. Nimic nu mai împiedică proiectarea șoferului către plafon peste tablele care se deformează. Poziția oblică îl face să se precipite cu capul înainte, iar masa corpului îi împinge gîtul îndoit. A treia și a patra vertebră cervicală se răsucesc, lezînd măduva. Cînd mașina se întoarce pe flancul stîng, șoferul însoțește mișcarea, dar e harponat, la înălțimea omoplaților, de lama de tablă smulsă din acoperiș. Ascuțișul își deschide drum printre oase pînă la virful plămînului pe care îl sfișie. Apoi, urmînd deplasarea transversală a corpului care lunecă, ascuțișul iese, și dinții de fierăstrău ai așchiei de fier taie carnea spatelui de la un umăr la celălalt. În același timp, brațul drept, aruncat în exteriorul cabinei prin parbrizul spart și atîr-

nînd pe lingă caroserie, este ciopîrțit cînd mașina se abate pe flancul stîng.

La sfîrșitul tonoului, MG-ul recade pe cele trei roți aproape intacte și, din întîmplare, cu partea dinainte îndreptată în sensul traiectoriei. În cursa ei haotică, mașina s-a îndepărtat de camionetă cu vreo douăzeci de metri. Axul și transmisiile distruse ale roții drepte din față (aceasta se învîrtește ca un cerc, departe pe drum) brăzdează solul fișiei neasfaltate, antrenînd MG-ul într-o nouă întoarcere cu o sută optzeci de grade. Aceasta nu are timp să se sfîrșească. Deviată spre dreapta, mașina alunecă pe rambleul care, pe deasupra șanțului, se deschide către o livadă. MG-ul face țandări bariera. O stînghie de lemn tare, înfundată în interiorul cabinei după ce a sfărîmat portiera stîngă, este dusă de mașina dementă. Livada e plantată cu meri grupați ca pe o tablă de șah. Printr-un miracol inutil, MG-ul îi evită pe primii doi și îl lovește din plin pe următorul. Toată tăblăria din față se zdrobește. Șasiul rezistă în parte, dar motorul, smuls din silent-bloc-uri, puntea și cutia de viteze, dezghicocate și ele, pătrund pînă în interior. Benzina curge peste cilindrii fierbinți, prin țevile desfăcute, se evaporă și se aprinde. Radioul se oprește pe o notă. Mașina începe să sfîrșie.

Cînd traversa barierei de la livadă desfîndă portiera, îl atinge pe șofer în creștetul capului pe care îl scalpează fără să ajungă la oase. În

momentul șocului produs de pom, trupul dezarticulat este proiectat prin deschiderea căscată a parbrizului, care îl sfișie. Capul atinge ușor crengile de jos ale mărului, se rostogolește pe solul în pantă și nu se oprește decît departe de mașina în flăcări.

Nu s-au scurs nici zece secunde din clipa cînd, sub soarele umed, MG-ul, rulînd cu o sută patruzeci la oră, a intrat în virajul larg din locul numit La Providence.

Costumul mi s-a dus dracului, cu siguranță, e imposibil să stopezi mohairul fără să se cunoască. Ar fi trebuit să iau la drum o haină sport. Hélène are să fie furioasă, îi plăcea costumul ăsta. Nu sufăr. N-am leșinat, fiindcă pot să gîndesc. Deci ar trebui să sufăr și nu sufăr. N-am leșinat, fiindcă revăd foarte precis virajul la dreapta, intersecția, revăd camioneta pentru vite care mi-a ieșit în față... Ce s-o fi întîmplat cu bruta aceea ? Dacă nu sînt leșinat, nimic nu mă împiedică să deschid ochii. Trebuie să fiu pocnit bine ! Nu-mi amintesc ce am de făcut ca să deschid ochii. De obicei nu se face nimic, te gîndești numai „vreau să deschid ochii“ și ochii se deschid. În întineric ai tendința să-ți ieși din minți. Totuși știu că n-am nimic la ochi, nu mă dor. Dacă eram orb, o simțeam. Un drum național, unul departamental, un STOP, ce-i trebuia mai mult idiotului ăstuia ? Iese de pe un drum secundar într-o trecere cu prioritate, în sfîrșit,

un STOP se vede, n-are nici o umbră de scuză. O să aranjez să i se suspende permisul pentru o bucată de timp. Bineînțeles, e asigurat la o nenorocită de societate sindicală de ajutor reciproc a nu știu cui și voi aștepta doi ani rambursarea facturii de la garaj. Mașina trebuie să fie într-un hal ! Poate chiar ireparabilă.

Înainte de a deschide ochii, trebuie să recuperez. Sînt K.O. Mă simt formidabil de fragil. Aud încă zgomotul accidentului. Dealtfel nu e un zgomot, ci un acord de strivituri, de sfișieri, vibrații, rezonanțe, spargerii, îndoitori, un acord foarte complex.

Îi voi telefona lui Mortreux. Mutra Lucienne-ei, cu fazanii ei care o să-i rămînă pe cap. S-a deschis vînătoarea, cu siguranță Mortreux a împușcat fazani duminică. Fazani cu varză și păstrăvi în aspic, ca de obicei. Ar putea ține păstrăvii la rece, dar fazanii ? Sărmana Lucienne ! Îi voi telefona lui Mortreux să ceară o amîinare cu opt zile a procesului. Caz de forță majoră. Îi voi scrie președintelui cîteva cuvinte de scuză.

Mi-a fost frică. Nu sufăr, dar fără îndoială sînt plin de contuzii și de zgîrieturi. Mîine mă va dura peste tot, așa se întîmplă. Sînt epuizat ca după un efort îndelung. Trebuie să mă odihnesc înainte de a deschide ochii.

Dacă n-aș fi atins spatele camionetei cu vite, cred că aș fi putut redresa la timp ca să evit copacul. După ce a avut loc, orice accident pare

ridicol de întimplător, lipsit de necesitate și ușor evitabil. Cu o aproximație de 2—3 secunde, treceam fără măcar să-mi imaginez că am fost la un pas de catastrofă. Aș fi mers liniștit spre Rennes. Costumul și MG-ul mi-ar fi fost intacte. Aș fi mâncat fazan la Mortreux. Aceste trei secunde le-am pierdut undeva. În centru la Le Mans am ezitat la un semafor pe galben. Dacă acceleram în loc să frînez, aș fi cîștigat timpul de oprire la stop : cincisprezece sau douăzeci de secunde. Nu, e prea mult, asta modifică complet datele problemei. Totul s-a jucat în două secunde. Aș vrea să știu care.

Am văzut venind către mine copacul ăsta, dar n-aș fi în stare să-l identific. Măr ? Stejar ? Platan ? Nu, nu platan. Tei ? Dacă în chiar clipa asta ar trebui să depun mărturie cu privire la propriul meu accident, n-aș putea să numesc copacul de care m-am strivit. L-am definit nu ca pe o anume specie de arbore, ci ca obstacol. Era teribil, vreau să spun teribil de imobil și compact. Aș fi putut să mă omor. Mi-am și spus că o să mă omor. M-am gîndit : să mă omor „prostește“. MG-ul e o mașină bună. A răspuns la comenzi pînă în ultima clipă. N-am comis erori de conducere.

Pămîntul miroase frumos a iarbă umedă. Cu ochii închiși, se respiră mai bine. E mirosul de fîn proaspăt din ziua aceea, lîngă Aurélia, și o savoare de mere căzute, puțin prea coapte. Fără îndoială, era un măr. Simt un fel de mulțumire,

dar știu că nu va dura. Iarba, merele și acest alt miros... trebuie să fie lîngă mine, foarte aproape, o tufă cu flori din acelea ai căror clopoței atîrnă spre pămînt. Hélène mi-ar spune numele lor. Eu le zic căldărușe, din cauza poemului, dar desigur mă înșel, totdeauna mă înșel în privința numelor de flori.

Simt, într-adevăr, o oboeală fantastică. Plutesc și totuși sînt foarte greu. Nu-mi vine să-mi schimb poziția. Cu toate astea mi-ar plăcea să-mi mișc obrazul stîng care se reazemă de o tijă ascuțită. Mă voi mișca îndată ce îmi voi fi recăpătat puterile.

Niște mașini frînează brutal pe șosea. Oamenii adoră să privească accidente.

Aud pași grăbiți care se apropie cu încetinitorul, ca în secvențele filmate cu teleobiectivul, în care vedem cai galopînd fără să înainteze și dînd iluzia că fac eforturi stînd pe loc. Din secunda cînd mi-am dat seama că sînt în pericol am început să gîndesc cu repeziciune și continui s-o fac și acum. Gîndesc anormal de repede, lumea exterioară nu reușește să mă ajungă din urmă și e mai bine așa... Nu am chef să vorbesc, să explic, să mă mișc. Mi-ar plăcea numai să-mi deplasez obrazul stîng. Nu știu dacă asperitatea care mă supără e o creangă uscată sau o piatră. Cu excepția acestui detaliu, mă simt bine în iarbă. Ca să-mi clintesc obrazul, ar trebui să ridic capul, dar atunci mi s-ar putea așeza rău gîtul sau umerii. Rareori stăm culcați exact cum trebuie. Mă voi mișca îndată.

Vin. Vorbesc. Trăcănesc laolaltă, incoerent.
...Extinctor... Nu te apropia, Georges... Vai, vai, vai, vai... au spus-o la televizor, mai ales nu trebuie mișcat... Oamenii au curioasa manie să țipă când se găsesc în prezența unui accident. Am remarcat deseori acest reflex care traduce o stare de derută. Vocile sînt prost reglate, anormale... Să telefonăm după un doctor... S-a făcut... S-a făcut?... Domnul cu Simca a plecat să telefoneze după un doctor... Și poliția?... Da, trebuie anunțată poliția... Ce excitație! Eu sînt singura persoană calmă aici... N-am putut face nimic, motorul s-a oprit... Nu din vina mea... Evident, ăsta e negustorul de porci. Are o voce pe măsura mutrei, greoaie, grasă, încurcată, o voce care parcă i-ar ieși dintre fese. Refuz de prioritate la o trecere protejată, și nu e vina lui? Voi avea personal grijă să fie făcut inofensiv. Nu din vina lui!... Să încercăm cu un extinc-tor... Ei bine, ce zici!... Nu, Louise, nu lăsa copiii să privească... Nu, nu trebuie mișcat, au spus-o la televizor... Și poliția?... ăștia, cînd ai nevoie de ei... Crezi că suferă?... Ar trebui să le spun că n-am nimic și că să plece. Totuși, din principiu, e preferabil să mă examineze un doctor, dar nu mă doare nicăieri. Un extinc-tor, pentru ce?

— A, Doamne, Dumnezeuule, dacă nu mi s-ar fi oprit motorul...

— De ce ți-ai deplasat camioneta, trebuia să aștepți sosirea poliției...

— Voiam să degajez drumul...

Era și timpul să degajeze drumul! Nu-i prost, negustorul de porci, poate spera, pînă la urmă, să tăgăduiască poziția camionetei dacă accidentul n-a avut martori. De fapt, există cel puțin un martor, șoferul camionului de mare tonaj. Îl voi găsi cu ușurință. Asperitatea pe obrazul stîng. Sînt totuși destul de picnit... Stt... Așa tăvăleală mai zic și eu... Nu te apropia, Gilbert, dacă explodează... E o mașină englezească...? Parcă poți să afli, în starea în care e... Da, da, poliția a fost anunțată... S-ar zice că vrea să vorbească... Mi s-a oprit motorul, ce mai... Am descoperit ce mi se pare bizar. Oamenii ăștia vorbesc despre mine, dar nu cu mine. De ce nu mi se adresează mie? Sînt obiectul conversației lor. Obiectul... Impresia asta, care îmi e cunoscută confuz, o asociez unei amintiri dezagreabile. A, da! Localul din Saint-Germain-des-Prés, încăierarea aceea cu un parașutist, în legătură cu Algeria, băusem puțin... el de asemenea, am spart totul... Pe urmă, așteptînd poliția, printre dărîmăturile barului, da, era exact aceeași senzație, oamenii vorbeau de noi ca despre obiecte; la doi sau trei metri de noi, spuneau: „Nu, brunetul înalt din dreapta a început... da, dar celălalt a căutat-o“. Aveam deodată sentimentul că aparțin altei rase decît cei care spuneau „el“ vorbind despre mine. Eram ținut la distanță, ca și acum, nu mai semănam cu nimeni, decît cu parașutistul, adversarul meu, devenit, în acea sală, unica ființă apropiată. Nu mai sînt asemeni celor care

n-au avut nici un accident. Iată de ce vorbesc despre mine la persoana a treia singular, cea mai puțin definită. Mă expulzează în singularitatea mea de accidentat. Mi-ar plăcea să mi se adreseze cineva. De ce sînt lăsat singur?... *Dacă vă spun că domnul cu Simca s-a dus să telefoneze... Era singur în mașină?... Nu, n-am văzut deloc accidentul, dar am sosit imediat după... Oh, da, foarte repede, cu siguranță peste o sută... Evident, peste o sută, pe un drum național! Mă plictisesc. Sînt obosit... Atenție, lăsați-i să treacă... Lăsați să treacă... Îndepărtați-vă... Sst !..., Tăceți puțin, ce... În sfîrșit, tac. Flecăreala lor mă împiedica să aud mașinile care continuă să frîneze, acolo, pe șosea. Frumoasă aglomerație în perspectivă! Acest al doilea plan sonor capătă valoare din cauza tăcerii deloc naturale, creată artificial. Aș putea crede că am devenit surd, fără zgomotele de mașini în depărtare. Și apoi deodată, lîngă mine, foarte aproape, o voce, una singură. De ce vorbește așa încet? Înțeleg greu : *mégotez... solveau... ah, pequatie suisse...* Ce spune? *In nomine patris et filii* și... De data asta înțeleg, înțeleg prea bine : *ego te absolvo a peccatis tuis...* Dar nu, e ridicol, opriți, v-au spus prostii, scuzați-i, n-am nevoie de dumnea-voastră, deloc, vă voi explica, e grotesc...*

Vreau să deschid ochii. Trebuie neapărat să deschid ochii.

Mi-e groaznic de frică.

Cei doi motocicliști ai jandarmeriei din Laval care patrulează pe Drumul național 13 stopează în dreptul ultimelor mașini oprite în virajul din locul numit La Providence. Aceștia nu știu despre accident decît ceea ce vorbesc oamenii. Fiecare automobilist deține informația de la vecinul din față și a comunicat-o celui din spate. Călătorind astfel de-a lungul șirului de mașini imobilizate, povestea devine vagă și contradictorie pe măsură ce detaliile, prost transmise sau prost înțelese, se deformează. La capătul lanțului, jandarmii nu culeg decît ipoteze confuze. Hotărîsc să-și împartă munca. Unul va veghea ca dopul rutier să nu provoace noi accidente. Celălalt urcă iar pe motocicletă și se duce să facă procesul-verbal de constatare. Cînd sosește lîngă MG, aceasta fumegă sub stratul de spumă carbonică a extincătoarelor. Pericolul de incendiu pare înlăturat. La mică distanță, un grup înconjoară un corp culcat pe pămînt. Jandarmul îi îndepărtează pe curioși. Un preot, ingenuncheat în iarbă, se ridică și, prin această mișcare, îl descoperă în întregime pe cel care zace jos. Jandarmul nu-și poate reține un fluierat scurt. Omul, culcat pe partea stîngă, nu mișcă. Brațul drept îi e strivit la două treimi. Gîtul face cu umerii un unghi anormal. Din ceea ce pare a fi o largă și adîncă tăietură în spate, singele curge și formează o baltă pe care o sugă pămîntul. Dar ceea ce îi dă trupului o înfățișare grotescă este mai cu

seamnă pielea de pe cap, aproape complet scalpată, răsrîntă peste fața pe care o acoperă ca un fel de barbă înșingerată, îngrozitoare.

— I-am dat ultima împărtășanie, zice preotul.

Jandarmul spune un vag „mulțumesc“, schițînd un salut militar și, în același timp, e conștient de negliobia acestei reacții. De fapt, ezită asupra atitudinii de adoptat și asupra gesturilor de îndeplinit. E tînăr și n-a avut încă ocazia să aibă de-a face, de unul singur, cu o situație dramatică. Își dorește să i se alătore colegul. În jurul lui, oamenii tăcuți așteaptă, desigur, ca el să acționeze. Nu poate rămîne inactiv, dar trebuie să stabilească mintal o ordine de acțiune logică.

— A anunțat cineva o ambulanță ?

— Da, un domn cu o Simca s-a dus să telefoneze... Dealtfel, iată-l, revine.

— Da, am găsit un doctor, va fi aici în cinci minute cu o ambulanță, noroc că ferma avea telefon !

— Bun, foarte bine... spune jandarmul, foarte bine.

Cinci minute... Nu poate rămîne cinci minute întregi fără să facă nimic, cu mîinile la centiron, apoi atîrnate, apoi la centiron.

— Există martori ai accidentului ?

Da, nu, nu sînt martori, eu am sosit imediat după, și eu, eu eram primul la fața locului, dar n-am văzut deloc accidentul...

— Eu am văzut, prin forța împrejurărilor, fiindcă tocmai camioneta mea...

Jandarmul îl știe pe negustorul de porci, e un om cunoscut prin împrejurimi, cum îl cheamă oare ? Un om mai curînd important, care are relații.

— N-am avut timp nici să-mi dau seama, mergea ca un nebun, ce mai...

— Veneți de pe drumul departamental ?

Negustorul de porci se încruntă. A avut timp să reflecteze. La urma urmei, el este singurul martor. Celălalt nu va fi în stare să-l contrazică.

— Firește, m-am oprit la STOP. Dar el a venit ca un nebun. Nimic de făcut... Ca un nebun !

— În principiu, spuse jandarmul, avea prioritate.

— Asta, spune negustorul de porci, rămîne de văzut !

Preotul intervine :

— Ar trebui încercat ceva. Omul ăsta e foarte grav rănit.

„Mie îmi spui ! gîndește negustorul de porci, a încurcat-o, asta-i !...“

Asta vrea și jandarmul, să se încerce tot ce se poate, dar noțiunile de salvare recent dobîndite îi par cam derizorii în fața acestui corp dislocat. Știința lui se oprește la prima urgență și, aici, în mod vizibil, totul este numai urgență. În orice caz, nu trebuie mișcat, au repetat-o doar la televiziune. Încearcă, la întîmplare, să aprecieze bătăile inimii. Inima bate, neregulat. Jandarmul începe să dea la o parte cu precauție pielea capului care acoperă fața. Mica mulțime freamătă.

De sub peruca hidoasă pe care, de bine de rău, jandarmul o trage spre craniu, apare fața murdară dar intactă.

Ochii se deschid încet, privesc, apoi se dau peste cap și pleoapele recad.

Mi-e groaznic de frică. Sensul zgomotelor și al cuvintelor care mă înconjoară devine clar. Mă complăceam să le socotesc incoerente ca să nu fiu constrins să le accept semnificația. Nu le mai pot nega multă vreme. Preotul ăsta care mormăie lângă mine — în întunericul unde gîdesc planurile sonore se diferențiază cu precizie — acest preot aplecat asupra mea dă brusc un sens luminos frînturilor de frază din care nu mai pot refuza să deduc o amenințare.

Sînt rănit.

În absența unei suferințe analizabile, trebuie să-mi imaginez situația fizică, fiindcă trupul meu, primul interesat, nu mă informează.

Trebuie procedat în ordine, cu calm.

Ego te absolvo a peccatis tuis... Deci ei mă cred într-un pericol destul de grav încît să se ocupe de sufletul meu. Nu trebuie îndepărtată ipoteza deformației profesionale: pentru un preot, oricine zace întins este un virtual osîndit, și ultima împărtășanie nu angajează cu nimic. Sînt poate numai într-o stare de șoc care lasă impresia că... Boxerii povestesc că unele forme de K.O. lasă victimelor posibilitatea folosirii creierului, dînd totodată impresia pierderii cu-

noștinței. Explicația e valabilă. Dar, în acest caz, nu înțeleg de ce nimeni nu încearcă să mă reanime. E primul lucru de făcut. Din tot ce aud, nu par să-și pună întrebări în privința mea. Nu spun: „ce are?” sau „e grav?” Mă constată, mă evaluează prin onomatopee. Concluzia...? Să ne ferim de concluzii grăbite. Nu sufăr, iată certitudinea de care trebuie să mă agăț. Nu sufăr și pot să raționez. Restul e secundar. Scap ieftin pentru că, gîndindu-mă bine, am fost, fără îndoială, la un pas de catastrofă. Mergeam repede. Mergeam cu o viteză normală pe un drum național, fără obstacole, dar mergeam repede.

Dacă mă omoram, Hélène mi-ar fi găsit în buzunar scrisoarea aceea ridicolă. E o prostie fără seamăn că n-am distrus-o, din moment ce nu mai reprezintă realitatea sentimentelor mele prezente, ci o frămîntare fără profunzime, mai curînd o dispoziție pe care o exprimam cu cruzime. Ar trebui arse toate scrisorile de acest fel. Toate mint prin anacronism. Mărturisesc stări de suflet sau de inimă prea instabile pentru a nu fi perimate, contrazise în chiar clipa cînd ai scris ultima frază. Voi distruge această scrisoare.

Obrazul continuă să mă jeneze. Sînt laș. În-tîrzii momentul înțelegerii celor spuse de oamenii din jurul meu... *Vai, vai... Nu, nu lăsa copiii să privească... Ei, ce zici...* Aceste cuvinte nu se întrebuintează decît în împrejurări foarte precise și toate asemănătoare. Nu spui *Vai, vai...*, nu te gîndești să îndepărtezi copiii cînd e vorba de un om oarecum leșinat.

Deci sînt rănit urît și asta se vede. Unde ? La față, pentru că se vede. Rănile de pe față sîngerează mult. E posibil ca obrazul să-mi fie mai stîlcit decît cred. Deseori rănile sînt mai în-ții nedureroase. O rană la față e suficientă ca să explice acel *nu, nu lăsa copiii să privească*. Puțin îmi pasă dacă sînt desfigurat; oricum nu-mi place mutra mea... Astăzi, chirurgia estetică te pune la adăpost de o înfățișare monstruoasă. Îmi va rămîne o cicatrice acceptabilă, cu puțin noroc chiar seducătoare.

Iată ce voi face : o să respir adînc, ca și cum m-aș arunca în apă și o să-mi impun efortul de a deschide ochii. N-o doresc, pentru că bănuiesc că nimic agreabil nu mă așteaptă de cealaltă parte a zidului de apatie care mă ocrotește. Să suport întrebări, griji indiscrete... Încă un minut, domnule călău, pe urmă nu voi mai putea da înapoi. Mirosul merelor și al căldărușelor se îneacă într-o duhoare de grăsimi arsă și de produs chimic. Au vorbit de extinctoare, sărmanul MG ! Norul pe care l-am văzut la orizont, exact înaintea accidentului, semăna într-adevăr cu un submarin. Fără îndoială, va trebui să sufăr. De ce să nu aștept ca trupul să mă constrîngă să revin la realitate ?

Nu, interzic să fiu atins. Vreau să rămîn liber să aleg clipa cînd să mă ridic la suprafață. Lăsați-mă. Cineva mă atinge. O mîna grea îmi plimbă pe față un obiect, o cîrpă, un burete mai curînd, da, un burete păros, îmbibat cu o sub-

stanță moale, vîscoasă. Văd. Nu sînt orb. O știam.

Sînt sigur că am auzit *Ego te absolvo...* dar, în loc de preot, deasupra mea e aplecat un jandarm. Deci visez. Jandarmii nu vorbesc latinește. Asta nu spune nimic. Expresia lui de perplexitate, de compasiune nu e potrivită cu uniforma de motociclist. Nu pare la îndemînă în rol. E tînăr, jandarm de anul ăsta, cu uniforma absolut nouă. Vreau să-și ridice mîna așezată pe fruntea mea.

Pe celălalt îl recunosc, cu mutra lui de troglodit, cu vinele cît odgoanele și cu gura deschisă. Duhnește a rachiu de cireșe. Adineauri, în camioneta de vite, nu făcea pe șmecherul. O adevărată mutră de afiș pentru prevenirea accidentelor rutiere ! Va parlamenta, la anchetă, va face pe deșteptul, că eu mergeam prea repede și că el nu avea încotro... Idiot nenorocit ! Frîind cu două secunde mai devreme, mi-ar fi lăsat trecere liberă. Două secunde diferență și nimic n-ar fi existat din toate prostiile astea. Urăsc hazardul. Negustorul ăsta de porci are o adevărată figură de destin. Să fie luat de aici, nu pot suportă mormanul ăsta înfipt în fața mea, care mă sfi-dează. El e răspunzător pentru toate, el ar trebui să fie în locul meu, cu obrazul distrus.

Mă privește. În spatele smocului crescут prost al sprincenelor, în ochii mici, violacei, îi citesc cu limpezime gîndurile. Mă privește cu o atenție prefăcută, ca un dușman. Se pregătește

pentru ce-mi va răspunde. Cel puțin de și-ar putea compune atitudinea cu nițică jenă, cu umilință. Departe de el așa ceva, stă drept, cu picioarele groase desfăcute, cu mâinile în buzunare. Mă privește insistent, fără rușine. Mă detestă. O țigară îi spînzură de buze, o suge temeinic, fără să mă piardă din ochi, fără să-și înceteze pînda. Și descifrez chiar o ușurare răutăcioasă, exact asta, o răutate glacială, triumful mut al unui om căruia i-a fost frică. Mai așteaptă o confirmare — a ce ? — dar, în adîncul lui, savurează o siguranță afurisită. Împiedică-ți-l să mă privească, încearcă să mă omoare.

Jandarmul își retrage de pe fruntea mea mîna roșie. O șterge de iarbă.

Cineva spune :

— A deschis ochii.

Noutatea circulă din grup în grup, trece peste cîmp, își face drum printre mașinile oprite și, la sfîrșit, devine :

— Se pare că și-a recăpătât cunoștința.

Acela dintre jandarmi care, cu strigăte și fluierături, face eforturi să restabilească circulația pe D.N. 13, ordonă automobilistilor să „degajeze“. Femeile, care au profitat de halta forțată ca să se ascundă pe după tufișuri, revin la șosea, convinse încă o dată că viața bărbaților este incomparabil mai ușoară. Conștiente de presupunerile pe care le suscită mișcările lor de du-te-vino, răspund cu minioasă aroganță aerului malițios al șoferilor care le observă manevra, cel

puțin al celor care n-au nici o pasageră implicată în acest *steeple-chase*¹. Ceilalți simulează neatenția. Norul sub formă de submarin își întinde chioșcul în direcția soarelui pe care în curînd îl va mușca, apoi îl va acoperi. Cîneva atrage atenția că „de mai bine de o lună n-a mai fost timp frumos o zi întreagă“. În acest soi de daraveli, străinii adunați din întîmplare acceptă cu bunăvoință subiectele generale și anodine care pot alimenta unanime schimburi de vederi. Conversația demarează bine pe tema stării vremii odinioară, cînd anotimpurile erau cum nu mai sînt azi.

Jandarmul aplecat asupra rănitului a crezut că acesta își recăpăta cunoștința, dar speranța asta nu durează. După o scurtă privire, omul se întoarce în noaptea sa neclintită. Poziția lui în iarbă denunță gravitatea stării în care se află. Un om mort și unul adormit se deosebesc de la prima vedere prin aceea că anumite atitudini ale celui de al doilea sînt în acord unele cu altele, fie chiar numai și felul de a nu lăsa cu totul la voia întîmplării mîinile sau picioarele, de a păstra o anume veghe musculară care trădează viața pînă și în somnul cel mai adînc. Coma, dimpotrivă, suprimă sau anulează orice control al corpului, care este abandonat greutatei sale inerte. Jandarmul știe asta. Se întrebă dacă e oportun să modifice unghiul anormal al

¹ Cursă hipică sau pedestră, comportînd trecerea unor obstacole variate (n. tr.).

gîtului, să așeze simetric brațul strivit lîngă celălalt, pentru a corija gesticulația încremenită pe care o mimează cele două membre. Ar vrea, mai ales, să vorbească, pentru că știe cum să se adreseze „victimelor“, pe cînd tăcerea nu-i îngăduie să-și etaleze capacitățile. Se gîndește să înceapă interogatoriul negustorului de porci, dar — în afară de faptul că îi repugnă să-l abandoneze pe omul întins la pămînt, oricît de platonice ar părea îngrijirile — preferă să lase capcanele procesului verbal în seama colegului mai bine informat asupra realităților locale. Bănuiește că șoferul camionetei dispune în zonă de influențe dintre cele mai eficace, în timp ce „victima“... De fapt, jandarmul își dă seama de utilitatea unei anchete de identificare. Buzunarul exterior din dreapta : nimic interesant, o scrisoare adresată Doamnei Hélène Gerbier, 107, rue de Verneuil, Paris-VIIe. Buzunarul interior din dreapta : un stilou spart în două și un portvizit. Jandarmul își notează în carnet : Pierre Delhomeau, născut la 3 martie 1923, avocat la Curtea de apel, 7, Quai Voltaire, Paris, VIIe.

Avocat la Curtea de apel : un motiv în plus ca să împartă responsabilitățile cu colegul care, în loc să-și piardă timpul fluierînd pe drum, ar face mai bine să vină să-i dea o mîină de ajutor. Jandarmul privește la cer, apoi la ceas și se roagă ca ambulanța să sosească înainte de aversa care se anunță. Gestul lui incită mica mulțime adunată pe pajiște să treacă de la considerațiile meteorologice — care nu ar putea alimenta o lungă dialectică — la tema rapidității

serviciilor de salvare la diferitele națiuni ale lumii. Din opiniile emise reiese că Franța ocupă în acest domeniu un loc degradant, exact înaintea Pakistanului sau a emiratului Kuweit.

— *Nu mai tîrziu decît anul trecut, în Elveția, nu-i așa, și totuși era un fleac de accident...* Urmează o povestire ilustrînd adevărul conform căruia Confederația Elvețiană este arena unei veritabile generații spontanee de ambulanțe la cel mai mic zgomot de table îndoit.

Se remarcă în unanimitate că tarifele practice de ambulanțe ar trebui să implice un maximum de repeziciune. Astfel o doamnă citează cifra realmente exorbitantă care îi fusese cerută cînd l-a „avut“ pe micul ei Marcel și cînd, rupîndu-i-se pe neașteptate apa, la primul etaj de la *Belle Jardinière*, solicitase serviciile unei ambulanțe clandestine ca să ajungă la maternitatea ce se găsea la o distanță de trei grupuri de case ; nu patru : trei grupuri de case !

Ambulanța își face apariția în acest climat de dezaprobare. Doctorul își croiește drum și-l înțreabă pe jandarm :

— Ce este ?

— Un accident, spune jandarmul, care regretă imediat acest truism.

Doctorul se abține să replice că nu și-a imaginat niciodată că ar putea fi deranjat pentru dansuri populare și că în plus nu e un spectacol care să dea naștere confuziilor. Ingenunchează lîngă rănit. Fracturi și entorse multiple ale vertebrelor cervicale... la craniu nu se poate

vedea nimic cu acest scalp... brațul este irecuperabil. Salivă roșie în colțul gurii : hemoragie pulmonară, dacă nu e doar o simplă tăietură a buzei... Pulsul ? Pulsul scăzut... Reflexe : zero.

Medicul se ridică și face o strîmbătură.

— E grav ? spune jandarmul.

Medicul nu catadicsește să răspundă unei întrebări atât de ridicole. Scoate din trusă o fiolă prevăzută cu ac hipodermic. Ulei camforat la un picior de lemn, dar totdeauna trebuie respectată rutina ! Privirile mulțimii se întorc în altă parte. Multora dintre cei care suportă sau chiar caută să vadă răni și mutilări le repugnă ceremonialul unei injecții. Apoi doctorul face semn brancardierului să încarce trupul. Jandarmul întreabă :

— Îl însoțiți la spitalul din Laval ?

— Evident, spune doctorul, nu pot să fac altfel. (Apoi preotului) : Între noi fie zis, părinte, e mai mult de resortul dumneavoastră decît de al meu !

Preotul face un gest dezolat.

— Vă voi deschide drumul, împreună cu colegul meu, spune jandarmul.

Medicul acceptă. Se gîndește că, dacă nu pierde timpul, îi mai rămîne o șansă să nu mănince friptura rece și uscată... Medicina generală este, la țară, o suită extenuantă de contratimp. De cîte ori n-a regretat că pe vremuri i-a lipsit curajul să meargă pînă la treapta de intern. Specialist într-o subprefectură, iată, ar fi un vis, în loc să se împotmolească noaptea în curțile mocirloase ale fermelor sau să înso-

țească la spitalul din Laval un automobilist care nu va ajunge viu pînă acolo. Cu toate astea, grație jandarmului, poate să se întoarcă acasă înainte ca familia să fi trecut la brînză.

Urcînd pe motocicletă, jandarmul îi spune negustorului de porci :

— Trebuie să vii pe la comisariat pentru depozitie.

Negustorul de porci e ușurat. S-ar părea că lucrurile se aranjează, și nu prea rău.

PARTEA A DOUA

Această înverșunare de a mă cunoaște și de a cunoaște ar fi trebuit să o fi avut mai dinainte. Dacă mă apucam la vreme, poate aş fi ajuns la ceva. [...] Cît timp pierdut, cîtă risipă, credeam că am tot timpul. Acum totul mă grăbeşte, sînt ultimele momente, şi graba asta nu e favorabilă căutării.

IONESCO, Fărîme de jurnal

Ultima dată cînd am murit, acum trei ani, după celălalt accident, tragismul stingerii mă înfricoșă mai mult decît astăzi. Mă temeam mai ales de întîlnirea, de coincidența exactă dintre miturile macabre și o realitate de care nu mă puteam îndoi. Cînd am început să aud primele scîrțituri ale osiei prost unse, mi-am amintit cu o precizie înspăimîntătoare de cotiga far-tomă, de *Karrig an Ankou* al bretonilor, ultimul mort din noaptea de Revelion condamnat să adune timp de un an sufletele răposaților. L-am revăzut pe Louis Juvet mînîndu-și mîrtoaga spre corpul dislocat al lui Fresnay. Era același zgomot care se apropia de mine și m-am gîndit în mod absurd că Louis Juvet, malițios și rece, mă va invita să iau loc în cotiga lui. Nu puteam recurge la alibiul coșmarului. Auzeam realmente, obiectiv, geamătul osiilor. Mă știam treaz, lucid și nimic altceva decît o intervenție supranaturală nu explica, la nivelul etajului cinci, zdruncinătura unei cotigi prost unse, pe cheiul Voltaire. Trebuia deci să admit că nu visam, că zgomotul macabru se apropia într-adevăr de mine și că într-o clipă Louis Juvet îmi va întinde o mînă amenințătoare. Nu mi-am recapitulat viața într-o secundă, cum este obiceiul.

Am așteptat, împietrit, să mă ajungă și să mă înece mirosul galben al însoțitorului de suflete moarte. Juvet s-a oprit în fața ferestrei mele și deodată mi-a revenit memoria stării de spitalizat într-o clinică din Tripoli în urma unei banale căderi pe o scară. Arabul nonșalant care se lăsa tras de măgarul lui a trecut încet pe sub ferestre, ducînd cu el zgomotul blajin al atelajului și teroarea care mă îngheța. Visul meu urît a murit. Am trăit iarăși. Trebuie să ne pregătăm pentru operația inversă.

De obicei, alții sînt cei care mor în accidente de circulație.

Mă vor transporta la spitalul din Laval, mă vor trata ca pe un obiect și poate voi muri. Oamenii care vorbesc în jurul meu fără să-și închipuie că aș putea să-i aud par siguri de deznodămînt. În mod brutal, distanța dintre ei și mine devine fabuloasă. Medicul acesta nu se află la cincizeci de centimetri, ci evoluează la miliarde de ani lumină, pe planeta oamenilor sănătoși, de partea cealaltă a spațiului infinit al celor două secunde care m-au aruncat la pămînt și m-au zdrobit. Pentru prima dată cunosc adevărata singurătate.

Negustorul de porci își suge țigara. În momentul ăsta, nu doresc nimic altceva pe lume decît să îndeplinesc neglijent un act similar. (Exact înaintea accidentului am renunțat să aprind o țigară, pentru a avea amîndouă mîinile libere. Reveni-voi oare în universul unde se fac astfel de gesturi distrase?) Grămada asta de carne nu știe în ce măsură îi invidiez mișcările

nonșalante, miracolul unui pufăit din țigară cînd suflă fumul printre buze în timp ce te gîndești la altceva, legănatul de pe un picior pe altul. Și, din vina lui, iată-mă lipsit de aceste minuni neînsemnate. Nu cred cu adevărat că aş putea muri. Aș vrea să fumez o țigară. Nu, aș vrea mai ales să aprind o țigară și s-o duc la gură și să știu astfel că aparțin încă lumii pe care o cunosc. Aș vrea de asemenea să-i zdrobesc mutra acestui porc de negustor de porci, care conduce ca un porc, care te bagă în șanț și care te sfidează apoi, cu o țigară vîrîtă în ritul lui de viclean. O, cît mi-ar plăcea !

Motociclistii își oferă un concert de sirene. Ambulanța va demara. Sînt incapabil să definesc în ce poziție exactă mă aflu. Corpul nu-mi transmite nici un mesaj. Nu sînt decît o conștiință ațîțată, dar fragilă, fără mai multă materialitate decît un spirit pur. Dacă ar trebui cu adevărat să mor, o premonițiune m-ar avertiza. Mă tem mai ales de clipa cînd durerăa îmi va pătrunde în fiecare fibră și cînd nu voi putea rezista să nu mă vait. E imposibil să nu vină acest moment. Să te pregătești pentru el nu servește la nimic. Nu ești niciodată gata de suferință, ajungi numai să te obișnuiești în cele din urmă, dar nici un antrenament prealabil nu te pune la adăpost de stupefacția și durata urlîndă în care te aruncă primul atac al durerii, cu atît mai mult cu cît aceasta e de multe feluri și bogată în nuanțe. Toți specialiștii în tortură știu că nici un curaj nu este monolitic, nici coerent. Singură suprafața pare unită și tare, dar în realitate e un

material eteroclit, cu rezistență inegală și sensibil la eroziune. Băiatul acuzat de trădare pe care l-am apărat în fața Curții marțiale nu dăduse nici un semn de slăbiciune în cursul a două ședințe de „interogatoriu“ în care niște specialiști se întreceau în invenții. Cu coastele rupte, cu obrazul desfigurat și părțile sexuale zdrobite, bietul meu erou ținuse piept patruzeci și opt de ore, pînă cînd un călău, mai bun psiholog, începuse să-i dezarticuleze degetul mic de la fiecare picior. Atunci vorbise.

„Înțelegeți-mă, maestre, mă pregătisem să suport totul, chiar și să-mi se scoată ochii, dar la asta nu mă gîndisem, r-am mai putut rezista...”

Aștept o tortură și nu știu care. Nu mă sinchisesc să fac pe viteazul, dar mă tem de urîtenia prăbușirii fizice. Ce spun ei ?

— *Nu-i nevoie să gonim așa... să ajungem și noi în șanț... cinci minute mai devreme sau mai târziu... nu mai are importanță...*

Urletele sirenelor mă obosesc. Voi cere să tacă. Liniștea m-ar ajuta să pun ordine în niște idei care se destramă îndată ce le formulez, niște frînturi de gînduri care vin și se risipesc. Dacă ajung să coordonez toate astea... Nu-mi trebuie decît puțin timp și liniște... *Cinci minute în plus sau în minus — nu mai are importanță...* Voi cere să tacă sirenele. Vă rog, faceți să tacă aceste urlete inutile ! Mă auziți ? Cum să mă fac auzit ? Cum să știu dacă ei înțeleg ce le spun ? Cum să fiu sigur că le-o spun într-adevăr ? În vise, crezi că vorbești, dar cuvintele se evaporă în golul

somnului. Voi, care sînteți lingă mine, vă implor, faceți efortul să mă auziți ! Ajutați-mă ! V-ar costa atît de puțin să nu rămîneți surzi, forțele voastre sînt imense, în timp ce pentru mine mișcarea buzelor e o muncă supraomenească. Sînt oare de pe acum atît de departe, încît strigătele mele nu mai ajung la țărîm ? Și ce dracu e cu perifrazele astea aluzive ? Sînt oare gata să crăp ?

— Ah ! Deschide ochii, spune infirmierul.

Medicul, care contempla distrat peisajul, își concentrează atenția asupra omului legat de targă. E surprinzător că mai poate comanda pleoapelor, cînd craniul îi e într-un asemenea hal. Fără îndoială, o simplă crispare nervoasă, dacă nu cumva, ca urmare a unui gînd violent, și-a mobilizat tot ce îi rămîne din potențialul vital ca să îndeplinească gestul de a deschide ochii. De fapt, în privirea care se fixează asupra lui, medicul discerne o atenție, licărirea unei întrebări.

— Nu te agita, bătrîne, ai avut un accident de mașină. Te conduc la spital. Se vor ocupa de dumneata.

Medicul spune asta din reflex — într-un fel, în particular. Oficial, el nu crede că omul l-ar putea auzi.

— Îi dau oxigen ? întrebă infirmierul.

De ce nu ? Da, desigur, oxigen... Medicul își reproșează decepția pe care o resimte de cîțiva ani. Odinioară ar fi luptat, din principiu, din respect pentru regulile fundamentale ale meseriei lui. Douăzeci de ani de medicină rurală nu sînt

de natură să întretină entuziasmul. I se pare o farsă ideea ca niște chirurghi să-l ia în primire pe acest muribund, să stabilească diagnostice, să pună în funcțiune o imensă infrastructură de transfuzii, reanimare, circuite artificiale, intervenții metodice și zadarnice, pînă la ultima fibrilație a ultimului mușchi... Nimeni nu se mai gîndește decît la asta : să prelungească...

Cu condiția ca înainte de a sosi la spital omul să nu fie mort din punct de vedere medical. Un certificat de internare, sau un certificat de deces : unul nu cere mai mult timp decît celălalt.

— Da, da, spune doctorul, dați-i oxigen.

N-am auzit niciodată frază mai frumoasă :

„Nu te agita, bătrîne, ai avut un accident de mașină. Te conduc la spital. Se vor ocupa de dumneata“.

Se vor ocupa de mine. Deci nu e totul pierdut. Nimeni nu se ocupă de un caz disperat. Voi avea de petrecut cîteva zile sau săptămîni dificile, cîteva sechele îmi vor aminti mai tîrziu că, într-un viraj, pe șoseaua spre Rennes, destinul mi-a fost pus în joc datorită ezitărilor unui negustor de porci. Chiar dacă ar trebui să suport infirmități neglijabile, pentru că, în sfîrșit, astăzi nu mai rămîi cu totul infirm, aș accepta-o în numele acestei grațieri pe care mi-o acordă hazardul. Aș fi detestat un asemenea sfîrșit accidental. Nu sînt dintre cei care își doresc o moarte subită. Mi se pare culmea nenorocirii să se poată spune despre mine „a avut o moarte frumoasă, nu și-a

dat seama de nimic". Moartea e un lucru prea serios ca să fie înfruntată la repezeală.

Ideea unei convalescențe lungi mă seduce sub unele aspecte. Aș putea, în sfârșit, să recitesc Proust, sau *Război și pace* sau altă capodoperă postoperatorie.

Hélène va veni să se instaleze pe Quai Voltaire... Să nu uit să distrug scrisoarea aceea. Iată un frumos subiect de dramă : o femeie află, dintr-o scrisoare păstrată prostește într-un buzunar, că bărbatul pe care îl iubește a hotărât s-o părăsească. Această hotărâre e absolut anacronică, bărbatul a scris scrisoarea cu trei luni în urmă, într-un moment de enervare. Nu a expediat-o, pentru că o consideră o prostie, dar cine va ști asta vreodată ? Nu femeia, care citește cu stupeoare :

Hélène. (Nu puteam scrie „draga mea“, „dragă Hélène“, ar fi fost grotesc între noi.) *Amîndoi am decis să nu ne căsătorim, pentru a evita capcanele obișnuinței și ale confortului sentimental, cea mai tristă stare pentru amanți.* (Absurd ! Această teamă față de intimitatea cotidiană ține, prin natura ei, de o meschinărie a inimii. Cînd mă voi pune pe picioare, am să mă căsătoresc cu Hélène.) *Dar starea de alertă perpetuă în care trăim îmi devine insuportabilă.* (Și cu ce altceva mai bun aș putea-o înlocui ?) *Voi ajunge să prefer o adevărată scenă idioată și rea acestei exigențe care te face să pîndești fără încetare ceea ce tu numești „sforăriile mele“.* *Îmi revendic dreptul la slăbiciune, și cîteodată găsesc zdrobitor prețul care trebuie plătit pentru*

culmile unde tu vrei să ne menținem. (Prețul care trebuie plătit, ce calcul de băcan !) *Ești aspră, Hélène, și neîngăduitoare, ceea ce de obicei trece drept o mare calitate, dar nu face deloc viața ușoară. Nu ne vom petrece împreună vacanța de vară.* (Vezi bine că a fost o glumă, de vreme ce nu ne-am despărțit !) *Simt o vulgară (perfect adevărat) nevoie să iau aer și să mă distanțez de microscopul cu care mă ții sub observație. Știu că mă iubești, și eu te iubesc la fel, dar (acest „dar“ este josnic. Te iubesc fără „dar“, fără „dacă“ și fără „de ce“. Te iubesc ca piinea și ca sarea, te iubesc, sufletul meu !) îmi lipsește o anume ușurință, fără de care respir prost. Vreau să fiu nițel inocent. Cunosoc prea bine buna ta credință ca să nu fiu sigur că vei reflecta în timpul acestei despărțiri. Nu depinde decît de tine ca ea să fie doar un antrac și nu o cădere de cortină inimaginabilă.* (Un pic de cochetărie în stil, un strop de șantaj, un model al genului !) *Vei găsi că e laș să-ți scriu mai curînd decît să-ți spun lucrurile în față. Lucrurile în față : locuțiunea ta favorită. Profesional vorbind, mă feresc de excesele la care ne antrenează improvizațiile verbale, dar vom discuta despre asta cînd o să vrei. Te sărut. (Și binevoiți, ticălosul meu, a primi un picior în dos,)*

Femeia citește asta, și universul ei se clatină. Ea nu știe că bărbatul a scris scrisoarea într-un moment de iritare meschină, și el nu poate să i-o spună, nu-i va spune niciodată nimic, fiindcă își sfîrșește înțepenirea pe lespede a unei morgi. Minciuna unei secunde devine adevăr definitiv.

Femeia e acolo, în fața aceluia bilet care o anulează pînă la rădăcina propriei existențe. Nu înțelege nimic, decît că cea mai fierbinte dintre vechile ei certitudini nu era decît minciună, ambiguitate, înșelătorie. Descoperă că nu-i rămîne, în această derută, nici măcar mîngîierea lacrimilor și că ochii ei violeți se vor ofili în uscăciune. Parcurge primele momente ale unui lung drum amar. Și toate astea pentru nimica, fiindcă scrisoarea e un fals conservat într-un buzunar prin reflex masochist, o mică zgură fără densitate, ca acele fraze pe care le scriu copiii în jurnalul lor intim, într-o seară de tragedie școlară : „Îmi urăsc tatăl și mama“.

Da, e genul de farsă macabră în care se complace destinul bețiv și rău intenționat.

Primul lucru care trebuie făcut este să arunc scrisoarea asta unde merită și să trag apa.

După sosirea la spital, voi cere medicului să-mi facă acest serviciu.

Voi încerca să dorm cîteva minute, ca să-mi omor timpul.

Nu reușesc să dorm, din cauza zgomotului sirenelor. Nu trec de stadiul toropelii, și viziuni nedorite vin să mi se strecoare în șirul gîndurilor. Exilasem drama morții lui Jamet la grațiile memoriei și iat-o că mă vizitează și mi se impune cu o forță detestabilă. Sărmanul Jamet, cu brațele lui prea lungi, cu vocea ascuțită, cu timiditatea care îl făcea să roșească și cu dorința pătimașă de a intra în banda noastră, ne îndemna la rigoare. Toți adolescenții s-au adunat în clanuri de acest fel, care nu erau ca bandele de astăzi, dar care, prin cîteva parole, prin probele de inițiere impuse solicitanților mai-muțăreau societățile secrete. Noi știam bine că Jamet ar fi mers desculț pe un covor de jeratic pentru onoarea de a fi admis în anturajul nostru. N-aș ști să spun cu adevărat cine a avut ideea acelei demente puneri la încercare. Cînd, conform termenilor somației, Jamet a „împrumutat“ una dintre mașinile garate în fața cinematografului, toți am fi vrut să se lase păgubaș. Dar fragilul Jamet nu era dintre cei care renunță, și respectul față de om ne împiedica să ne dezicem. A fost cît pe ce să intervin cînd a demarat cu bătrînul Citröen (îmi amintesc foarte bine că era un B-14), a fost cît pe ce să

intervin, dar n-am făcut-o, nici unul dintre noi n-a avut curajul s-o facă. Cum nici unul dintre noi n-ar fi avut, desigur, curajul aberant să lanseze droaga la limitele jalnicei ei viteze, s-o conducă, cu acul kilometrajului ajuns la refuz, către intersecția care se numea „Șase drumuri” și să riște lovitura de poker de a traversa rondul lăsându-se în seama norocului. Eu știam că Jamet va merge pînă la capăt. Lovindu-l din plin, camionul de lapte l-a făcut terci. Dacă aș fi murit astăzi în același fel, părinții lui Jamet, care niciodată (niciodată Jamet, totdeauna Jamet, ne-am jucat destul cu aceste calambururi!)¹ nu și-au domolit ură față de noi, asasinii fiului lor, acești părinți care ne-au blestemat cu o atît de îndelungată înverșunare ar fi văzut într-o asemenea coincidență triumful Talionului și ar fi invocat justiția imanentă. Dacă ar ști cît de puțin seamănă omul care ar fi murit astăzi cu băiatul de șaisprezece ani ce purta responsabilitatea colectivă a acelei tragedii absurde ! De fapt, eram doisprezece în bandă, ca într-un pluton de execuție. Natural, fiecare speră că lui i s-a nimerit să tragă cartușul orb.

Dacă muream azi ca Jamet... Dacă muream ? A fost cît pe ce să-l întîlnesc pe Bob în cimitirul din Le Mans. Mai întîi, n-ar fi știut că sînt acolo, culcat într-o groapă asemănătoare cu a lui. Dar găseam eu mijlocul, într-o noapte, cu

¹ Joc de cuvinte : *jamais* (niciodată) și Jamet se pronunță identic (n. tr.).

ocazia vreunui dans macabru, să-l recunosc și să-l surprind. Mi-ar fi spus :

„Ai îmbătrînit, Pierre !”

„Tu, Bob, nu te-ai schimbat.”

„Prin forța împrejurărilor.”

„Da, iar eu, prin forța împrejurărilor, am continuat să trăiesc, asta te îmbătrînește.”

Și așa mai departe, ca într-o piesă de Anouilh.

La drept vorbind, lui Bob, vînătorul, puțin îi pasă, la ora asta, dacă eu adorm în cearșafuri roz sau dacă mă descărnez în cimitirul din Le Mans, la doi pași de oasele lui. Și Jamet nu mă așteaptă în pragul eternității ca să-mi spună :

„Hai, Delhomeau, fii drăguț, ajută-mă să intru și eu în bandă.”

Știu asta, dar la capitolul moarte rămînem de o incredibilă puerilitate. Departamentul sufletec afectat acestei probleme nu urmează evoluția globală a unui intelect dat. El se sclerozează la nivelul cel mai rudimentar. Ne dăm multă osteneală să dobîndim despre viață, dragoste, dreptate, prietenie, război și restul — idei pe măsura noastră, sau cel puțin curățate de grosul convențiilor și neroziilor ; dar numai să trecem pe lângă moarte, că îndată răsare copilul cavelor, bîntuit de impulsuri confuze și imagini elementare, de viziuni simpliste ale unei alte lumi antropomorfe, care seamănă aceștia ca un frate macabru.

Mi-e poftă de un măr. Nu un măr oarecare, lustruit în serie la o uzină de mere, ci un renet care să semene exact cu mirosul pe care l-am respirat adineauri pe pajiște : să aibă coaja gal-

benă, totuși cu câteva dungi mai viu colorate, aproape roșii, și cu un început de pată care capătă o scoarță foarte subțire, cenușie. Merele astea, numai astea, când le mușcă dinții, cronțane și se tolesc în același timp și chiar de la prima înghițitură dau chintesența gustului lor. Zgomotul dinților rânind un renet copt, salvăția unei guri atacînd carnea unui fruct — Aurélia o făcea ca nimeni altcineva — ce antidot împotriva oricărei idei de moarte ! Dacă Aurélia mi-ar întinde un măr, aș fi salvat.

Mă cuprinde o senzație ciudată, care ține de dedublare și de acea clarviziune hipertrofiată ce însoțește unele stări de criză. Mi se pare că am făcut un pas înapoi în raport cu mine însumi și că această distanțare neobișnuită îmi permite pentru prima oară să mă evaluez din exterior, ca spectator. Narcis, dacă vrei, dar un Narcis lipsit de pasiune, numai interesat.

Evident, mă cunosc, dar în felul în care îți cunoști trăsăturile feței prin imaginea înversată a unei oglinzi. Altfel spus, reflexul eului. În timp ce acum mă îndepărtez, am privilegiul de a mă putea plasa la o distanță convenabilă pentru lectură și pentru a descifra ceea ce scapă atîta timp cît observatorul și cel observat se confundă, adică, într-un cuvînt, întreaga viață. Nu mă las înșelat de halucinațiile provocate de o zguduire nervoasă sau de nu știu ce febră. Sînt perfect lucid. Este o experiență extraordinară și prețioasă. La drept vorbind, nimic spectaculos: nu sînt în mod imperceptibil diferit. Dar

uneori modificarea minimă a unui detaliu este aceea care schimbă totul în ideea pe care ți-o faci despre tine.

Îmi rămîne prea puțin timp ca să perfecționez această descoperire, pentru că e clar că voi muri. O știu din secunda cînd am văzut figura negustorului de porci paralizat de teamă la volanul camionetei lui, figura însăși a morții. Am încercat să trișez, să mă agăț de speranțe inconsistente, să găsesc argumente optimiste în frînturile de fraze auzite primprejur, în loc să ascult vocea profundă și calmă care îmi spune că voi muri, propria mea voce, acest murmur intim pe care îl ascultăm atît de rar. Totdeauna credem că moartea e o treabă a altora, ne încăpăținăm să ne întrebăm pentru cine bat clopotele și iată-mă deodată în fața propriului meu sfîrșit. Și iată-mă aplecat deasupra oglinzii în care mă contemplan pentru prima dată, acest iaz liniștit căruia îi voi traversa suprafața înainte de a fi profitat de această tulburătoare intimitate.

„...Și deja seara ne împarte, o, Narcis, și strecoară între noi doi fierul care taie un fruct...”
Ei da, deja !

Ce ușurare, să nu mai încerci să te minți !
Asta simplifică atitudinile.

Știu foarte bine din ce voi muri. De cîțiva ani mă resemnez pe ascuns cu ideea morții. Înainte refuzam, pur și simplu, această eventualitate. La vîrsta rațiunii hotărisem să nu cred în întîlnirea de la Samarkand, să neg că într-o zi totul se termină. Am păstrat mult timp această cre-

dință superbă. A fost armura, certitudinea mea. Puterea morții se oprește la această frontieră, ea nu prevalează asupra unei determinări. Tîrfa asta bătrînă are nevoie de complicitatea clienților. Niciodată nu s-a văzut ca vreunul să moară fără voia lui. Omul se află mai în siguranță într-un refuz decît într-o fortăreață. Obuzele își deviază traiectoria, bolile se opresc la timp, microbii se descurajează, negustorii de porci respectă STOP-ul. Dar e nevoie de o forță fără cusur, pentru a nega mereu. Obosim, cădem la învoială. Am început să mă ocup de moarte. Imediat moartea s-a ocupat și ea de mine. Am avut slăbiciunea să prevăd, să admit, și e începutul sfîrșitului. Voi plăti această lașitate inevitabilă, cu atît mai rău pentru mine! Nu se moare decît din oboseală și din resemnare.

Nu-mi acord dreptul de a mă revolta. Trebuia s-o fac înainte. Acum ar fi fără valoare și nu prea onorabil.

De cîteva clipe zgomotul sirenelor se atenuază. Orb și în curînd surd, mă rezum la o mecanică intelectuală, ultima mea legătură cu lumea pe care va trebui s-o părăsesc. Cum se petrece asta? Fără îndoială, o ceață, cuvintele care se eschivează și se refuză, un început de incoerență și apoi? Evident, tentația de a medita la viața eternă! M-am temut mult timp de iad, în liceul adolescenței mele, cînd mă învățau că primele călduri ale cărnii riscă să ducă la focurile diavolului, în epoca în care expedientele solitare nu ajung încă la plăcere, dar sînt un păcat necesar cu disperare, rușinos, agreabil, dorit, urît. Mă temeam că voi avea de plătit într-o zi prețul exorbitant al emoțiilor mele clandestine, apoi, puțin mai tîrziu, gimnastica elementară pe care mi-o îngăduia, la colțul gardurilor vii, o fată al cărei nume l-am uitat. Am fost blestemat, de-a lungul unor zile interminabile și nenorocite, peste puterile mele.

Apoi am încetat să mă tem. Ceea ce m-a despărțit de Dumnezeu, despre ale cărui minii și ranchiune nesfîrșite învățam, este, cred, sila de a considera că remușcările sînt salutare. Am luat foarte de tînăr hotărîrea fermă să nu regret. Îmi era anevoie să motivez această etică, dar as-

tăzi știu, ca toată lumea, că remușcarea e o tentativă jalnică de a „modifica trecutul“.

Totuși, cum să nu speri într-o supraviețuire oarecare ? Dar care ?

Infernul ar fi să regăsesc, pe nu știu ce pășuni înverzite, trupa eteroclită a tuturor acelor care, de aproape sau de departe, și-au încrucișat viața cu a mea. Dar teama de gol te invită să-ți imaginezi o societate. Ar trebui să poți alege.

Bălăiorului aceleia pe care l-am ucis în pădurea Fougères aș vrea să-i ofer o revanșă. Nu se aștepta să vadă în fața lui un fel de Robin Hood păduchios. Cred că visa. Își agățase la butoniera uniformeii verzi un fir de iarbă-neagră. Nici eu nu mă așteptam să dau de un neamț izolat. De obicei, ei se temeau de vecinătatea partizanilor și nu patrulau decît în grup. Acesta, fără îndoială, ceda unui acces de romantism. Și apoi iarba-neagră, blîndețea vegetației de la poalele copacilor... Ne-am privit un lung moment, fără să mișcăm. Avea vîrsta mea și pistrui ca Aurélie. Încercam amîndoi să ne spunem ceva, și dacă am fi găsit cuvintele potrivite, totul s-ar fi aranjat. Dar în asemenea împrejurări nu mai știm să vorbim. El și-a îndreptat mîna spre autotomatul purtat în bandulieră și eu am tras, supunîndu-mă regulilor jocului. Am ochit firul de iarbă-neagră, și el și-a dus mîinile la burtă ; uitam mereu că Herstal-ul meu trăgea prea jos. Nu puteam să-l las pe băiatul acela lungit în șanț, să crape cu un glonte în burtă. Cînd mi-am apropiat țeava revolverului de urechea lui, și-a

oprit geamătul ca să-mi facă, din privire, un semn în care intra mai puțin minie cît surpriză și dorință de a se explica. N-aveam timp, zgomotul primei împușcături risca să-i atragă pe camarazii lui. N-am știut niciodată ce voise să-mi spună. Eram foarte tineri, prea tineri, sosiți înainte de termen în războiul care făcea din noi niște prematuri ai vîrstei adulte. Da, mi-ar plăcea să-l regăsesc pe soldatul acela imprudent, care se lăsa în voia soartei luîndu-se după mireasma de mușchi și de iarbă-neagră în floare. Lui Bob i-ar fi plăcut de el.

Pentru o călătorie neprevăzută îți faci valizele în grabă, și, în dezordinea improvizatiei, te trezești, la mama dracului, cu douăzeci de cravate și fără nici o cămașă. Nu eram pregătit pentru călătoria asta, și adun la întîmplare bagaje în care uit să pun esențialul. Nu aleg amintirile pe care le înghesui din zbor, ele mi se oferă și, privindu-le de aproape, sînt mai puțin eteroclite decît ar părea : majoritatea o deține moartea.

Ideea unui neant posibil îmi provoacă mai puțină panică decît mă temeam și, de asemenea, mai puțină revoltă. Depling acel trup zdrobit de pe brancarda ambulanței, dar în multe privințe el îmi rămîne curios de străin. Îi sînt îndatorat că nu mă torturează, dar zi de zi mă trăda prin mărunte prăbușiri disimulate. Din ce în ce mai mult trebuia să-l înșel, să-i camuflez, prin îngrijiri neplăcute, fiecare dintre noile slăbiciuni. Mai întîi nu-l luam în seamă. Apoi am

văzut trupurile de vîrsta mea schimbîndu-se în juru-mi. Mai ales într-o zi am văzut cum lucrează timpul, l-am prins în flagrant delict.

Ea mi-a spus :

„De ce mă privești așa ?“

Nu puteam să-i explic. Era foarte frumoasă, și goliciunea îi ședea bine. Dar iată că, la corpul despre care credeam că nu ignor nimic, zăream o diferență, mai curînd o modificare.

Ea spuse :

„Ai un ochi de expert care mă evaluează“.

Să fi existat oare, în ajun, această imperceptibilă încovoiere a siluetei, această inexactitate a cîrniî în a urma ferm jocul mușchilor, această delăsare aproape invizibilă a unui corp aflat totuși în culmea grației lui ? Sau poate nu era decît o clarviziune bruscă ?

Mi-am îndreptat ochii spre mine însumi și m-am înspăimîntat deodată descoperindu-mă atît de puțin asemănător ideii fixe, vreau să spun clișeului pe care îl păstram despre mine. Prin mici modificări și profitînd de o comodă lipsă de atenție, trupul își începuse, fără știrea mea, lungul proces al abdicării ce i-ar fi permis într-o zi să mă abandoneze de tot.

Ea spuse :

„Ce serios te-ai făcut dintr-o dată !“

Nu le-ar trebui lăsate tinerilor trupurile acelea pe care ei le irotesc și despre a căror perfecțiune și docilitate au nerușinarea să creadă că vin de la sine. Astăzi aș ști să-i dau corpului meu de adolescent sărbătorile pe care le-ar merita.

Ar trebui să pun ordine în aceste idei abundente și dezlîinate.

Încerc o surpriză la abordarea cu atît de puțină gravitate a unei morți improvizate. Nu-mi cunoșteam ușurința asta funciară. Nu că m-aș resemna cu destinul de victimă anecdotică a unui negustor de porci. Dar aș fi vrut să mi se lase răgazul să mor. Nu știu cum să explic asta : răgazul de a muri, așa cum ai răgazul să trăiești. Hotărîsem de mult să nu mă alătur trupei desuete a oamenilor în vîrstă care se încăpățînează, care se agață. Aș fi fost un bătrîn model, dezlegînd în fiecare zi cîte o parîmă, silindu-mă să mă dezinteresez. Tăind răbdător miile de legături care se unesc cu viața, aș fi ajuns să nu mai fiu reținut decît de ancora milei și aș fi murit, fără îndoială nu după placul inimii, dar, în fine, aș fi participat la sfîrșitul meu. Aș fi murit, nu aș fi fost ucis, cum e cazul acum.

Timpul, timpul, timpul nu mai înseamnă nimic, absolut nimic. Nu știu cît timp îmi mai rămîne să proorocesc, astfel, într-o întunecime care de acum încolo e patria mea. Nu ții socoteala minutelor, în pragul unei eternități îndolrice.

Oricît de zadarnic ar fi, mi-ar plăcea să-mi evaluez exact greutatea pe pămînt. În nici un caz să nu mă înşel asupra alegerii balanţelor. Greutatea asta este echivalentul golului pe care îl va lăsa absenţa mea. Vechea problemă a recipientului plin cu apă ; scufunzi un solid, apa se revarsă, apoi măsori volumul de apă care lipseşte şi nu prea mai ştiu ce... Da, este elementar, eu cîntăresc cît volumul de sentiment pe care moartea mea îl va face să se reverse.

Mai întîi, Hélène... Durerea Hélènei va fi masivă şi tăcută. Va plînge singură, mult timp, cu amărăciune, fără să-i lase pe ceilalţi să-i vadă rănile. Ea este principala garanţie a densităţii mele. Graţie ei, numele va continua să-mi fie pronunţat (Pierre era, Pierre spunea, Pierre făcea...), pentru că toate femeile care au iubit un bărbat devin custodele şi muzeul lui. Dar Hélène nu aparţine speciei slabe, care lasă durerea şi amintirile să-i îngreuneze viaţa. Iată problema : Hélène va fi vie. La fel cum vii vor fi şi prietenii care mă vor plînge, femeile care îşi vor aminti, în patul lor cald, că m-au mîngîiat, vii vor fi decanul care va rosti elogiul meu funebru şi confrăţii care îşi vor împărţi dosarele

mele. Cum să le ceri celor vii o fidelitate împotriva naturii ?

Revenind de la cimitirul unde lopeţile de pămînt cădeau pe sicriul tatii, un detaliu l-a revoltat pe copilul care eram. Noi, familia şi prietenii, am mîncat. N-am uitat niciodată gustul acelei profanatoare limbi de vită pe care gurile noastre vii o mestecau cu conştiinciozitate. Mă gîrdeam la gura albăstruie, închisă pentru totdeauna şi mîncam, şi găseam că acea limbă de vită are un gust inimitabil. Ea consfinţea infinita noastră superioritate, îmi dădea siguranţă, dar ce trădare, ce abandon !

Toţi cei care mă iubesc vor mîncă *după*, şi asta demonstrează suficient cît de relativă e importanţa mea.

Viaţa nu se opreşte decît pentru mine, şi regretele nu cîntăresc greu în faţa acestei constatări. Moartea trebuie abordată deci într-o stare de mare umilinţă.

În unele zile privilegiate de toamnă, în Bretonia, zorile seamănă cu peisajul mental care mă înconjoară acum. Briza din vest, care se ridică tîrziu, e încă aţipită. Departe, în spatele orizontului, soarele trimite doar o lumină indirectă peste ceţurile matinale. Marea şi cerul, din acelaşi cositor lustruit, se confundă într-o imobilitate comună. Tăcerea e imensă. Privirea caută în zadar un loc unde să se așeze, unde să se odihnească în acest spaţiu fără geometrie. La distanţă egală de mare şi cer, vasul pluteşte ireal, suspendat într-un univers de sidef.

Astfel plutesc și eu într-o lume fără mișcări, fără contururi și fără zgomote, la jumătatea drumului între viață și moarte ; încă într-una — de pe acum în cealaltă. Unde e orizontul ?

O mică licărire, aceea de la bricheta tatii, luminează un colț de adevăr. După cimitir și limba de vită, au fost golite buzunarele răposatului. Nu-mi amintesc în amănunt inventarul, în afară de bricheta pe care mi-a întins-o mama printre lacrimi : o dulie de aramă, cum se modelau în tranșeele celuiilalt război, între două măceluri. Tata se legase de ea în amintirea nu știu cărui camarad sfîrtecat prin părțile Marnei și care se numea Albert. Era bricheta lui Albert : un obiect grosolan, greu și urît. Chiar îndopată cu benzină, nu accepta decît rareori să producă o flacără fumegîndă și pestilențială. Tata era cuprins de un orgoliu copilăresc cînd deseori, înnegrindu-și degetul mare, reușea s-o aprindă de la prima încercare. Spunea :

„Bricheta asta nu-l cunoaște decît pe stăpînul ei“.

Și iată că moșteneam această relicvă derizorie. De zece ori am încercat fără succes s-o aprind. Mama și-a înțepit hohotele :

„Tatăl tău spunea mereu „Bricheta asta nu-l cunoaște decît pe stăpînul ei“.“ Apoi : „Nu-ți șterge degetul cu batista curată !“

Bricheta a fost rînduită într-un sertar, și nu înțeleg decît azi în ce măsură acest gest îl îngropa și mai adînc pe tata, și chiar pe Albert, prin rîcoșeu. Acest obiect, modelat cu uneltele rudimentare ale soldatului în campanie, nu

exista ca brichetă decît în virtutea unei convenții. Odată dispărut tatăl meu, obiectul se întorcea în sfera lucrurilor inerte. În curînd am uitat-o. N-a mai folosit niciodată. Mama mi-a mai fost folositoare mie, celui de-al doilea soț, prietenilor ei. Evident, ea a însemnat mult în viața tatii, dar în moartea lui mi se pare că bricheta cîntărește simbolic mai greu.

Tot astfel un oarecare număr de lucruri vor muri odată cu mine, în vreme ce ființele care mă iubesc cel mai mult vor rămîne în afara infernurilor. În India veche, văduvele erau arse. Expedientul nu valora decît prin rigoarea lui, și defunctul nu rămînea mai puțin singur. Exista mai multă înțelegere a morții în tradiția Egiptului, care înțesa cavourile cu obiecte familiare. Se bănuia că tocmai acest mediu prietenos asigură un fel de supraviețuire. Regret că n-am așezat lingă tata bricheta lui Albert și cuțitul de trei parale Opinel cu verigă, incrustat cu Mina încoronată, pe care tata îl ascuțea cu o gravitate meticuloasă și pe care nimeni din casă n-a avut niciodată dreptul să-l atingă.

Eu nu voi avea o piramidă. Nu mă vor înconjura cu aceste bunuri ale vieții, a căror importanță îmi pare deodată formidabilă :

castanele de apă care se culeg în septembrie din undele negre ale iazului de la Pointevinière, care își protejează carnea de castar submarin sub pumnalele unei coji netede și tari ca o piele veche — fructe ale vrăjitoarelor și ale braco-
nierilor

...tabloul anonim (Chagall și ceilalți nu riscă să rămână în pod) din stînga ușii biroului meu, peisajul acela spălăcit pe care am visat mereu să-l explorez ca să văd dacă plopii sînt într-adevăr atît de tremurători, colinele atît de line, ca să descopăr, în sfîrșit, fațada întregă a unei case din care pictorul n-a arătat decît colțul acoperișului, dar îndeajuns pentru a sugera o armonie miraculoasă care va muri ca și bricheta lui Albert...

...sucul tare al fructelor sălbatice ale aceluia manghier, la Mooréa, pe malul unui rîu unde înnoată creveții

spargerea fluxului pe plaja de la Pendruc, prin briza ușoară și caldă de sud-vest, seara, cînd valurile cuminți își desfășoară lînced franjurile de spumă pe nisip

mirosul acelor flori pe care le-am respirat acum o clipă, acum o mie de ani, pe cîmp, după accident, și care nu sînt căldărușe și al căror nume mi l-ar spune Hélène, acei clopoței de toamnă care au sunat sfîrșitul recreației mele

toată casa din La Barre, deoarece casele sînt cele mai perisabile dintre lucrurile omenești, pe care o clipă de indiferență le împinge spre decrepitudine, apoi spre haos. Am văzut degradîndu-se și murind în cîțiva ani case construite să reziste timpului și care nu rezistau unui moment de uitare, masive și solide fără folos cînd abandonul le dădea pe mîna lor înșile. Cine va ști să închidă ușa cu geamuri dinspre grădină, ale cărei balamale prea mici se uzează ? Dacă se

împinge prostește canatul, fără a se însoți mișcarea de o tragere ușoară către interior, garniturile își vor mări jocul, și ansamblul se va dezarticula în mai puțin de o lună. Și nu-i dau mult timp de trăit fotoliului meu, cu șubrezeala aceea a brațului stîng pe care numai eu i-o menajez pentru că știu că, sub catifea, o chingă deyenită friabilă se va face praf la prima brutalitate. Bertrand, cu mania lui de a se așeza pe brațele fotoliilor... Bertrand, nu vei ști niciodată cît de puțin m-am gîndit la tine în ceasul morții, și e cu atît mai bine, pentru că tu n-ai înțelege această indiferență aparentă, mai curînd ai înțelege-o aiurea. Tu ești o parte importantă din viața mea, tu ai fost cea mai mare parte din ea. Îmi amintesc de ziua cînd, pe peretele sălii de baie, unde îți măsuram creșterea, aparatul a marcat un metru, exact un metru. Mă gîndeam că reprezentai pentru mine infinit mai mult decît a zecea milioana parte din sfertul meridianului terestru, erai universul întreg, în toate dimensiunile lui, etalonul meu unic, unitatea de referință cea mai exactă, numărul meu de aur. Dar acum traversăm o clasică perioadă proastă, cînd tatăl devine greoi din inerție, din incapacitate, sau din refuzul deliberat de a-l însoți pe copilul de ieri pe acel pămînt al făgăduinței unde nu e loc pentru doi. Prietenul băiatului, complicele adolescentului nu mai are de oferit tinărului nimic altceva decît o cenzură, mai mult sau mai puțin discretă, a cărei vanitate irită. Iartă-mă, Bertrand, dar nu-mi place decît teoretic perso-

najul care ești acum, îmi este străin în multe privințe, și știu că tu însuși m-ai îndepărtat pe planul al doilea al peisajului tău sentimental. Bănuiești că n-o iubesc pe Béatrice. E adevărat că reprezintă tot ce eu detest, în afară de frumusețe și sînt de acord cu tine că e frumoasă, chiar în La Barre, unde se consideră îndreptățită să se travestească în deportată poloneză.

„Ai ceva să-i reproșezi?”

Ți-am răspuns că nu, fiindcă ceea ce mie îmi displace la soția ta, pe tine pare să te copleșească, acea nerozie de falsă tînără fecioară din cap pînă în picioare, excluzînd sexul, acel suris unic, compus o dată pentru totdeauna, același pentru orice ocazie, acel mod de a părea că intră într-o stare de suculență delicată la apropierea unui bărbat, acea parte de cristal-nu-mă-atinge-că-mă-sparg din care sînt făcute cele mai bune centenare...

Lă ce bun, Bertrand ? În rest, purgatoriul răcelii și al distanțelor este, fără îndoială, inevitabil, și noi am fi regăsit mai tîrziu, de la egal la egal, relații mai calde. Toate astea nu sînt decît o spumă artificială, dar te țin departe de căpătîiul meu în aceste clipe cînd nu trebuie să mă gîndesc decît la mine. Înțelege asta, Bertrand, destinul meu e pe punctul de a fi rezolvat, sînt singur pe o targă și nu trebuie să mă gîndesc decît la mine, pentru că partea mea a rămas singurătatea. Am căpătat dreptul ăsta, sau infirmitatea asta, cum vrei !, din cauza celor două secunde întîmplătoare care m-au smuls vieții ca

să mă arunce în această peripeție. Voi ști vreodată în ce moment decontul celor două secunde s-a răsturnat în ireversibil ? Vezi, rămîn la preocupări destul de frivole, în orice caz inutile, fiindcă secundele acelea sînt dobîndite pentru eternitate. Dar, considerată din locul unde mă aflu, scara valorilor se inversează curios de la zero la infinit, și gravitatea celor pe de-a întregul vii face loc zîmbetului. Ne naștem în stare de morți și ne refugiem în grandilocvență, care este beția sufletului, și ne silim să provocăm, cu ideile noastre, o zarvă pe care am vrea-o majestuoasă, și sîntem satisfăcuți cu tumultul mărunț, pînă ce ajungem la țărnul adevăratei liniști. Eu mă aflu acolo și, dacă aș avea timp, ți-aș explica... Știi, în *Cetățeanul Kane*, cînd Kane e pe moarte rostește un cuvînt, *Rosebud*, și fiecare se întreabă ce mesaj conține ultimul cuvînt al uriașului, ce cifru alcătuiește această formulă magică prin care se încheie o existență ieșită din comun. La sfîrșitul filmului, aflăm că *Rosebud* nu este decît un nume, scris pe o să-niuță de copil, la care marele Kane fără îndoială nu se gîndise nici măcar o dată în cursul vieții sale magnifice, dar care mobiliza ultimul demers conștient al constructorului unui imperiu. Asta seamănă destul de bine cu ce aș vrea să-ți explic.

Eu n-am creat un imperiu, am devenit numai celebru, cu tot ceea ce comportă „succesul” ca vulgaritate, dar, ajuns în același punct ca și cetățeanul Kane, adevărul acestui *Rosebud* mă

frapează ca o revelație. Importantă pentru morți este anecdota, sînt detaliile, lucrurile, nu ideile. Nu știi ce mă așteaptă de la neant, de la prăpastia noroioasă sau de la Edenul imprecis, dar, în toate cazurile, ce infimă, mărginită, perimată trebuie să pară știința omenească !

Nu-ți propovăduiesc că totul e numai zădărnici. Îmi plac cuvintele și ideile, jocurile și șocurile lor. Să știi numai că, pînă la urmă, ele nu cîntăresc nimic. Milioane de „alții“ vor continua să agite propriile mele cuvinte, propriile mele idei asupra moralei, a dragostei, a dreptății, a lui Jung sau a războiului din Vietnam. Absența mea nu va lăsa nici cel mai mic gol vizibil și nu va provoca nici măcar o jumătate de suspin în concertul acesta în care executanții se pot schimba între ei. În schimb, *Rosebud* va fi ars, tu vei rupe fotoliul, micul tablou din biroul meu se va umple de praf în pod, flori, parfumuri, lucruri vor muri, pentru că odată cu mine moare gustul secret pe care îl am pentru ele, și numai pentru ele eu sînt de neînlocuit. Tu, dragul meu, tu nu vei suferi mult timp, slavă Domnului ! (Nu voiam să rostesc numele lui Dumnezeu, și încă mai puțin să-l evoc. E prea tîrziu, sau prea devreme. Se va vedea imediat.)

Am pierdut obișnuința de a pălăvrăgi împreună, Bertrand ! Acest monolog de dincolo de viață îmi face bine, cu toată dezlinarea lui. Nu-ți cer decît să fii aici și să ascuți. Sînt ridicol de

îngrijorat de felul cum îmi vor face „toaleta“. Infirmierele îi piaptănă pe oameni la întimplare. Știi că pot fi caraghios cu smocul de la tîmpla stîngă care se zbîrlește dacă nu iau seama, după cum părul prea lins îmi dă o înfățișare de dansator de tango. Ai să-mi spui că ar fi mai bine să mă ocup de sufletul meu. Îmi închipui că nu mai pot face nimic pentru el. Și apoi avem dreptul să-i cerem lui Dumnezeu nu numai să-și recunoască sufletele, ci să le accepte și pe celelalte.

Spun necuviințe, Bertrand, fiindcă sînt obosit și teama îmi dă tîrcoale. La vîrsta mea, nu poți face să conviețuiască o conștiință curată lîngă o memorie bună ; incompatibilitate totală. Eu am memorie bună.

Nu ți-am vorbit niciodată de Aurélie. E generăleasă, vreau să spun soție de general, în consecință generăleasă. Mai înainte eram tineri, ea avea un mers ușor și picioare lungi de faun — știi, Aragon... — și își petrecea vacanțele în apropiere de La Barre. Mama, deși atentă să nu-mi impună constrîngerii inutile, nu înțelegea cît de nesuferită îi putea fi unui băiat de treisprezece ani obligația de a merge să adune bălegar pentru flori. Uram fraza rituală :

„Pierre, ia căldarea veche și fârașul și du-te să cauți bălegar pentru trandafiri“.

Trebuia să ies în drum. Într-o zi, Aurélie m-a surprins în timpul acestei ocupații infamante. Călărea o iapă pe jumătate pur-sînge, era însăși imaginea tinereții, fără griji, dezinvolve, su-

perbe. S-a oprit lingă mine, care, cu fărașul și căldarea, eram strivit de rușine. Am spus :

„Adun bălegar“.

Ea a spus :

„A, da, pentru trandafiri“.

Era un obicei care, la țară, nu mira pe nimeni și, desigur, eu eram singurul care mă simțeam umilit.

Nemernica de iapă a ales această clipă pentru a lepăda cea mai formidabilă grămadă de bălegar pe care ar fi putut-o spera un horticultor.

„Fain !“ a spus Aurélia, fără răutate.

Și a trebuit, roșu de furie, să mă plec dinaintea amazoanei mele și să recoltez muntele aburind.

Ușuratici trebuie să fie morții, dacă mă urmărește pînă aici amintirea acestei umilințe abominabile, cea mai rea din viața mea, și încă îmi măsoar cuvintele.

Mai tîrziu am iubit-o pe Aurélia, într-o zi ca asta, din pricina unui miros de fîn cosit. Am iubit-o pe Aurélia, dar m-am căsătorit cu mama ta, în parte din cauza ta. Apoi am părăsit-o pe mama ta și mă gîndesc la Aurélia. N-am timp să-ți explic. Primul nume pe care ți-l întipărești în inimă crește odată cu scoarța.

Vei moșteni La Barre. Voiam să-i dau casa Hélènei, din pricina cameliei pe care ea a sădit-o acolo. Tu nu vei sădi niciodată nimic la La Barre, mai cu seamă nu o camelie, care înfloarește în perioada cînd Béatrice are nevoie de soarele de la Avoriaz — „Tată, cum poți să nu

iubești schiul ?“ — ca să facă mai fragil, prin contrast, tenul ei prețios de blondă. Dă La Barre Hélènei, ea îmi va cultiva acolo amintirile. Voiam s-o fac eu, dar avocații au oroare să-și scrie testamentul. Nu-l pot redacta fără să rîdă.

Vezi, încep să-mi formulez ultimele dorințe ! Nu scăpăm de convenții.

Cînd am văzut camioneta oprită la mijlocul curbei, nu m-am gîndit decît la problema care se punea : fie un vehicol care circulă cu X... km/h în întîmpinarea unui obstacol aflat la X metri. Calculați timpul T etc. Risipeam astfel secunde în care aș fi putut să privesc lucrurile din jur știind că e pentru ultima oară. Spun bine : să privesc, și nu să văd în mod vag. M-am purtat ca și cum trebuia, evident, să rămîn printre minunile lumii, și din cauza acestei ignoranțe și a acestei neglijențe iată-mă lipsit de o bucurie sfișietoare.

Ți-am povestit oare execuția unuia dintre clienții patronului la care îmi făceam primii ani de stagiatură ? Imediat după război, ghilotina nu călătorea, din lipsă de benzină. I se ceruse unui pluton de FFI¹ să o suplinească. Dar nu te improvizezi călău, și afacerea luase întorsătura unei comedii. Ajunsesem prea devreme la poligonul de tragere. Era încă întuneric. Am așteptat mai mult de o jumătate de oră — în furgon,

¹ Forces Françaises de l'Intérieur (n. trad.).

din cauza frigului — omul care urma să fie ucis și noi, ceilalți : jandarmi, judecător, procuror, duhovnic și eu, însărcinat să-mi înlocuiesc patronul reținut în casă de un guturai puternic. (Condamnatului îi spusese „pneumonie“, pentru că mi se părea puțin șocantă imaginea unui avocat sorbind groguri sub plapumă.) Afară, locotenentul care comanda plutonul se impaci-enta. Nimeni nu se gîndise să așeze un stilp.

„Și cu ce îl leg la ochi ? spunea locotenentul. Ce porcărie.“

Un soldat binevoitor își oferi batista „nu prea curată, dar destul de mare, și în orice caz...“

Procurorul, stingherit, își consulta ceasul pe furis și întinse generos condamnatului pachetul cu Gitane — „dar vă asigur, am rezerve...“

Eu nu spuneam nimic. Găseam curioasă atitudinea omului care urma să fie omorît. Astăzi o înțeleg atît de bine ! El știa că va muri în curînd și privea. Nu lăsa imaginile să-i defileze prin față, ieșea în întîmpinarea fiecăreia și o detalia cu multă atenție. Își așeza literalmente privirile pe lucruri și le descifra cu încetul. Universul limitat al furgonului, abia luminat de o lampă de plafon prea slabă, nu oferea un evantai mare de imagini, dar omul știa că vede pentru ultima oară asperitățile unei mușamale, metalul unei clanțe, mișcările, figurile, mii de detalii infime și demne de considerație numai pentru el singur, fiindcă rezumau lumea celor vii. Cred că nu gîndea. Făcea provizii de semne,

aduna mesajele mărunte ale unui univers familiar fortificându-se cu ele.

Ar fi trebuit, adineauri, pe drum, să-mi gădesc timp să privesc cu intensitate apa și vîntul, arborii și copilul acela minuscul care alerga la liziera unei păduri, și trandafirii din fața fermei. Neatenția celor vii este uluitoare. De fapt, nu vedem decît ce se înscrie în cîmpul pe care ni-l lasă ochelarii de cal ai preocupărilor de moment. Ai remarcat ? Cînd ai o mașină nouă, de un model rar, nu mai vezi decît mașinile de această marcă. După accidentul de la Tripoli, cînd mergeam în cîrje, Parisul era populat cu infirmi. Sînt de o sută de ori mai mulți bărboși dacă îți lași barba să crească. Nu facem decît să proiectăm împrejur micul nostru cinema intim. Am constatat-o deseori cu ocazia proceselor, cînd zece martori, în fața aceluiași eveniment, nu reținuseră fiecare decît detaliul sau peripeția corespunzînd stării sale sufletești de moment. Acest fenomen de viziune selectivă este universal, și puerilitatea lui mă consternează. Atîtea minuni risipite zadarnic în fața unor ochi pe jumătate închiși !

Aș vrea să mă ajutați, tu, Bertrand, Hélène, Aurélia, Bob, doctorul, lumea întreagă, pentru că e îngrozitor să mori, nu-i soarta tuturor, cum se spune cu josnicie, de fiecare dată e o dramă teribil de particulară. Pentru mine însumi eu sînt unic, nu un om la cîteva miliarde, care va muri. Vă implor pe toți, faceți ceva, fiți aici, vorbiți, compătimiți-mă ! Ce poate fi mai im-

portant decît ce mi se va întîmpla mie ? Ce este omenirea, dacă nu-și oprește răsufllarea cînd crapă un om ? Faceți ceva cu toții, unuia de-al vostru îi e frică.

Plouă cînd ambulanța, precedată de cei doi motocicliști, intră în spitalul din Laval și se năpustește spre serviciul de urgență. Cu economia de timp și de gesturi pe care i-o conferă rutina, spitalul se deschide în fața noului sosit, îl ia în mînă și îl asimilează. Ai crede că locul lui era prevăzut dintotdeauna. De fapt, Pierre Delhomeau, patruzeci și patru de ani, avocat la Curtea de apel, urmează o filieră perfect definită de tehnicieni. Statisticile informează că spitalul din Laval trebuie să facă față la X urgențe în douăzeci și patru de ore. Ca „urgență“, Pierre Delhomeau e așteptat, locul îi este pregătit. Statisticile știau că va veni, el sau un altul. În chiar timpul cînd mergea cu 140 kilometri pe oră către locul numit La Providence, pe patul camerei 7 pavilionul de chirurgie erau puse cearșafuri curate. Era de pe atunci „numărul 7“.

O infirmieră telefonează la camera de gardă :
— Urgență la 7.

Și internul închide revista ilustrată pe care o parcurea așteptîndu-l pe Pierre Delhomeau sau pe oricare alt individ destinat în dimineața asta să joace rolul „urgenței“. Totul e după tipic.

Cei doi jandarmi se plimbă încoace și încolo pe culoar. Ar vrea să știe dacă trebuie să-și re-

dacteze raportul asupra unui accident mortal sau a unui accident grav.

Doctorul își salută tânărul confrate și îi rezumă succint primul lui diagnostic.

— I-am făcut camfor și i-am dat oxigen...

Internul spune „da... da...” și examinează fața de pe care o infirmieră spală singele încheșat. Nici o rană la față. Internul caută să-și amintească unde a mai văzut acest chip.

— Dacă-mi dați voie, spune doctorul, eu fug...

Internul spune „da... da...” și-și scotocește memoria. Scalpul răsfrint pieziș pe craniu pare un pisoie lipicios, dar, cu toată această perucă, internul recunoaște, crede că recunoaște... Figurile celebre, deseori reproduse în presă, au un aer familiar, chiar dacă nu le identifici cu precizie.

Cele două infirmiere știu pe de rost cei doi termeni ai alternativei. Sau cazul este disperat și nu le rămâne decât să aștepte, sau internul va spune „haidem” și totul se va înlănțui în mod mecanic : grupă sangvină, transfuzie, radiografie, bloc operator...

Temeinic, internul își expertizează bolnavul. Sint puține șanse să-l scoată din încurcătură, dar nu se știe niciodată. Va decide fără drept de apel. Să se retragă și să închidă ușa, sau să pună în mișcare enormul aparat de salvare, cu o șansă la... la... ?

Internul ezită. Apoi ridică pleoapele omului inert. Ochii mișcă, un fel de licărire se aprinde, o scinteie care poate fi încă viață.

Internul spune :

— Haidem.

În aceeași clipă îl recunoaște pe rănit, fiindcă scurta privire a acestuia i-a trezit amintirea unei recente dezbateri televizate asupra pedepsei cu moartea.

— Este Delhomeau, avocatul. Telefonați patronului, fără îndoială va prefera să fie aici. (Subînțeles : pentru comunicatul de presă, în orice caz.)

Internul iese din cameră, ca să meargă la blocul 2 să se îmbrace. Pe culoar, jandarmii întrebă :

— După părerea dumneavoastră, doctore, ce să scriem în raport ?

Internul se strîmbă :

— Răni multiple. Încă nu putem spune nimic. Se îndepărtează. Cel mai în vîrstă dintre jandarmi ridică din umeri. Nu trebuie să fii mai catolic decît papa.

— Vom scrie : victima, avînd răni multiple, a fost transportată la spital.

Fizicianul acela rus, cum se numește oare ? L-au luat mort după un accident de mașină ca al meu. Era mort din punct de vedere medical. Am citit povestea acestui caz extraordinar. Știința sovietică și-a mobilizat toate resursele ca să salveze un cercetător de neînlocuit. S-a făcut apel chiar la medici străini. Mortul a fost readus la viață. Săptămîni întregi, cei mai mari chirurghi din lume au făcut cu schimbul la capătii lui. De patru ori omul a murit. De patru ori i s-a insuflat o viață artificială, am uitat detaliile, dar îmi amintesc ce fascinantă era lectura despre lupta aceea împotriva unei fatalități inadmisibile. Mormintul îi era deschis, a fost smuls cu forța de acolo. Și-a reluat postul la Universitatea din Moscova.

Eu nu sînt mort. Medicul nu mințise. Sînt la spital. Se vor ocupa de mine. Se vor ocupa să mă facă să trăiesc. Au tot ce le trebuie. Am deschis ochii și mi-am reluat locul în viață. Mulțumescu-ți, Doamne, Dumnezeu al îndurării !... Miracolele medicinei... Am văzut ființe ome-nești. Cred că plîng, și bucuria mă tulbură. Această lumină bruscă în ochi, ca o primă gură de aer după o asfixie, îmi dă din nou puteri de necrezut. Ies la suprafață din marea neagră în

care mă lăsam să alunec. În acest moment, ei se pregătesc să mă salveze, se grăbesc să aleagă cele mai bune mijloace, selecționează, din arsenalul lor formidabil, intervențiile cele mai ni-merite, chimiile necesare.

Nu mă mai lupt de unul singur. Oare mai e nevoie să continui să lupt ? Schimbul e asigu-rat, pot să mă las în seama lor. Să mă odihnesc, în sfîrșit ! Cîte zile voi avea n-am să uit gustul acestui val de lumină, nici această siluetă albă și neclară, care se înclină asupra mea, fantomă binevoitoare trimisă spre mine de lumea pe care aproape o părăsisem.

Să se grăbească. Dealtfel nimic nu dovedește că nu și-au terminat treaba. Mi-am pierdut cu-noștința, și ei au muncit ca să mă readucă la viață. În acest caz, acum mă trezesc după ope-rație. Reanimatorul — acest nume sublim ! — îmi observă întoarcerea la suprafață. Îmi va spune : „Fiți calm, operația a reușit, sînteți sal-vat“. Nu aud nimic, numai un uruit îndepărtat, nu chiar un uruit, un zgomot continuu, care vîlurește. Nu e prea dezagreabil.

Operația a reușit, dacă tocmai am deschis ochii după această noapte interminabilă. Nu su-făr, fiindcă mi-au administrat droguri împotriva durerii. Tot ce va urma e neesențial. Desigur, momente dificile, dar la ce bun să te gîndești la tranziții. Viața este de partea cealaltă a unei treceri a cărei durată, oricare ar fi, pare deri-zorie.

Voi renaște, și de data asta în cunoștință de cauză, la drept vorbind mă voi naște mai mult decît voi renaște ; fiindcă omul care se întoarce

acasă după această incursiune la frontiere necunoscute nu mai poate semăna cu șoferul MG-ului la intrarea în viraj, fără ca asta să implice o înimaginabilă putere de uitare. Nu voi uita niciodată.

Mi se pare că-mi place omul care înaintează, vindecat, amputat de o parte din sine care îl făcea infirm, îmbogățit cu o cunoaștere periculoasă.

Ca un pașaport ștampilele, trupul lui poartă vizele ținuturilor ređutabile unde s-a aventurat. Aceste stigmăte îi fortifică memoria. Nici nu poate comunica știința lui cea nouă, pînă într-atît cei care n-au făcut asemenea călătorii o socotesc banală și universal împărtășită.

De pildă, el știe de acum înainte că fiecare secundă poate fi ultima. Toată lumea o știe, dar o dată pentru totdeauna. El, dimpotrivă, nu încetează s-o știe, și în asta rezidă diferența. Din această propoziție, el scoate un adevăr dinamic și o morală.

Celălalt, cel dinainte de viraj, nu-mi plăcea decît pe jumătate, din cauza înclinării lui spre aroganță, a confuziei aspirațiilor și a maimuțarelor inteligenței. Totuși el îi lasă succesorului o moștenire considerabilă : viziunea clară asupra subțiririi bagajului pe care era cît pe ce să-l ia cu el. În mare parte, acest altul a trăit din idei și din teorii pînă în clipa cînd și-a dat seama că n-ar mai fi nimic de el dacă moartea s-ar deschide înspre neant, sau că, invers, ar ști totul în ipoteza unei lumi de apoi în care cunoașterea este dată, știința înăscută. Filozo-

fiile lui deveneau deci inutile în primul caz și caduce în celălalt. Le acorda totuși o valoare exorbitantă, gata să neglijeze bogățiile concrete pe care lumea i le împărțea cu dărnicie și de care acum e lipsit pentru totdeauna.

Acest celălalt, care nu se va mai ridica niciodată dintre rămășițele mașinii lui, îl învață pe succesor despre importanța demersului Ondinei ; condamnată să uite universul oamenilor, ea azvîrle în Rin mobilierul baroc al burgului pe care îl va părăsi pentru totdeauna, sperînd ca, după pierderea memoriei, să aibă norocul să găsească în adîncul apelor, datorită familiarității vreunui obiect, impresii difuze ale fericirii de neînsemnată făptură omenească.

Iată-l deci pe omul cel nou în posesia unui capital de ultime clipe pe care nu le va risipi, fiindcă, dacă nenorocirea se impune cu evidență și brutalitate, e nevoie de o atenție trează pentru a prinde fie numai și reflexele unei fericiri.

Pentru ultima oară mîngîie femeia pe care o iubește, este mîngîiat de ea, și această tulburare și această plăcere le dă și le primește pentru ultima oară, la nesfîrșit pentru ultima oară. Nu mai e loc pentru mediocritate sau obișnuință.

Pentru ultima dată, în fiecare dimineață de vară, în grădina din La Barre privește cum femela roșcată a mierlei negre sparge melcii pe o piatră și îi înghite repede, cu lăcomia neliniștită a păsărilor. Și trifoiul roz se trezește și se deschide la chemarea soarelui, omul încearcă să ghicească de unde va veni prima adiere de vînt care va face ziua viaie sau înceată.

Pentru ultima oară, mai des decît înainte, se aşază la masă cu nişte prieteni cărora li se pare excesivă importanţa acordată de el unor lucruri atît de frivole ca un cîntec de gitară, consistenţa unui vin, mişcarea unui chip, saltul unei idei sau al unui cuvînt şi culoarea vremii. Ghi-ceşte şi înţelege acuzaţia lor neformulată că ar fi un uşuratic. El însuşi se întreabă uneori cît de întemeiată e această atitudine. (Şi, fiindcă veni vorba, ce semnificaţie are „întemeiată“ ?) Nu ignoră că motivele rele nu sînt rele în sine, dar că, pur şi simplu, nu le găseşte bune pentru el. În fapt, este în mod deliberat uşuratic, în parte dintr-o înclinare firească, accentuată de experienţă, în parte fiindcă îi repugnă să influenţeze destinul aproapelui.

Va practica egoismul, cea mai defăimată dintre virtuţi. Cunoscînd singurătatea care îl aşteaptă în pragul morţii şi ştiind că nimeni nu poate căra cu el această povară, fiindcă în virful Golgotei însuşi Christos, de data asta cu adevărat om, gemea din pricină că Tatăl său îl abandonase, se va strădui să facă din egoism un cult binefăcător. Va pleda pentru egoismul generos, care îmbogăţeşte, respectînd egoismul aproapelui. Voinţa de a nu face rău este începutul adevăratei bunătăţi.

Îl vor găsi vorbăreţ, fiindcă vorbele îi vor fi ca o hrană după ameninţarea cu o tăcere veşnică.

Va înainta în vîrstă, atent să se bucure de viaţă. Nimicurile însozite vor fi nişte sărbători.

Nu sînt încă decît suportul fragil şi ameninţat al acestui om care se va naşte. Mi-ar plăcea

să-i ofer un trup de care să se folosească fără prea multă zgîrcenie, un tovarăş de bună-credinţă. O merită.

Îl voi prezenta Hélénei şi voi asista la nunta lor. Ea nu va ghici că şi-a schimbat amantul, mă va găsi numai diferit, dar fără să măsoare întinderea metamorfozei. Amîndoi o vom antrena pe Héléne să iubească viaţa cum ştiu s-o facă morţii.

Nu-i aşa că, din pricina cîtorva secunde, succesorul meu, avortat prin omisiune, nu s-ar fi născut ? Mi-aş fi continuat drumul orb pînă la următoarea întîlnire cu destinul. Ar trebui să înţelegem o dată pentru totdeauna ce înseamnă hazardurile, să stabilim dacă Providenţa poate ajunge să se înşele în socotelile ei.

Un timp oarecare s-a scurs în gol, un timp mai curînd nesigur, pe care nu-l determin. Nu-mi place asta. Zbirniitul care îmi vîlurește în cap își schimbă tonalitatea, devine mai grav și mai metalic.

Pe acest fond, o idee zburătăcește, bîzîie ca o muscă verde, se așază, eu o gonesc, ea revine, se încăpățînează, hidoasă și nu o pot strivi. O idee și o imagine : sînt în mașină, pe Quai Voltaire, voi pleca spre Rennes, motorul merge, tocmai am intrat într-a-ntîia, încep să manevrez ca să ies din parcaj, Hélène stă în picioare pe trotuar, îmi spune ceva, cobor geamul ca s-o aud, ea spune :

„Fii prudent, nu merge prea repede...”

Zîmbesc, demarez, am pierdut cîteva secunde. La două sute cincizeci de kilometri de mine, negustorul de porci se cinstește cu un pahar cu rachiu. Am pierdut.

Sintem oare, într-adevăr, niște paiate, și pentru a amuza pe cine ?

Nota profundă de orgă îmi țiuie în urechi. Mi-e frig.

O dată am văzut raza verde, cea adevărată, într-o seară pe mare, înspre Indonezia, -exact

după apusul soarelui, o rază largă și precisă, de culoarea ficțiunii, o vibrație, o esență teribil de verde.

Altă dată, am văzut în Galapagos un crater deschizîndu-se în lavă la picioarele mele și bula unei materii sulfuroase umflîndu-se, destinzîndu-se greoi și azvîrlindu-mi în față un gaz necuviincios, fermentat de la origini și care sugera toate eventualitățile putrede ale coșmarurilor.

Nu trebuie să ne aplecăm asupra acestor lucruri, ele conțin otrăvuri, și părul blondelor... Ce voiam să spun ? Verdele este teribil, frigul verde este cel mai rău. Varecii verzi, hei, bătrîne căpitan ! Ceva s-a stricat în muzica de orgă, muzicantul a adormit cu piciorul pe o pedală bas care sforăie. Aurélia mînîncă mere prea verzi, care dau dureri de pîntece, pîntecele Auréliei care n-a purtat nimic de la mine, și plăcerile noastre sînt departe. Cînd se ridică vîntul tăios de răsărit, poarta de la La Barre bate în țîșînile răsucite, lucrul cel mai urgent este s-o consolidez. Am multe lucruri de făcut și mai trebuie să ard o scrisoare. Ceva s-a stricat în muzica de orgă. Organistul e stricat, sau organismul. Organismul organistului. Nimic nu e organizat, dar trebuie să trăiești. Fără un corp, celălalt nu se va naște, va rămîne născut-mort. Sosul Mornay trebuie legat cu aromă de ciuperci. Unele sînt veninoase. Domnule președinte, cer indulgență pentru Pierre Delhomeau, merită moartea, ca toată lumea, dar cu suspendare. Are dreptul la suspendare, fiindcă are în sar-

cină un suflet și proiecte mari pentru succesorul lui, aş putea spune pentru fratele lui. Introduceți martorii, repede, fiindcă frigul devine înfricoșător. Chiar și zgomotul îngheață. Linişte. Atît de încet... atît de greu...

Iată moartea.

Cu mutra ei de calcan.

Din garajul unde și-a dus camioneta ca să-i repare aripa stîngă din spate, negustorul de animale a cerut legătura cu spitalul din Laval. A spus :

— Aș vrea să știu dacă sînt noutăți în legătură cu un accident de azi-dimineață... da, un prieten...

Ascultă :

— ...intervenții... din nenorocire, inima...

Spune :

— Ah !... În sfîrșit, cînd nu-i nimic de făcut, nu-i nimic de făcut... Mulțumesc frumos...

Închide telefonul. Își șterge fruntea și propune proprietarului de garaj să meargă să bea un vin alb, sec. Cu timpul ăsta furtunos, nu te mai oprești din băut.

A doua zi, cînd internul de la spitalul din Laval o primește pe femeie, remarcă mai întîi vi-nețea care înconjoară ochii violeti. S-ar lipsi cu plăcere de această corvoadă, dar cînd operațiile nu reușesc, Patronul se eschivează de la întîlnirile jenante.

Are obișnuința cuvintelor care trebuie spuse și a atitudinii care trebuie luate ; totuși, în fața acestei femei care nu plînge se simte mai puțin

sigur decît de obicei. Frumusețea dă nenorocirii o dimensiune derutantă.

Internul se bîlbîie puțin :

— ...am făcut tot ce... omeneste posibil... complicații inevitabile... inima... foarte mare pierdere... dramă sfîșietoare, vai, prea frecventă astăzi... natural, sînt la dispoziția dumneavoastră pentru...

Apoi o ia pe o cale mai solidă :

— În orice caz, doamnă, pot să vă asigur că n-a suferit. Din punct de vedere medical, a murit imediat. N-a avut timp să-și dea seama.

Femeia mulțumește. Tocmai se retrage, cînd internul realizează că uitase ceva :

— Am găsit asupra lui o scrisoare care vă era destinată. Am ținut să v-o înmînez eu însumi.

CUPRINS

STRADA LE HAVRE
5

BUNURILE VIETII
135

Lector : ANGELA CIȘMAȘ
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Bun de tipar : 11.04.1980. Coli tipar 7,5.

Comanda nr. 91
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”
București, — Piața Scintei nr. 1
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

